

Літаратура і мастацтва

Год выдання 39-ы
№ 30 (2492)
ПЯТНІЦА
24
красавіка 1970 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІТЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ.

Цана 9 кап.

Хатынь — наш боль!

Гэтыя словы найбольш поўна выказвалі стаўленне кожнага беларуса да велічнага мемарыялу, створанага на месцы спаленай фашыстамі невялікай вёскі на Лагойшчыне...

Хатынь — наш гонар!

Сёння можам сказаць і гэтыя словы... Аўтарскаму калектыву ў складзе архітэктараў Ю. Градава, В. Занковіча, Л. Левіна і скульптара — народнага мастака БССР С. Селіханова прысуджана Ленінская прэмія 1970 года ў галіне архітэктуры.

Гэтая Ленінская прэмія, якой упершыню ўзнагароджаны беларускія архітэктары і мастакі, сведчыць аб усесаюзным прызнанні нашага макументальнага мастацтва, аб тым высокім узроўні, на якім яно знаходзіцца, аб усенароднай пашане да народа-змагаара, не зломленага цяжкай пекучай, народа, які выстаў і перамог варожую навалу.

Ад імя ўсіх чытачоў нашай газеты вшчуем аўтараў мемарыялу ў Хатыні з высокай узнагародай.

Ю. ГРАДАУ.

В. ЗАНКОВІЧ.

Л. ЛЕВІН.

С. СЕЛІХАНАУ.

Ш Л А Н Е Т А, К Р А І Н А, Р Э С П У Б Л І К А С В Я Т К У Ю Ц Ь...

М А С К В А

100-годдзе з дня нараджэння У. І. Леніна савецкі народ, народы сацыялістычных краін, міжнародны рабочы клас, усе працоўныя свету адзначылі як баявы аглед сваіх сіл.

З пачуццём велізарнага гонару за ўсё дасягнутае над вялікім ленінскім сцягам сабраліся 21—22 красавіка ў Крамлі ўдзельнікі сумеснага ўрачыстага пасяджэння Цэнтральнага Камітэта КПСС, Вярхоўнага Савета СССР і Вярхоўнага Савета РСФСР, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

У пасяджэнні прынялі ўдзел члены і кандыдаты ў члены ЦК КПСС, члены Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС, дэпутаты Вярхоўнага Саветаў СССР і РСФСР. У зале прысутнічалі прадстаўнікі грамадскасці і працоўных Масквы і Маскоўскай вобласці, воіны Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту, дзеячы навукі, літаратуры і мастацтва, кіраўнікі міністэрстваў, ведамстваў і цэнтральных устаноў, грамадскіх арганізацый.

На пасяджэнні прысутнічалі таксама партыйна-ўрадавыя дэлегацыі сацыялістычных краін, дэлегацыі камуністычных і рабочых партый капіталістычных дзяржаў і дзяржаў, якія сталі на шлях развіцця, пачынальна-дэмакратычных партый і арганізацый і лева-сацыялістычных партый, прафсаюзных і іншых прагрэсіўных міжнародных арганізацый.

Бурнымі, доўга не змаўкаючымі апладысмантамі, стоячы, сустрэлі прысутныя палічэнне ў прэзідыуме таварышаў Л. Брэжнева, Г. Воранава, А. Касыгіна, А. Кірыленкі, Н. Малуха, М. Падгорнага, Д. Палянскага, А. Пельшэ, М. Сулава, А. Шалейна, П. Шалеста, Ю. Андронава, В. Грышына, П. Дземічова, Д. Кунаева, П. Машэрава, В. Мжаванадзе, Ш. Радывада, Д. Усцінава, У. Шчарбіцкага, І. Капітонава, К. Катухава, В. Кулакова, Б. Панамарова, М. Саломенцава.

Урачыстае пасяджэнне ўступным словам адкрыў член Палітбюро ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. Падгорны. Ён сказаў:

— Мы ганарымся тым, што Ленін нарадзіўся і вырас на нашай зямлі, што ён — вялікі сын Радзі, што наша краіна — Радзіма ленінізма. Разам з тым, Ленін стаў правадыром усіх працоўных свету; ход гістарычнага развіцця неабвержна пацвярджае, што ленінізм — вучэнне глыбока інтэрнацыянальнае, сусветна-гістарычнае.

Таварыш Падгорны ад імя ўсіх савецкіх людзей горача вітае ўдзельнікаў урачыстага пасяджэння, шматлікіх замежных гасцей.

Слова для даклада «Справа Леніна жыве і перамагае» даеца Генеральнаму сакратару ЦК КПСС Леаніду Ільічу Брэжневу.

— У нашы дні, — сказаў Л. І. Брэжнеў, — налі ўвесь ход грамадскага развіцця няўмольна набліжае крушэнне капіталізму, з асаблівай сілай гу-

Масква, Крамлёўскі палац з'ездаў, 21 красавіка 1970 г.

чаць словы Леніна аб тым, што марксізм ставіць пытанні «не ў сэнсе аднаго толькі тлумачэння мінулага, але і ў сэнсе «бязбазнава» прадбачэння будучага і смелай практычнай дзейнасці, накіраванай на яго ажыццяўленне».

Выстаўляючы перад народамі свету велічную перспектыву камуністычнай будучыні, адзіна рэальную і адпавядаючую карэнным інтарэсам усіх народаў, марксісты-ленінцы не схільны спрычыць задачы, якія ўзнікаюць у сувязі з гэтым. Шлях да камунізма — гэта шлях працяглай і ўпартай барацьбы.

Даклад таварыша Л. Брэжнева быў выслуханы з велізарнай увагай. Заключныя словы даклада сустрэлі бурнай працяглай авацыяй.

Удзельнікаў юбілейнага ўрачыстага пасяджэння віталі прадстаўнікі старой ленінскай гвардыі, рабочага класа і калгаснага сялянства, воіны, камсамольцы, піянеры.

Удзельнікі пасяджэння горача сустрэлі выступленні гасцей — Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Польскай аб'яднанай работчай партыі Уладзіслава Гамулі, Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Сацыялістычнай адзінай партыі Германіі, Старшыні Дзяржаўнага савета Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі Вальтэра

Ульбрыхта, Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Партыі працоўных В'етнама Ле Зуана, члена Палітбюро ЦК Французскай камуністычнай партыі Жака Дзюкло, Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта камуністычнай партыі Чэхаславакіі Густава Гусака, Першага сакратара Цэнтральнага Камітэта Венгерскай сацыялістычнай работчай партыі Янаша Кадара, Першага сакратара ЦК Балгарскай камуністычнай партыі Старшыні Савета Міністраў Народнай Рэспублікі Балгарыі Тодара Жыўкава і іншых прадстаўнікоў камуністычных і рабочых партый.

Члены дэлегацый камуністычных і рабочых партый сацыялістычных краін, якія знаходзіцца ў Маскве на святкаванні 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, наведалі Маўзалей У. І. Леніна і ўсклалі вінш — даніну глыбокай павагі стваральніку Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, заснавальніку першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, правадыру і настаўніку міжнароднага рабочага класа, усіх працоўных.

22-га красавіка, у апошні дзень работы ўрачыстага пасяджэння, ввечерняе неба Масквы азарылі рознакаляровыя агні святочнага феерверку.

Ленінскія юбілейныя ўрачыстасці ідуць на ўсіх гарадах і вёсках нашай неабсяжнай краіны.

М І Н С К

У святочным вясновым убранні сталіца нашай ардэназнамай рэспублікі. Усюды палымнеюць чырвоныя сцягі, маляўнічыя транспаранты, партрэты дарагога Ільіча.

...Дзя ўваходу ў мінскі Палац спорту на флагштоках развіваюцца дзяржаўныя флагі Савецкага Саюза і Беларускай ССР. Сюды 18 красавіка на ўрачыстае пасяджэнне, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна сабраліся ветэраны Ленінскай партыі, удзельнікі Кастрычніцкай рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, члены ўрада, дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, прадстаўнікі партыйных і савецкіх арганізацый, наватары прамысловасці і перадавікі сельскай гаспадаркі, Героі Савецкага Саюза і Героі Сацыялістычнай Працы, дзеячы культуры, літаратуры і мастацтва, замежныя го-ці.

Ад імя Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, Вярхоўнага Савета рэспублікі, ад імя ўсіх удзельнікаў урачыстага пасяджэння кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. Машэраў горача і сардэчна павітаў прысутных.

Урачыста гукаць Дзяржаўныя гімны Савецкага Саюза і Беларускай ССР. Пад бурнымі апладысмантамі шматлікай залы выбіраецца ганаровы прэзідыум у складзе Палітбюро Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

Старшыня пасяджэння — Старшыня Вярхоўнага Савета БССР народны паэт Беларусі Я. Скурко (Максім Танк) дае слова для даклада аб 100-годдзі з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна

кандыдату ў члены Палітбюро ЦК КПСС, перша-му сакратару ЦК КПБ П. Машэраву.

Даклад П. Машэрава быў выслуханы з вялікай увагай і неаднаразова перапыніўся апладысмантамі.

Удзельнікаў урачыстага пасяджэння віталі старыя камуністы-ленінцы, прадстаўнікі рабочага класа, калгаснага сялянства, савецкай інтэлігенцыі. Прэзідэнт Акадэміі навук БССР М. Барысевіч уручае прэзідыуму ўрачыстага пасяджэння рапарт ад работнікаў навукі, літаратуры і мастацтва рэспублікі.

... Гукаць фанфары. У залу ўваходзяць прадстаўнікі Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, камсамольцы і піянеры. Яны даюць клятву на вернасць запаведям вялікага Леніна, заліваюць аб гатоўнасці дастойна працягнуць справу старэйшых пакаленняў, быць актыўнымі будаўніцамі камунізма.

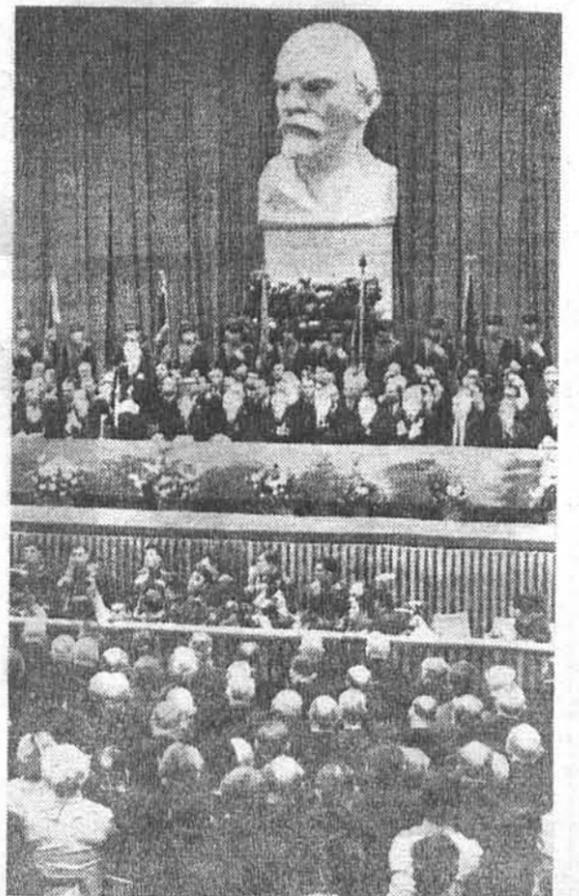
Ад пагранічнага Буга да берагоў Масквы-ракі пракацілася магутная святочная хваля. Ва ўсіх гарадах і раёнах рэспублікі адбыліся юбілейныя ленінскія ўрачыстасці.

У сталіцы нашай краіны — Маскве дэлегацыя Беларускай ССР усклала вянок да Маўзалей Уладзіміра Ільіча Леніна з надпісам: «Вялікаму У. І. Леніну ад беларускага народа».

Пасля наведвання Маўзалей насланцы Савецкай Беларусі набывалі ў Крамлёўскай сцяны, дзе пахаваны прах вядомых партыйных і дзяржаўных дзеячоў — напалечнікаў Ільіча. У гэты час кожны з іх ад імя беларускага народа яшчэ раз пакляўся жыць і працаваць па-ленінску.

22 красавіка па цэнтральнай магістралі Мінска — Ленінскім праспекце прайшла многалюдная маніфестацыя працоўных нашай сталіцы, а на плошчы імя Леніна, ля помніка правадыру адбыўся шматтысячны мітынг у гонар 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча.

На вуліцах, плошчах, у парках і скверах былі наладжаны святочныя гульні. А калі над Мінскам апусціўся вечар, у вясновым небе ярка ўспыхнулі агні феерверкаў.

Мінск, Палац спорту, 18 красавіка 1970 г.

Жыццё Леніна — усё без астатку, яго барацьба, яго дзейнасць былі аддадзены адной справе — справе вызвалення працы ад прыгнёту капіталу. З імем Леніна, натхніцеля і арганізатара Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, звязан карэнны паварот у гісторыі чалавецтва — паварот ад капіталізму да сацыялізма.

Настолькі велізарны быў маштаб думкі і дзеянняў Леніна, настолькі глыбока здолеў ён зразумець і выказаць наспеўшыя патрэбнасці сваёй эпохі, што і цяпер ленінскія ідэі з'яўляюцца магутнай зброяй у руках барацьбітоў за шчасце народаў. Няма такога кутка на зямным шары, дзе імя Леніна не гучала б як палымяны заклік да барацьбы з прыгнётам, бяспраўем, эксплуатацыяй, як сімвал баявога адзінства, як залог перамогі ў гістарычнай бітве за трыумф камуністычных ідэалаў.

З даклада таварыша Л. І. Брэжнева на сумесным урачыстым пасяджэнні ЦК КПСС, Вярхоўнага Савета СССР і Вярхоўнага Савета РСФСР 21 красавіка 1970 года, прысвечаным стагоддзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

ЦЭНТРАЛЬНАМУ КАМІТЭТУ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА ПРЭЗІДЫУМУ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР САВЕТУ МІНІСТРАЎ САЮЗА САВЕЦКІХ САЦЫЯЛІСТЫЧНЫХ РЭСПУБЛІК

Мы, удзельнікі ўрачыстага пасяджэння Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі, Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, сабраўшыся разам з прадстаўнікамі партыйных і савецкіх органаў, працоўных Мінска і Мінскай вобласці, каб адзначыць вялікае свята — 100-годдзе з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, ад імя камуністаў, усяго беларускага народа шлем Цэнтральнаму Камітэту КПСС, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў Саюза Савецкіх Рэспублік, выказаем пачуцці ўдзячнасці і глыбокай павагі.

Да Леніна — гениальнага мысліцеля і непахіснага рэвалюцыянера, стваральніка балышавіцкай партыі і заснавальніка першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян, звернуты нашы думкі, позірк і сэрцы, нашы светлыя спадзяванні. З імем Леніна, з ленінізмам звязаны самыя выдатныя здзяйсненні XX стагоддзя — Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя — першая перамаганосная рэвалюцыя пралетарыяту, пабудова сацыялізма ў СССР, утварэнне суверэнай сацыялістычнай савецкай дзяржавы, вялікія бітвы і перамогі сіл сацыялізма і нацыянальнага вызвалення ва ўсім свеце.

Беларускі народ бязмежна шчаслівы, што з Леніным у сэрцы, разам з усімі працоўнымі нашай патрыятычнай Радзімы, пад кіраўніцтвам партыі камуністаў узняўся на перамаганосны штурм старога свету, будаваў новае грамадства, адстойваў яго ў жорсткіх бітвах з ворагамі, і цяпер, у брацкім адзінстве з народамі СССР будзе светлы будынак камунізма. У сузор'і свабодных савецкіх рэспублік, спаяных вузламі пралетарскага Інтэрнацыяналізму і непарушнай дружбы, Беларусь за гады Савецкай улады прайшла шлях, роўны стагоддзям. З краю нястачы і гора, бяспраўя і неўцтва яна ператварылася ў працвітаючую Індустрыяльную сацыялістычную рэспубліку з сучаснай высокамеханізаванай сельскай гаспадаркай. На небывалую вышыню ўзняліся беларуская навука, літаратура і мастацтва.

Найвялікшым трыумфам ленінізма і прадметам нашай асаблівай гордасці стаў народжаны ў навальніцах Вялікай Кастрычніка, у бітвах за сацыялізм, у баіх Вялікай Айчыннай вайны новы савецкі чалавек — свядомы, актыўны будаўнік камуністычнага грамадства, патрыёт і Інтэрнацыяналіст.

Беларускі народ глыбока перакананы, што ўсім сваім дасягненнямі, матэрыяльнымі і духоўнымі дабротамі ён абавязан роднаму Ільічу, створанай і выхаванай ім Камуністычнай партыі, якая ўз'яўлена вядзе краіну выпрабаваным ленінскім курсам. Жыццёвае і перамаганоснае ленінізма, правільнасць выбранага шляху выверана

гісторыяй, бліскуча пацверджана слаўнымі перамогамі савецкага народа ў будаўніцтве сацыялізма і камунізма, у абароне рэвалюцыйных заваёў.

Мы рады далажыць роднай партыі, ленінскаму Цэнтральнаму Камітэту, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў, што беларускі народ паспяхова выканаў павышаныя юбілейныя сацыялістычныя абавязальнасці. Зроблен буйны крок у эканамічным развіцці рэспублікі.

За чатыры гады пяцігодні вытворчасць прамысловай прадукцыі ў Беларусі ўзрасла на 60 працэнтаў, што перавышае планавыя заданні. Прадукцыйнасць працы павялічылася на 29 працэнтаў. У мінулым, пераюбілейным годзе датэрмінова — 26 снежня выканан план рэалізацыі прамысловай прадукцыі. Звыш задання вылучана на сотні мільёнаў рублёў разнастайных вырабаў. У вытворчасць укаранілі 300 аўтаматычных, паўаўтаматычных і механізаваных паточных ліній. Створана больш як 100 комплексна-механізаваных участкаў і цэхаў.

Будаўнікі рэспублікі дабіліся высокага тэмпаў уводу ў дзеянне асноўных фондаў. Толькі за апошні час у строй уступілі Трэці Салггорскі калійны камбінат, буйныя вытворчасці на Магілёўскім камбінате сінтэтычнага валакна, Полацкім хімікамі камбінате, першая чарга Лукомльскай ДРЭС і дзесяткі іншых важных прамысловых аб'ектаў.

Выдатнымі працоўнымі здзяйсненнямі азнаменавалі каленцівы прадпрыемстваў, будоўляў, транспарту пачатак юбілейнага года. У першым квартале ў параўнанні з адпаведным перыядам мінулага года выпуск прамысловай прадукцыі павялічыўся на 11,3 працэнта, асваенне капіталаўкладанняў — на 23 працэнты. Больш як 45 тысяч рабочых завяршылі свае асабістыя пяцігодні. Ёсць усе падставы лічыць, што абавязальнасці — завяршыць пяцігадовы план па аб'ёму прамысловай вытворчасці да 7-га лістапада г. г., будзе паспяхова выканана.

З гонарам нясуць ленінскую працоўную вахту работнікі сельскай гаспадаркі. За мінулыя гады пяцігодні валавая прадукцыя калгасна-саўгаснай вытворчасці павялічылася на 41 працэнт, прадукцыйнасць працы — на 44 працэнты. Асабліва радуецца дасягнутыя першыя добрыя вынікі ў барацьбе за ўздым ураджайнасці збожжавых культур — атрымана на 16 цэнтнераў з гектара. У грамадскай жывёлагадоўлі на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў атрымана на 68 цэнтнераў мяса і 325 цэнтнераў малака. Павялічыліся пастаўкі ва ўсесаюзны фонд. У першым квартале гэтага года дзяржаве прададзена мяса на 11 працэнтаў і малака — на 7 працэнтаў больш, чым за той жа перыяд мінулага года. Працаўнікі вёскі замацоўваюць і развіваюць дасягнутыя поспехі і

ударнай работай закладваюць асновы далейшага ўздыму ўсіх галін сельскай гаспадаркі.

Самааддана праца савецкіх людзей служыць крыніцай няўхільнага росту жыццёвага ўзроўню народа. Сярэдняя зароботная плата рабочых і служачых ужо ў мінулым годзе перавысіла планавыя заданні на канец пяцігодкі. Павялічыліся выплаты і льготы з грамадскіх фондаў спажывання. Хутка расце жылы фонд гарадоў і вёсак.

Усё, што створана і заваявана намаганнямі партыі і народа, — надзейная аснова вырашэння новых, яшчэ больш велічных задач камуністычнага будаўніцтва.

Ва ўрачыстыя дні юбілею камуністы, усе працоўныя Саветаў Беларусі запэўніваюць Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета і Савет Міністраў СССР у тым, што яны і надалей будуць высока несці ленінскі сцяг, свята выконваць заповеды Ільіча, берагчы і памяжаць вялікія заваёвы Кастрычніка.

Рабочы клас, сялянства, Інтэлігенцыя рэспублікі поўныя рашучасці разам з усімі працоўнымі нашай вялікай сацыялістычнай дзяржавы нястомна мацаваць эканамічную і абарончую магутнасць Краіны Саветаў, усямерна развіваюць навуку і культуру, берагчы, як святыню, ленінскую дружбу савецкіх народаў, умацоўваюць Інтэрнацыянальную салідарнасць з працоўнымі сацыялістычных краін, з міжнародным рабочым класам, з працоўнымі ўсяго свету, якія змагаюцца за дэмакратыю і нацыянальнае вызваленне.

Мы памятаем мудрае ўказанне Ільіча не супакойвацца на дасягнутым, сканцэнтравана ўвагу на невырашаных праблемах. Намаганні нашага народа сканцэнтраваны цяпер на хутчэйшым ажыццяўленні ранейняў XXIII з'езда партыі, снежанскага (1969 г.) Пленума ЦК КПСС, на датэрміновым завяршэнні пяцігадовага плана.

У адказ на заклік партыі на прадпрыемствах і будоўлях, у калгасах і саўгасах разгарнулася барацьба за павышэнне тэмпаў навукова-тэхнічнага прагрэсу, эфектыўнасці вытворчасці, за ўздым прадукцыйнасці працы, эканомію і ашчаднасць.

Мы нястомна будзем працаваць, каб хутчэй ажыццявіць мару Ільіча — пабудаваць камунізм. Гэта будзе лепшы помнік вялікаму Леніну.

Няхай жывуць у вяжках справа і імя Леніна! Слава ленінскай партыі камуністаў — арганізатару ўсіх нашых перамог!

АБ ПРЫСУДЖЭННІ ЛЕНІНСКІХ ПРЭМІЙ У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЦТВА І АРХІТЭКТУРЫ 1970 года

Цэнтральны Камітэт КПСС і Савет Міністраў ССРСР, разгледзеўшы прапановы Камітэта па Ленінскіх і Дзяржаўных прэміях ССРСР у галіне літаратуры, мастацтва і архітэктуры пры Саўеце Міністраў ССРСР, пастанавамі прысудзіць Ленінскія прэміі 1970 года:

У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ

1. Гуляму Гафуру (Гулямаву Гафуру Гулямавічу), народнаму паэту Узбекістана (пасмяротна); — за вершы апошніх гадоў.
2. Ціханаву Мікалая Самянавічу, Герою Сацыялістычнай Працы, пісьменніку, — за кнігу «Шэсць калон».

У ГАЛІНЕ МУЗЫКІ І КАНЦЭРТНА-ВЫКАНАУЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

3. Зыкінай Людміле Георгіеўне, народнай артыстцы РСФСР, — за канцэртныя праграмы «Песні савецкіх кампазітараў»,

«Табэ, жайчына!», «Старадаўнія рускія народныя песні».

4. Эрнесаксу Густава Густававічу, народнаму артысту ССРСР, мастацкаму кіраўніку і галоўнаму дырыжору Дзяржаўнага акадэмічнага мужчынскага хору Эстонскай ССР, — за канцэртныя праграмы 1967—1968 і 1968 — 1969 гг.

У ГАЛІНЕ ВЫЯУЛЕННЫХ МАСТАЦТВАУ

5. Асарысу Гунарсу Канстанцінавічу, архітэктару, Буноўскаму Льву Уладзіміравічу, скульптару, Закаменнаму Алегу Мікалаевічу, архітэктару (пасмяротна), Зарыно Яну Пятровічу, скульптару, Остэнбергу Олгерту Індыкавічу, архітэктару, Скараіну Алегу Юльевічу, скульптару, Страўтману Івару Арыдавічу, архітэктару, — за мемарыяльны ансамбль памяці ахвяр фашысцкага тэрору ў Саласпісе.
6. Вучэцічу Яўгену Віктаравічу, Герою Сацыялістычнай Працы, народнаму ма-

стаку ССРСР, скульптару, кіраўніку аўтарскага калектыву, аўтару праекта, **Белопольскаму Якаву Барысавічу**, заслужанаму будаўніку РСФСР, архітэктару, аўтару праекта, **Дзёміну Веніяміну Алексеевічу**, архітэктару, **Матросаву Уладзіміру Яўгенавічу**, скульптару, **Новікаву Анатолю Сямёнавічу**, скульптару, **Цюранкову Аляксандру Аляксеевічу**, скульптару, — за помнік-ансамбль героям Сталінградскай бітвы ў Волгаградзе.

У ГАЛІНЕ ТЭАТРАЛЬНАГА МАСТАЦТВА

7. Грыгаровічу Юрыю Мікалаевічу, народнаму артысту РСФСР, балетмайстру, **Вірсаладзе Сіману Багратавічу**, народнаму мастаку РСФСР і Грузінскай ССР, мастаку, **Раждзественскаму Генадзію Мікалаевічу**, народнаму артысту РСФСР, дырыжору, **Васільеву Уладзіміру Віктаравічу**, народнаму артысту РСФСР, **Лаўроўскаму Міхаілу Леанідавічу**, заслу-

жанаму артысту РСФСР, — выканаўцам ролі **Спартак**, **Ліпе** **Марысу-Рудольфу Эдуардавічу**, народнаму артысту РСФСР і Латвійскай ССР, — выканаўцу ролі **Краса**, — за балетны спектакль «Спартак» у Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатры Саюза ССР.

У ГАЛІНЕ АРХІТЭКТУРЫ

8. Градаву Юрыю Міхайлавічу, архітэктару, **Занковічу Вялянціну Паўлавічу**, архітэктару, **Левіну Леаніду Мендэлевічу**, архітэктару, **Селіханаву Сяргею Іванавічу**, народнаму мастаку БССР, скульптару, — за мемарыяльны комплекс «Хатынь».

ЗА ТВОРЫ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

9. **Міхалкову Сяргею Уладзіміравічу**, заслужанаму дзеячу мастацтваў РСФСР, пісьменніку, — за пэдагагічныя творы апошніх гадоў для дзяцей малодшага ўзросту.

СЭРЦЫ І СПРАВЫ — ПРАВАДЫРУ

УРАЧЫСТЫ СХОД БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕНнікаў

Як і ўсе савецкія людзі, з вялікай радасцю, з велізарным творчым уздымам сустракалі слаўны ленінскі юбілей беларускія пісьменнікі. 20 красавіка яны сабраліся на ўрачысты сход.

Урачыстае пасяджэнне, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, адкрывае сакратар партыйнага бюро СП БССР А. Кулакоўскі. Ён прадэстаўляе слова для даклада народнаму пісьменніку Беларусі, акадэміку Міхасю Лынькову.

— У кожнага народа, — гаворыць М. Лынькоў, — ёсць словы, якія ўвасабляюць самае дарагое, самае любімае, самае зававетнае для людзей, такія словы, як маці, Радзіма, свабода, жыццё, мір. Але ёсць у

сучасным свеце слова, якое як магніт прыцягвае да сябе думкі людзей, іх пачуцці і мары. Гэтае слова — Ленін. Яно не патрабуе перакладу, яно зразумела на ўсіх мовах і ўсім народам. Сёння на ўсёй зямлі не знойдзеш чалавека, які не ведаў бы, хто і што стаіць за гэтым словам, як не знойдзеш чалавека, які не адозвінуў бы палымнеючай чырвані баявых сцягоў рэвалюцыі ад іншых колераў.

М. Лынькоў расказаў пра Леніна як пра стваральніка Беларускай савецкай дзяржавы, яе сацыялістычнай культуры і літаратуры, як пра стваральніка слаўнай Камуністычнай партыі.

— Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэ-

спубліка, — падкрэсліў прамоўца, — сваім існаваннем, сваімі поспехамі і перамогамі абавязана вялікаму Леніну. Наш народ, яго інтэлігенцыя, заўсёды з Леніным. Гэтае імя прысутнічае не толькі ў шматлікіх пісьменніцкіх творах, але і ў шырока адлюстравана ў паданнях, легендах, народным фальклоры, у нашых думках і справах.

Пасля даклада першы сакратар Ленінскага РК КПБ Мінска М. Дубавец ад імя і па даручэнні абласнога і гарадскога камітэтаў партыі, выканкомаў абласнога і гарадскога Саветаў дэпутатаў працоўных уручыў вялікай групе пісьменнікаў і супрацоўнікаў газет і часопісаў СП БССР юбілейныя ленінскія медалі «За доблесную працу».

Сярод узнагароджа-

ных — пісьменнікі М. Лынькоў, А. Кулашоў, І. Гурскі, В. Вольскі, У. Карпаў, А. Васілезіч, М. Машара, С. Грахоўскі, А. Маўзон, А. Кулакоўскі, А. Міронаў, М. Паслядовіч і іншыя — усяго больш чым 40 чалавек. Ад імя ўзнагароджаных С. Шушкевіч гарача падзякаваў партыі і ўраду за гэты гонар.

— Медаль з сілуетам дарагога Ільіча, — скажаў ён, — будзе нам заўсёды напамінаць аб нашым неаплачым даўгу перад бесмяротнымі справамі і жыццём вялікага Леніна.

Затым М. Аўрамчык, А. Зарыцкі, Э. Агняцвет, А. Бачыла, А. Вялюгін, Е. Лось, Р. Барадулін, П. Прыходзька прачыталі свае вершы, прысвечаныя Ільічу.

У заключэнне вечара яго ўдзельнікі прагледзелі новы кінафільм «Крамлёўскія куранты».

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФШАХ

У Беларускім тэатры оперы і балета — прэм'ера новай нацыянальнай оперы. Прагатыпам героя оперы «Андрэй Касцюк» М. Аладана з'яўляецца слаўны герой партызанскага руху Канстанцін Заслонаў. Лібрэта, напісанае Пятром Глебакам, і музыка твора раскрываюць багацце гэтай ірчай натуры, даючы абавязаны вобраз змагара-патрыята. Рэжысёр спектакля — заслужаны артыст БССР А. Маралёў і Ю. Ужанцаў, дырыжор оперы заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР К. Ціханав, дэкарацыйнае афармленне народнага мастака БССР Я. Чымадурава. На здымку — сцена са спектакля: народная артыстка рэспублікі Т. Шымко (Таса) і артыст Ю. Бастрыкаў (Андрэй Касцюк).

«Трэцяя партыя» — спектакль коласальнага, якім тэатр у горадзе над Дзвіной закінуў работу над увадзеннем нагодніцкай трылогіі аб Леніне (падрабязна газета «Літара і мастацтва» пісала аб гэтым у нумары за 3/IV г.г.). Спектакль паставіў лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР С. Казіміроўскі ў дэкарацыях, зробленых на эскізах народнага мастака рэспублікі Я. Нікалаева. Пераказаў п'есу на беларускую мову Аляксей Кучар. На здымку — Ленін, ролю якога выконвае народны артыст БССР Ф. Шымакаў, гутарыць з камуністам Іпацітам Сестраўскім (заслужаны артыст БССР У. Кулашоў).

Фелікс Дзяржынскі... Чалавек, з якога юнацтва вучыцца «жыццё рабіць». Ён — герой п'есы «Юнацтва ўшчэра», назва якой сведчыць аб тым, што драматург В. Зуб і тэатр паспрабавалі асэнсаваць у мастацкіх вобразах характар юнага Фелікса. Паставіў спектакль на тэатральнай сцене Б. Ганага ў дэкарацыях, зробленых на эскізах мастака Б. Герлавана, з музычнай заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Я. Глебава. На здымку яшчэ адзін артыст У. Баклейчава (справа) у ролі Фелікса і В. Мельнік (злева) — Антона.

НА БІБЛІЯТЭЧНЫХ СТЭНДАХ

Цікавыя выстаўкі фотакопій дакументаў «Ленін і Беларусь» і «Першыя выданні і першыя публікацыі твораў У. І. Леніна» экспануюцца зараз у Мінскай бібліятэцы імя Горкага.

З хваляваннем разглядаеш шматлікія пажоўкля старонкі невялікіх брашурак і кніг. Гэта — першыя выданні прац Ільіча, якія выйшлі ў свет у 1902, 1904, 1906, 1917 гадах. Як не падобныя гэтыя выданні на сённяшнія выданні твораў правадыра. Але гэтыя сціплыя кнігі ўзрушылі свет, адкрылі нашаму народу дарогу да новага жыцця.

З незвычайнай цікавасцю знаёмімся з фотадакументамі, якія расказваюць аб ленінскай увазе да нашай Беларусі. Пастановы, пісьмы, тэлеграмы, запіскі... І на гэтыя клопаты беларускі народ адказваў любоўю і адданасцю.

«Рабочая моладзь паліграфвытворчасці г. Мінска, сабраўшыся 20 сакавіка ў ліку больш 200 чалавек на ўрачысты вечар, прысвечаны двухгадоваму юбілею ячэйкі КСМБ пры першай Савецкай друкарні, шле вам, дарагі правадыр, сваё гарачае прывітанне і жадае вам хутэйшага выздараўлення, каб вы маглі працягнуць далей сваю работу на карысць працоўных усяго свету». Гэтае пісьмо маладых рабочых было надрукавана ў «Звяздзе» 23 сакавіка 1923 года. Тут жа экспануюцца фотакопія артыкула «Не да слёз!». Аўтар артыкула Вера Харужая глыбока смуткуе з прычыны смерці Уладзіміра Ільіча, але заклікае не плакаць, а працаваць, працягваючы пачатую Леніным справу.

ЛЕПШЫМ!

Падведзены вынікі конкурсу на лепшы кніжны магазін па прапагандзе, рэкламе і распаўсюджанні твораў У. І. Леніна і іншай грамадска-палітычнай літаратуры.

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па друку, БРК прафсаюзаў работнікаў культуры і Беларускае рэспубліканскае праўленне навукова-тэхнічнага таварыства паліграфіі і выдавецтваў прызналі пераможцамі конкурсу калектывы Мінскага магазіна «Палітычная кніга», якому прысуджана першая прэмія, Цэнтральнага кніжнага магазіна Мінскага аблкінігагандлю (другая прэмія) і кнігарні «Палітычная кніга» Гродзенскага аблкінігагандлю (трэцяя прэмія).

Адначасова гэтыя магазіны ўзнагароджаны Ганаровай граматай Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку і БРК прафсаюза работнікаў культуры.

Ганаровай граматай таксама ўзнагароджана 19 работнікаў кніжнага гандлю рэспублікі. Пяць грамадскіх распаўсюджвальнікаў ленінскай літаратуры атрымаюць значок «Прапагандыст кнігі».

ДАПАМОЖНІК, ПАТРЭБНЫ КОЖНАМУ

Кожнага зацікавіць выданне, дзе можна знайсці звесткі з матэрыяламі, якія расказваюць пра сувязь У. І. Леніна з Беларуссю. Такі бібліяграфічны паказальнік надрыхтаваны Інстытутам гісторыі партыі пры ЦК КПБ і Мінскай бібліятэкай імя М. Горкага. Складлі яго Н. Кароткіна і С. Цяф, навуковай рэдакцыя У. Беляўцава.

«Зараз вядома, — гаворыцца ў прадмове гэтага бібліяграфічнага выдання, — каля 150 выказванняў, тэлеграм, запісак і пісем правадыра; у якіх адлюстраваны важнейшыя моманты гісторыі беларускага народа: яго барацьба за сваю будучыню, узнікненне і развіццё большасці арганізацый у краі, станаўленне і ўмацаванне Савецкай улады ў рэспубліцы». Гэтыя дакументы — яркае сведчанне той вялікай дапамогі, якую аказаў Уладзімір Ільіч беларускаму народу.

Бібліяграфічны паказальнік «У. І. Ленін пра Беларусь» — першая спроба сабраць і сістэматызаваць ленінскія дакументы, званыя з Беларуссю. Бібліяграфія складзена на аснове прагляду Поўнага збору твораў У. І. Леніна (5-е выданне), Ленінскіх зборнікаў, Збору ўзаконенняў і пастаноў рабоча-сялянскага Чрада РСФСР за 1917—1922 гг., зборнікаў «Дэкрэты Савецкай улады».

Чытаць знойдзе ў паказальніку дакументы і пастановы, падпісаныя У. І. Леніным, якія званыя з Беларуссю. Паўночна-Заходнім (Заходнім) краем царскай Расіі і заходнім фронтам у гады грамадзянскай вайны. Дакументы згрупаваны ў трох раздзелах: дакументы дакастрычніцкага часу, савецкага перыяду і дакументы, у якіх упамінаецца Беларусь. Гэта бібліяграфічнае выданне мае алфавітны, геаграфічны і прадметны паказальнікі.

Песня... У вуснах народа яна захапляе часам не так майстэрствам выканання, сцэнічнасцю, дакладнасцю, як шчырасцю пачуцця, непасрэднасцю, вялікім духоўным напавуеннем.

Канцэрт, якім закончыўся рэспубліканскі конкурс мастацкай самадзейнасці, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, яшчэ раз гэта паказаў.

Натуральна, што праз увесь канцэрт прайшла тема Леніна, Кастрычніка, Камуністычнай партыі. Гучала музыка, якую любіў Ільіч, песні, у якіх народ наш аявае яго жыццё, магутнасць розуму, мудрасць. Мастацкае слова і харэаграфічныя малюнкi расказвалі аб радасці жыцця і працаваць пад сцягам бессмяротных ленинскіх ідэй.

«Мой Ленін». Гэта назва верша, аўтарам і выканаўцам якога быў М. Саўчанка, настаўнік з Ходзімскага раёна. І не толькі назва. Мой Ленін — гэта аўтарскае пачуццё, якім верш асветлены знутры. Гэтае ж пачуццё сагрэла і песню «Ой ты, Волга» ў выкананні харавых капэл з Магілёва, Брэста і Віцебска, і вакальна-харэаграфічную кампазіцыю «Запаветам Леніна верныя» ў выкананні салдацкага ансамбля песні і танца ЧБВА, і сольнае выкананне Г. Качалавай з Гродна песні «Леніна памятае зямля». І фінал канцэрта, у якім выступілі многія харавыя калектывы Беларусі — спявалася песня А. Новікава «Радзіма, Ленін, партыя».

Вёска заўсёды была найбольш ашчаднай ахоўніцай старадаўняй народнай песні, стваральніцай самабытнага масавага мастацтва. У гэтых адносінах вельмі цікавы жаночы хор ветэранаў працы калгаса «Чырвоны Кастрычнік» з Мсціслаўскага раёна. Праўда, адна-адзіная песня «Даўно я ў мамачкі была», з якой выступіў хор, не дае поўнага ўяўлення аб калектыве. Але і адна песня стала духмянай, палаючай кветкай у песенным букете канцэрта. Як налітыя чырваню малывы ў вясковым гародчыку.

Захапіла гледачоў і легенда «Качка». Яе выканаў танцавальны ансамбль Дома культуры швейнай фабрыкі імя Валадарскага з Магілёва. Тама каханія, душэўнай чысціні і вернасці, дакладна перададзена моваю харэаграфіі, прагучала ўзнёсла нават там, дзе была крыху сентыментальнай. Калектыву швейнікаў безумоўна цікавы. І не хочацца, каб гэтае выступленне яго было малажаным, што ярка блішчыць, але хутка гасне. З гэтай жа думкай — каб не апошні раз на рэспубліканскай сцэне — слухаеш і

Песняхова выступілі на заключным канцэрте мастацкія калектывы Магілёва. Тэмпераментна, велічна гучалі «Песні рэвалюцыі» ў выкананні аркестра народных інструментаў гарадскога Дома культуры (здымак справа) і зусім у іншым плане, лірычна і душэўна — танцавальны ў харэаграфічнай легендзе «Качка» швачкі фабрыкі імя Валадарскага (здымак злева).

«Кнопачкі баянныя»... Як мара дзяўчыны, які трапятка радасць і першае каханне прагучалі яны ў выкананні маладой салісткі народнага хору Брэскага абласнога Дома культуры Н. Срамук.

Выкладчык Салігорскага горна-хімічнага тэхнікума В. Корзун чытае верш П. Броўкі «Беларусь». Узнёсла, прывітальнай песняй зямлі і людзям, гучыць у яго выкананні словы і думкі паэта.

І колішні сум, і цяперашняе разуменне гэтага суму, і радасць за сённяшні шчаслівы лёс жанчыны данеслі мсціслаўскія калгасніцы з сельгасарцелі «Чырвоны Кастрычнік» у беларускай народнай песні «Даўно я ў мамачкі была».

Фота Ул. КРУКА.

прывабны, сакавіты голас салісткі народнага хору Брэскага абласнога савета прафсаюзаў Н. Срамук у «Кнопачках баянныя», і многае іншае, таленавітае і арыгінальнае, што выйшла на вялікую сцэну ўпершыню. Шкада толькі, што на заключным канцэрте і на конкурсных канцэртах у абласцях, якія праходзілі раней, мы не ўбачылі сёлета многіх калектываў і выканаўцаў, якія так хвалявалі

і радавалі нас у ранейшыя гады, у такім багаці неслі да людзей узоры мастацтва сапраўды народнага, самадзейнага.

Сапраўднае мастацтва не можа задавальнацца векам матылька. Яно павінна жыць доўга, шчасліва, як жыўць многія старэйшыя калектывы рэспублікі. Як жыве, хаця б, цымбальны аркестр калгаса «Рассвет» Пастаўскага раёна, што і на гэтым

канцэрте па-майстэрску выканаў «Беларускую польку».

На канцэрте прысутнічалі П. М. Машэраў, С. О. Прытыцкі, Ц. Я. Кісялёў, Ф. А. Сургануў, У. Е. Лабаюк, У. Ф. Міцкевіч, І. Я. Палякоў, М. Н. Полазаў, члены ЦК КПБ, дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР, прадстаўнікі грамадскасці Мінска і абласцей рэспублікі.

В. ФІЛІМОНАУ.

АДРАС ЧАЦВЁРТАГА ЎСЕСАЮЗНАГА — МІНСК

Усесаюзныя агляды кінамастацтва сталі традыцыяй. З 1964 года яны праводзіцца рэгулярна раз у два гады. Іх мэта — павышэнне ідэйна-мастацкага ўзроўню кінамастацтва, стымуляванне творчага спаборніцтва дзеячоў кінамастацтва, прыцягненне ўвагі гледачоў да лепшых твораў айчыннай кінематографіі.

— Фестываль пераконвае, што ў цэнтры ўвагі работнікаў кіно стаіць чалавек з усім багаццем і з усёй складанасцю душы і гмай пачуццяў, перажыванняў, думак, — сказаў старшыня журы конкурсу мастацкіх фільмаў на Трэцім усесаюзным фестывалі ў Ленінградзе народны артыст БССР Марк Данскі.

Гэтыя словы праслаўленага майстра савецкага кінематографа можна смела паставіць эпіграфам і да IV Усесаюзнага кінафестывалу, які праз некалькі тыдняў адкрыецца ў Мінску.

Карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва» сустрэўся з генеральным дырэктарам Усесаюзнага кінафестывалу, намеснікам старшыні Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі П. Жукоўскім. Вось што ён расказаў:

— Чацвёрты ўсесаюзны кінафестываль будзе праводзіцца ў беларускай сталіцы з 13 па 22 мая. У яго праграме — лепшыя творы савецкага кіно 1968—1970 гадоў. Сярод іх «Я—Фран-

цыск Скарына» («Беларусь-фільм»), «Вясковы дэтэктыв» (студыя імя Горкага), «Браты Сараян» («Арменфільм»), «Аповесць пра чэкіста» (Адэская студыя), «Бабскае царства» («Масфільм»), «Я памятаю цябе, настаўнік» («Азербайджанфільм»), «Гэта імгненне» («Малдовафільм»), «Мёртвы сезон» («Ленфільм») і «Джыра Саркор» («Таджыкфільм»). Назвы астатніх фільмаў стаюць вядомы ў бліжэйшы час.

На конкурс мультыплікацыйных стужак прадстаўлены «Пісьмо», «Балерына на караблі», «Малыш і Карлсан», «Бабульчын парасон» (усе «Саюзмультифільм»), «Асёл, сялядаец і мятла» («Талінфільм») і іншыя.

Адкрыццё і закрыццё фестывала адбудзецца ў зале Мінскага Палаца спорту. Конкурсныя прагляды мастацкіх і мультыплікацыйных фільмаў будзе праходзіць у рэспубліканскім Палацы прафсаюзаў, а дакументальны і навукова-папулярныя — у Доме работнікаў мастацтваў. Гледачы пазнамяцца і з лазакурсорнымі навінкамі кінамастацтва. Сярод іх — шырокафармацыйныя фільмы «Чайкоўскі», «Дырэктар» і «Вугал падзення» («Ленфільм»).

У Мінск прыедуць майстры экрану і творчая моладзь з усіх саюзных рэспублік і замежных гасці.

Для савецкіх і зарубеж-

ных журналістаў будзе арганізаваны прэсцэнтр. На час кінафестывалу наладжваецца штодзёны выпуск газеты «Кінонеделя Мінска».

Распрацавана вялікая праграма сустрэч кінематографістаў з гледачамі Мінска і вобласці — не толькі ў сталічных кінатэатрах, а і ў калгасах, на будоўлях, заводах і фабрыках, у воінскіх часцях. На Цэнтральнай плошчы сталіцы на вялікім кінаэкране будзе дэманстравацца творы кінадакументалістаў саюзных рэспублік. У фая Палаца культуры прафсаюзаў адкрыецца фотавыстаўка, прысвечаная савецкай кінематографіі апошніх гадоў.

Аматараў кінамастацтва, асабліва заўзятых збіральных аўтографу, вядома, цікавіць, хто з «кіназорак» прыедзе на фестываль. Назву імёны савецкіх артыстаў — А. Баталаў, В. Мяркур'еў, М. Рыбнікаў, Зоя і Вікторыя Фёдаравы, Л. Смірнова, Ул. Дружнікаў, Н. Румянцава, Л. Шагалова і іншыя. Чакаем і акцёраў замежнага фільма.

Фестываль вынісе на шырокі суд гледачоў і патрабавальнага журы лепшыя творы кінематографа апошніх гадоў, дасць магчымасць убачыць характэрныя тэндэнцыі развіцця гэтага мастацтва, прадэманструе рост прафесіянальнага майстэрства ветэранаў і маладых дзеячоў ва ўсіх жанрах. Уздзельнікаў гэтай падзеі асабліва хвалюе тое, што агляда самага важнага і самага масавага мастацтва адбудзецца ў юбілейны ленинскі год.

РАЗВІТАЛЬНАЕ СЛОВА

Калісьці мы пачыналі разам з ім творчы шлях у тэатры пад кіраўніцтвам Уладзіслава Галубка. Аляксей Бараноўскі быў сярод нас, акцёраў Вандроўнага тэатра, бадай, самы гарачы энтузіяст — ён працаваў над ролямі самааддана. Яго прыклад быў першым і самым, магчыма, непасрэдным для нас, галубкоўцаў, прыкладам таго, што няма ў нашым мастацтве маленькіх роляў, што кожны выхад на сцэну, нават у эпізодзе без слоў — творчы акт, які вымагае ад артыста духоўнай аддачы да рэшты. Алёша мог іграць у спектаклі і тры, і пяць эпізодаў, пераапрацоўваўся, і перагрыміроўваўся, я сказаў бы, з асародай мастака, адоранага еялікім даверам тэатра. І не толькі пераапранаў гарнітуры, мяняў бароды і насы, а і пераўвасабляўся ў новыя характары.

Пазней мы разам з ім перайшлі ў трупы Першага БДТ, у калектыву купалаўцаў, і тут ён адразу ж стаў добрым партнёрам

выдатных майстроў лепшай у Беларусі сцэны. Некаторыя яго эпізоды былі маленькімі шэдэўрамі і выклікалі джудныя апладысменты залы (варта, скажам, прыгадаць яго ў «Рамза і Джульене»). Я ж помню, якім багатым на адценні быў і такі значны вобраз, створаны А. Бараноўскім у драме М. Пагодзіна «Мой друг», як двурэшнік Елкін. А якім сакавітым і па-народнаму шчодрым у пачуццях быў наш калега ў «Партызанах» К. Кранівы (стары Бадэль)!

У апошні час Алёша быў на пенсіі і здымаўся ў кіно. Але ён жыў нашым тэатрам і радаваўся нашым удачам і балюча перажываў нашы беды. Мы ж, аглядаючы зробленае тэатрам, заўжды з добрай удзячнасцю называем і будзем называць і яго імя, імя чалавека, які аддаў роднаму мастацтву свой талент і сваё сэрца. Не забудзе яго і глядач.

Ул. ДЗЯДЗЮШКА,
народны артыст БССР.

Міністэрства культуры БССР глыбока смуткуе з прычыны смерці заслужанага артыста БССР Бараноўскага А. А. і выказвае спачувальнае сям'і і блізкім яблочкикам.

Калектыву Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы смуткуе з прычыны заўчаснай смерці заслужанага артыста БССР Бараноўскага Аляксея Аляксандравіча і выказвае спачувальнае сям'і яблочкикам.

Калектыву Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы выказвае глыбокае спачувальнае народнаму артысту БССР С. С. Бірылу ў сувязі з напятаўшым яго вялікім горам — смерцю жонкі Лідскай Зінаіды Якаўлеўны.

— **В**Ы АБОДВА добранькія, клпатлівыя... Не, міленія! Вы законаадступнікі. А за сваявольнасць трэба адказваць. Так, таварышы, адказваць!

Ленін падышоў да айна. Па тым, як Уладзімір Ільіч стаяў ля айна — спіной да Гарбунова, як трымаў галаву, як дышаў, як заклаў за спіну рукі, сакратар Саўнаркома ўгадваў: прымірэння не будзе. І магчыма, упершыню за час знаёмства з Леніным не ведаў, што ж рабіць, як наводзіць сябе, як даслухаць гэтыя рэзкія словы.

Гарбуноў сядзеў ля стала, трымаў на каденым скуруаную папку з паперамі (ён прыйшоў да Леніна па даклад) і ўсё паглядваў на тую эластичную ведамасць, з якой усё пачалося.

У канцы красавіка 1918 года ў Саўнаркоме плацілі жалаванне за сакавік. Уладзіміру Ільічу падрыхтавалі грошы ў канверце. Гарбуноў, ідучы на даклад, уззяў з сабой і канверт і ведамасць, каб даць Леніну распіскай. Тут Уладзімір Ільіч і выявіў, што супраць яго прозвішча замест звычайнай сумы ў пяцьсот рублёў стаіць «1 000».

— Гэта на якой жа падставе? — запытаўся Ленін.

— У месячны аклад. Уладзімір Ільіч, уключаны дзвесце рублёў над'ёмных, — растлумачыў Гарбуноў. І пагадаў, што ў пачатку сакавіка, калі Саўнарком пераязджаў з Петраграда ў Маскву, быў выдадзены дэкрэт, па якім дзяржаўным служачым, што пераязджалі ў новую сталіцу, выплачвалася дадаткова да месячнага акладу яшчэ па дзвесце рублёў.

— Памятаю, правільна, — пацвердзіў Ленін. — І вось — дзвесце над'ёмных, плюс пяцьсот жалавання, усяго семсот. А адкуль узаліся яшчэ трыста?

— Уладзімір Ільіч, аклады паркомам устанаўліваліся яшчэ ў першыя тыдні пасля Кастрычніка. З таго часу ўсё падаржэла. Грошы абсяцэнняюцца... Вось і даў распараджэнне таварыш Бонч-Бруевіч: дадаць вам трыста рублёў.

— Бонч-Бруевіч? А ён што — «смадзяржаўны правіцель Русі»? Дзяржаўная скарбніца — яго ўласнасць? Якая адгіднасць! Ды і вы хароны!

— Уладзімір Ільіч, распараджэнні таварыша Бонч-Бруевіча для мяне абавязковыя.

— З Бонч-Бруевічам будзе гаворка асобна. А вы — дэпартаментны рэгістратар ці сакратар Саўнаркома?

Ленін устаў з-за стала і захадзіў па кабінце.

— Вы абавязаны зразумець раз і пазаўсёды: законы ў Савецкай Рэспубліцы выдаюць не асабіста Ульянаў-Ленін, не асабіста хто-небудзь з народных камісараў, тым больш не асабіста Бонч-Бруевіч... Каму колькі плаціць, мае права ўстанаўліваць толькі ўрад, толькі Савет Народных Камісараў!

Гарбуноў, збянтэжаны, слухаў, апусціўшы вочы. Але калі глянуў, можна было прачытаць у іх: «Уладзімір Ільіч, усё ведаюць, як вы абмежаваны ў грошах...» Тады і пачуў ён яшчэ больш рэзкае аб «добрачынствах», аб законаадступнасці, аб тым, што за сваявольнасць трэба адказваць.

Разрадка наступіла не адразу.

Гарбуноў ціха сказаў: — Уладзімір Ільіч, пытанне аб павышэнні жалавання звыш пяцьсот рублёў, як мне помніцца, ставілася яшчэ ў Петраградзе. Гэта даўно паспела...

Сказанае Гарбуновым не мяняла сутнасці таго, што выклікала пратэст Леніна.

— Вось што, Мікалай Пятровіч, падайце пісьмовае тлумачэнне: на якой падставе вылісана лішніх трыста рублёў, хто ў гэтым вінаваты, і ўкажыце ўсё, што датычыць абмеркавання пытання ў Саўнаркоме. І, калі ласка, без імправізацый. Толькі факты!

Памяткаўшы, Ленін дадаў: — Лішнія грошы вярніце ў касу. А цяпер зоймецца справамі.

— Ясна, Уладзімір Ільіч. — Гарбуноў ажывіўся. Самае непрыемнае мінавала. І сакратар паспешліва паклаў перад Леніным паперы, з якімі ён прыйшоў на даклад.

□ □ □

Бухгалтар Саўнаркома быў чалавекам пакылым, пунктуальным, рабіў сваю справу не сляпаючыся. Ён ведаў, што ніколі не памыляецца. Асабліва, калі гэта датычыць грошай. І раптам Гарбуноў прынес ад Леніна трыста рублёў і сказаў:

— Гэтыя грошы лішнія. Апрыходуйце іх.

— Як лішнія?

Гарбуноў расказаў, у чым справа, і дадаў:

— Прашу вас пісьмова пацвер-

дзіць, якія выплаты ўключаны ў жалаванне таварышу Леніну за сакавік. У той жа дзень, 27 красавіка 1918 года, Гарбуноў атрымаў даведку:

«Сакратару Савета Народных Камісараў.

Жалаванне Старшынёй Савета Народных Камісараў У. А. Леніну вылісана ў гэты час 500 рублёў у месяц. За сакавік жа было вылісана 200 рублёў над'ёмных на агульнай падставе, а жалаванне 800 рублёў, згодна з загадам (асабістым) Упраўлення справамі Савета Народных Камісараў».

Уліце стаяў подпіс бухгалтара.

Гарбуноў прачытаў паперку двойчы. Так, кожнае слова ўзвонана і ўсё апраўдана. Над'ёмныя выплачаны «на агульнай падставе». А павышаны аклад «згодна з загадам Упраўлення справамі Савета Народных Камісараў». Для дакладнасці ў дужках агаворана: маўляў, документа пісьмовага ад таварыша Бонч-Бруевіча няма, але было распараджэнне вуснае, асабістае.

Тое і яно, што асабістае.

Гарбуноў задумаўся. Паказаць бух-

лад і прызналі тады членам ЦВК. К восені жаціц падаржэла. Ленін палічыў магчымым павялічыць аклады паркомам да 500 рублёў. Так, Уладзіміру Ільічу, побач з іншымі паркомам, было прызначана месячнае жалаванне ў пяцьсот рублёў. Дзяцей у Леніна не было, усе члены сям'і — працаздольныя. Таму надбаўка яму не выплачвалася.

...Гарбуноў працягваў чытаць пратакол Саўнаркома. Вось зноў абмяркоўваецца пытанне аб зароботнай плаце. На гэты раз — настаўнікам. Народны асветы Анаталій Васільевіч Луначарскі дакладвае, што становішча настаўніцтва цяжкае. Цэны на прадукты ў лістападзе зноў падскочылі. Патрэба дапамога неадкладная. І ў студзені 1918 года Саўнарком вырашае: прызначыць настаўнікам народных школ надбаўку ў сто рублёў.

А вось запіт другога члена ўрада. Як быць з аплатай служачых заводаў-ўпраўленняў? І наогул старых спецыялістаў, вучоных, інжынераў? Без іх Рэспубліцы не абыйсцяся. Інакш — поўны развал гаспадарні. Сваіх, са-

віў тое, што напісаў саўнаркомаўскі бухгалтар, а яшчэ ад сябе асабіста:

«Старшынёй Савета Народных Камісараў

Пытанне аб павялічэнні акладаў Народных Камісараў было ўнесена ў Савет Народных Камісараў ў канцы студзеня 1918 года старшынёй ЦВК тав. Свядловым. Да 26-га лютага ўключна гэта пытанне сістэматычна стаяла на сакратарыяце на нарадах дня, але Саветам Народных Камісараў III РАЗУ не абмяркоўвалася. Пасля 26 лютага пытанне гэта было знята з парадку дня і паўторна ў Савет Народных Камісараў не сенсывалася дня нікім ўнесена не было.

Сакратар Савета Народных Камісараў М. ГАРБУНОЎ».

Прайшоў месяц. Наступіла дваццатае — дзень выплаты зарплат за красавік. Невядома, якую суму цяпер налічваў Уладзімір Ільіч. Але дакладна вядома, што сакавіцкую «лішку» Ленін не забыў і не дараваў. 23 мая 1918 г. Уладзімір Ільіч напісаў: «Упраўленню справамі Савета Народных Камісараў Уладзіміру Дзімітрыевічу БОНЧ-БРУЕВІЧУ.

З-за невыканання Вамі настойлівага майго патрабавання іжаціць мне падставы для павышэння мне жалавання з 1 сакавіка 1918 г. з 500 да 800 руб. у месяц і з прывячы з'яўляюцца незаконна гэтак павышэння, зроблена Вамі самачынная на нарадзненні з сакратаром Савета Мікалаем Пятровічам Гарбуновым, у прамое парушэнне дэкрэта Савета Народных Камісараў ад 23 лістапада 1917 года, аб'яўляю Вам суровую вымову.

Старшынёй Савета Народных Камісараў У. УЛЬЯНАЎ (ЛЕНІН)».

У той жа дзень такую ж паперу, падпісаную Леніным, атрымаў Гарбуноў: «...Аб'яўляю Вам суровую вымову». За гэта ж — «імправізацыю», самачыннае дзеянне разам з Упраўленню справамі Саўнаркома Бонч-Бруевічам.

Да лета грошы яшчэ больш абсяцэнніліся. Пракарміцца па пяцьсот рублёў было ўжо зусім немагчыма. Народны камісар харчавання Аляксандр Дзімітрыевіч Цюруп ад недадання захварэў. (Чалавек, які загадваў харчаваннем цэлай краіны, сам галадаў!) Уладзімір Ільіч занепакоўся. Пяні па пасяджэнні Саўнаркома ён паслаў записку:

«Тав. Цюрупа! Выгляд хворы. Не трацячы часу, у двухмесячны адпачынак. Калі не абцяжае дакладна, буды скардзіцца ў ЦК.

ЛЕНІН».

Але — не дапамагло. І тады —

поява запискі: «Дарэі Аляксандр Дзімітрыевіч. Вы робіцеся зусім нязносным у абходжанні з казёнай маёмасцю.

Прадпісанне: тры тыдні ляжыцца. І слухацца Дідзію Аляксандраўну, якая вас накіруе ў санаторыі.

Далібог, недаравальна дарэмна пагарджаць слабым здароўем. Трэба напярэціца!

Прывітанне! Ваш Ленін».

13 ліпеня Ленін прадпісаў афіцыйна:

«Нарком тав. Цюрупа прадпісваецца выехаць для адпачынку і лячэння ў Курцава ў санаторыі.

Старшынёй ЦК У. Ульянаў (Ленін)».

Прыклад з Цюрупам прымусіў Леніна «здацца» — пытанне даўно ўнесенае Свядловым, было абмеркавана 16 ліпеня. Толькі цяпер Уладзімір Ільіч прагаласаваў за рашэнне Саўнаркома — павялічыць аклады членам ўрада.

Хутка прыйшоў час, калі грошы мала што значылі. Сапраўдную каштоўнасць мелі фунт хлеба, копаўка малака, вязанка дроў...

У рэспубліцы былі ўведзены прадуктовыя картачкі. Уладзімір Ільіч Ленін стаў атрымліваць картачку першай катэгорыі. Пазней былі ўстаноўлены і другой — вышэйшай (для вучоных і інш.). З тых дзён захавалася пасведчанне, напісанае Уладзімірам Дзімітрыевічам Бонч-Бруевічам:

«Упраўленне справамі Савета Народных Камісараў гэтым сведчыць, што Уладзімір Ільіч Ленін (Ульянаў), старшынёй Савета Народных Камісараў, з'яўляецца адказным работнікам у Савецкай рэспубліцы ў якасці разумовай працай і праце неабмежаваную колькасць гадзін. Таму Упраўленне справамі Савета Народных Камісараў знаходзіць патрэбным перадаць Уладзіміра Ільіча Леніна на другую катэгорыю для атрымання прадуктовых картачак.

Упраўленчыя справы Саўнаркома Уд. Бонч-Бруевіч».

Памятаючы красавіцкі ўрок 1918 года, Уладзімір Дзімітрыевіч цяпер абгрунтаваў сваё рашэнне дакладна па законе, устаноўленым урадам: каму належыць выдаваць картачкі вышэйшай катэгорыі. Абгрунтаваў так, каб Ленін не мог прарэчыць. І на самай справе, хіба не быў Уладзімір Ільіч самым адказным работнікам у Савецкай рэспубліцы? Хіба не займаўся ён умоўна найбольш разумовай працай? Хіба не працаваў ён неабмежаваную колькасць гадзін? На ўсіх пунктах яму належала картачка другой, вышэйшай катэгорыі!

г. Ленінград.

Міх. СОНКІН.

ГІСТОРЫЯ АДНОЙ ВЫМОВЫ

СТАРОНКА ЛЕНІНСКАЙ БІЯГРАФІІ

галтарскую даведку Уладзіміру Ільічу? Не, гэтага мала. Мікалай Пятровіч дастаў пратакол пасяджэнняў Саўнаркома. Калі ж упершыню ўстанаўлівалася, колькі плаціць членам урада? І што было настаноўлена? І што было потым?

Сярод дадаткаў да пратаколаў за лістапад семнаццатага года Гарбуноў убачыў лісток з яго, сакратара, наметкай: «Напісана Ульянавым 18/ХІ на пасяджэнні СНК...»

Мікалаю Пятровічу ўспомнілася, як усё гэта было...

Петраград. Смольны. Першыя дэкрэты Савецкай улады. Усё нова, усё незвычайна! Устанаўліваецца тое, што павіна адражываць дзяржаўна Камуні ад усіх іншых, якія існуюць на свеце. Сярод гэтых дэкрэтаў быў і той, які вызначыў аклады ўтрыманна членам урада. Праект напісаў сам Уладзімір Ільіч — некалькі пунктаў. Першы гаварыў:

«...Прыступіць да (рэвалюцыйных) самых энергічных мер у зыходзе паніжэння жалавання вышэйшым служачым і чыноўнікам ва ўсіх без выключэння дзяржаўных, грамадскіх і прыватных установах і прабірствах».

Гэта было важна для таго, каб да канца зламаць старую дзяржаўную машыну і пабудоваць новую, на новым фундаменце.

Жрацы чыноўніцкага Алімпі складалі на Русі асобную частку вышэйшай бюракратыі. Цары не шкадавалі народных грошай, каб карміць, пестіць, унагароджываць сваю апару. Гэта захавалася і пры Керанскім. Улетку 1917 года адзін генерал (ваенны або цывільны) атрымліваў амаль у трыццаць разоў больш, чым, напрыклад, народны настаўнік. Дзяржаўна Камуні не магла з гэтым мірыцца. І Ленін прапанаваў: абмежаваць непамерна высокія аклады ўсім без выключэння служачым. Тады ж Уладзімір Ільіч прапанаваў: «Прызначыць найбольшыя аклады Народным Камісарам па 500 рублёў у месяц бяздзетным і надбаўку ў (75) 100 рублёў на кожнае дзіця».

Саўнарком падтрымаў Леніна і прыняў дэкрэт у яго рэдакцыі. Былі зроблены толькі некаторыя ўдакладненні. У пункце аб зароботнай плаце народным камісарам гаварылася, што пяцьсот рублёў выплачваецца ў месяц не проста «бяздзетным», а «бессмейным». Прыбаўка ў сто рублёў належыць не на «кожнае дзіця», а на «кожнага працаздольнага члена сям'і».

23 лістапада дэкрэт з'явіўся ў газетах. Гарбуноў успомніў, як многа гаварылі тады аб гэтым рашэнні ўрада. Члены Савета Народных Камісараў, камуністы першыя падаюць прыклад і публічна гавораць: галоўнае для нас — служэнне вялікай справе Камуні, працоўнаму народу. А грошай нам трэба толькі столькі, колькі складае сяродні-пражытковы мінімум.

Дарэчы, імяна гэты мінімум лёг у аснову вызначэння жалавання наркомам. ЦВК Саветаў яшчэ ўлетку 1917 года вызначыў, што сяродні пражытковы мінімум для аднаго чалавека ў месяц складае 400 рублёў. Такі ак-

ведзіх спецыялістаў, яшчэ няма. А старыя, буржуазныя, за пяцьсот рублёў працаваць не хочуць. І дарэмна пераконваць іх: «Цяпер улада народа, цяпер будзе Дзяржаўна Камуні...» Вучоныя, знаўцы прамысловасці ва ўсіх краінах аплачваюцца высока. І гэта агуляецца вынікамі іх працы. Трэба нешта вырашаць. І вось у дадатках да саўнаркомаўскага пратакола — лісток, спісаны дробным ленінскім почыркам:

«...Пацвердзіць, што дэкрэт аб 500 рублях месячнага акладу членам Савета Народных Камісараў азначае ПРЫБЛІЗНУЮ НОРМУ вышэйшых акладаў, забароны плаціць спецыялістам больш не змяняецца... Напомяніць, што ў дэкрэце СНК ёсць патрабаванне прымаць рэвалюцыйныя меры для зніжэння непамерна высокіх акладаў».

Спецыялістам можна і трэба плаціць — па іх працы! Такая думка Леніна. І гэта становіцца дэкрэтам (2 студзеня 1918 года).

З канца студзеня сярод пытанняў, якія ўносілі на пасяджэнні Саўнаркома, з'яўляецца пункт, які прапанаваў старшынёй ЦВК Янавам Міхайлавічам Свядловым: «Аб павелічэнні акладаў народным камісарам». Але кожны раз абмеркаванне пераносіцца.

Гарбунову ўспомнілася, як гэта адбылася:

— Пачынаем, таварышы, пацвердзіць, гаварыць Уладзімір Ільіч, і рашэнне не прымаўся.

Тое ж паўтарылася ў лютым. Потым пачалося наступленне германскіх войск на Петраград; у небяспецы аказалася сама Бацькаўшчына Кастрычніка. Урад быў на горла заняты ваеннымі справамі, перагаворам ў Брэсце. Пасля гэтага — пераезд Саўнаркома ў Маскву. Усерасійскі падзвычайны з'езд Саветаў, ратыфікацыя мірнага дагавору з Германіяй... Адкрылася новая паласа ў гісторыі Рэспублікі. І Леніна апанавалі новыя клопаты, ён стаў рышкаваць вялікі артыкул «Чарговыя задачы Савецкай улады» — аб тым, як перайсці на рэйкі мірнага будаўніцтва, што цяпер важней за ўсё закладзіць фундамент сацыялізма. Гарбуноў бачыў, як, працуючы над артыкулам, Уладзімір Ільіч засяджваўся на пачах у сваім крамлёўскім кабінце. Толькі ўчора ён закончыў рукапіс і даў перадрукаваць на машыныцы. Атрымалася цэлая брашура. Яна ўжо адраўлена ў рэдакцыі «Правды» і «Известий». Заўтра пачнуць друкаваць.

Так пытанне, пастаўленае Свядловым, да гэтага часу не вырашана. Ці не таму Уладзімір Дзімітрыевіч Бонч-Бруевіч палічыў магчымым асабіста нешта зрабіць, хоць бы часткова вырашыць даўно наспелае?

Гарбуноў мог цяпер падаць падрабязны даклад на ўсіх пунктах, запатрабаваных Леніным. Між радкоў накізаць, што віна Бонч-Бруевіча, як разумее ён, Гарбуноў, зрэшты, не віна. Яго — таксама. Але Мікалай Пятровіч ведаў, як не церпіць Уладзімір Ільіч шматслоўных давадак. Таму прадста-

ПАЭТЫЧНАЯ ПАВЕРКА

Сяргей ГРАХОЎСКИ

СТРАТА

Шукаюць прапаўшых без вестак
Сыноў і мужоў, і нявестак,
Гукаюць дагэтуль па свеце
Матак дарослыя дзеці.

Сустрэнуцца часам яны на пероне,
Разам пасядуць у людным вагоне,
Стукаюць колы, мінаюць
вакзалы,—

Родныя побач, а радасці мала.

Думамі кожны сваімі заняты
Пра даўняе гора, пра блізкае
свята,

Толькі мужчыну, што ў флоры
бушлаце,
Не пазнае пасівелая маці.

Прыпамінаюцца выбухі, енкі,
Кроў і бясцілле і хлопчык
маленькі.

Сціснецца сэрца і болей заные:
Маці адна, а ў вагоне — чужыя.

Ноч прамінула. Мужчына уранку
Выйшаў адзін на таёжным
паўстанку.

Горка і сумна зрабілася маці,
Сэрцам адчула, што блізкага
траціць.

АДКАЗ

«Ці быў паранены?
Ці меў узнагароды?» —
Дакладна ўсё ў анкеце запішы,

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

БАЛАДА ПРА КАЦЯЛОК ВАДЫ

Звярэе вораг апантаны.
Ідзе за буг смяротны бой.
Бруць рака.
Салдатам раны
Абмыць бы чыстаю вадой.

Але даўно пустыя флягі,
Абстрэльваецца кожны крок.
І раптам воін—брат адвагі —
Вады прыносіць кацялок.

Вада з глыбокага канала,
Дзе днём і ноччу бой кіпіць.
Здаецца, рота ўся устала
І папрасіла: «Дай папіць!»

А кулямёт наш той парою
Ужо захлынуўся без вады.
«Браткі, са строю выйдзе зброя—
Не будзе горшае бяды.

Чым адбівацца будзе рота?
Не рота—жменька ад палка?
І ў чорны козжух кулямёта
Вада ільецца з кацялка.

Прыгадай маладыя гады:
Кожны з нас выбіраў сваю зорку.
І наўна я верыў тады,

А дзе запісваць, што баляць
заўсёды
Рубцы і раны на жывой душы?

Яны гараць, як ні студзі старанна,
Яны здаўна у кожнага свае.
Не лечаць іх,
Не лічаць іх за раны,
За іх ніхто нашывак не дае.

Яны баляць, як свежыя парэзы,
Іх толькі не вярэдзь, не варушы,
Бо самым дасканалейшым
пратэзам

Не замяніць параненай душы.

АДЗІНОТА

Казалі, добра ў адзіноце
Пабыць хоць некалькі гадзін,
Але ў глушы, пры курным кноце
Не доўга выседзіш адзін.

Заходзіць маладзік,
і вецер
Страсае наледзь у бары,
А памяць зноў вядзе па свеце—
То на узгорак, то з гары,

У незабытае юнацтва
Без лішніх радасцей і слёз,
Дзе без пратэктыва і сваяцтва
Я ўдзень пацеў, а ноччу мёрз.

Трашчаць карчы ў зіркатай печы,
Мяце і свішча на двары,
А мне здаецца, што за плечы
Мяне катурхаюць сябры,

Што зноў пльвём па снезе
грузкім,
Нібыта здані па вадзе,
На лесасеку, на пагрузку,
Жывая памяць нас вядзе.

Мы лёгкіх сцежак не шукалі,
Не выбіралі торны шлях,—
Мастамі нашы сосны сталі
І мачтамі на караблях.

Што ў тых зорках —
І шчасце і гора.

Я вярнуўся з далёкіх дарог,
Людзям радасць прынес
Перамогі —
І на яве убачыць змог.
Зорку шчасця над родным
парогам,

Даўно адгрымелі гарматы,
Дубы разрасліся ў лясах.
А сын не прыходзіць дахаты,
Не шле нават маці ліста.

Успыхнула ў лесе каліна
Бялюткім вясеннім агнём,
Дачулася маці пра сына —
Ніколі не вернецца ён..

Зноў май зашумеў каля хаты,
Да помніка маці прыйшла
І кветкі другому салдату,
Паклала на ўскраі сця.

Калі ж у жыцці напаткала нас гора,
Агнём запалалі лясы і палі,—
Ад Белага мора
Да Чорнага мора
Мы ўсе барыкады свае занялі.

На новы рубеж баявымі шляхамі
У апошнюю бітву мы йшлі пад
агнём
І краты ў засценках ламалі
штыкамі,
Зямлю саграваную зорак
святлом.

Вясне Перамогі, як сонцу, мы
рады.
У сэрцы прыносячы песень цяпло,
Мы будзем стаяць на сваіх
барыкадах,
Каб слова Радзіма заўсёды жыло.

Калі нікога з нас не будзе,
І след прастыне на зямлі,
Няхай другія ўбачаць людзі
Масты і тыя ж караблі.

Не, не пражыць у адзіноце,
Не, не схавацца ў цішыні,
Калі у ссадзінах і ў поце
Спіна і сэрца дзень пры дні,

Калі работа пад рукою,
І рупіць неспакойны час,
А адзіноты і спакою
Нам хопіць, як не будзе нас,

У наледзі туманны студзень,
Завяе сцежкі замяла,
А я бягу туды, дзе людзі,
Да іх турбот, да іх святла.

На парозе — яловыя лапкі,
На падлозе — зялёны аер,
А ў святліцы сівенькая бабка
Зёлкі ўсім раздае напавер.

У кужальным мяшэчку — рамонкі,
Карані і кара на падбор,
І каліны залеташняй гронкі,
І пупышкі вярбы, і чабор.

Каб спіна не балела, не слеп ты,
Каб не гнуліся плечы твае,
Быццам песню спявае,—рэцэпты
Бабка шчодрэ ўсім раздае.

На парозе — яловыя лапкі,
На падлозе — зялёны аер,
А ў святліцы сівенькая бабка
Зёлкі ўсім раздае напавер.

У кужальным мяшэчку — рамонкі,
Карані і кара на падбор,
І каліны залеташняй гронкі,
І пупышкі вярбы, і чабор.

Каб спіна не балела, не слеп ты,
Каб не гнуліся плечы твае,
Быццам песню спявае,—рэцэпты
Бабка шчодрэ ўсім раздае.

Раскладае званец на паперы,
Ніжа краскі, што ўжо адцвілі,
Бо на іх спадзяецца і верыць
У гаючую сілу зямлі.

Над Сожам, Пціччу і Дзвіною
За ўсю Айчыну бой вялі.

Адтуль вярнуцца ў поўдзень
мірны
Не давялося многім ім,
І кветкі з горнага Паміра
Я аддаю сябрам жывым.

НАШЫ БАРЫКАДЫ

Мы зведзілі ўсё—акружэнні,
блакады,
Стаялі за волю, за радасць жыцця.
І ўсюды ўяўляліся нам барыкады,
З якіх уздымаўся Кастрычніка
сцяг.

Радзіма ўсім раскрывала нам далі.
І хоць у жыццё уступаў хтось
пазней,
Байцы, мы сябе для баёў
гартавалі,
Каб дрэўкі штандараў узняць нам
вышэй.

Калі ж у жыцці напаткала нас гора,
Агнём запалалі лясы і палі,—
Ад Белага мора
Да Чорнага мора
Мы ўсе барыкады свае занялі.

На новы рубеж баявымі шляхамі
У апошнюю бітву мы йшлі пад
агнём
І краты ў засценках ламалі
штыкамі,
Зямлю саграваную зорак
святлом.

Вясне Перамогі, як сонцу, мы
рады.
У сэрцы прыносячы песень цяпло,
Мы будзем стаяць на сваіх
барыкадах,
Каб слова Радзіма заўсёды жыло.

Калі нікога з нас не будзе,
І след прастыне на зямлі,
Няхай другія ўбачаць людзі
Масты і тыя ж караблі.

Не, не пражыць у адзіноце,
Не, не схавацца ў цішыні,
Калі у ссадзінах і ў поце
Спіна і сэрца дзень пры дні,

Калі работа пад рукою,
І рупіць неспакойны час,
А адзіноты і спакою
Нам хопіць, як не будзе нас,

У наледзі туманны студзень,
Завяе сцежкі замяла,
А я бягу туды, дзе людзі,
Да іх турбот, да іх святла.

На парозе — яловыя лапкі,
На падлозе — зялёны аер,
А ў святліцы сівенькая бабка
Зёлкі ўсім раздае напавер.

У кужальным мяшэчку — рамонкі,
Карані і кара на падбор,
І каліны залеташняй гронкі,
І пупышкі вярбы, і чабор.

Каб спіна не балела, не слеп ты,
Каб не гнуліся плечы твае,
Быццам песню спявае,—рэцэпты
Бабка шчодрэ ўсім раздае.

Раскладае званец на паперы,
Ніжа краскі, што ўжо адцвілі,
Бо на іх спадзяецца і верыць
У гаючую сілу зямлі.

Над Сожам, Пціччу і Дзвіною
За ўсю Айчыну бой вялі.

Адтуль вярнуцца ў поўдзень
мірны
Не давялося многім ім,
І кветкі з горнага Паміра
Я аддаю сябрам жывым.

НАШЫ БАРЫКАДЫ

Мы зведзілі ўсё—акружэнні,
блакады,
Стаялі за волю, за радасць жыцця.
І ўсюды ўяўляліся нам барыкады,
З якіх уздымаўся Кастрычніка
сцяг.

Радзіма ўсім раскрывала нам далі.
І хоць у жыццё уступаў хтось
пазней,
Байцы, мы сябе для баёў
гартавалі,
Каб дрэўкі штандараў узняць нам
вышэй.

Калі ж у жыцці напаткала нас гора,
Агнём запалалі лясы і палі,—
Ад Белага мора
Да Чорнага мора
Мы ўсе барыкады свае занялі.

На новы рубеж баявымі шляхамі
У апошнюю бітву мы йшлі пад
агнём
І краты ў засценках ламалі
штыкамі,
Зямлю саграваную зорак
святлом.

Выкладчык Гродзенскага музычна-педагагічнага вучылішча Вялянцін Пятровіч Чэкін захаванецца паэзіяй, музыкай, жывавісам. Да юбілею У. І. Леніна ён напісаў партрэў Глічэ і надараваў яго музычнаму вучылішчу.

Фота А. Перахода.
(БЕЛТА).

ДЗЕНЬ ПАЭЗІІ 1971

Рэдкалегія пачала ўжо складаньне чарговы альманах «Дзень паэзіі 1971» памерам у дзесяць друкаваных аркушаў. Наш альманах мае магчымасць не толькі змясціць на сваіх старонках некалькі тысяч паўнакроўных вершаваных радкоў, змястоўныя нататкі, рэцэнзіі, артыкулы, успаміны, але і ўпрыгожыць гэтыя старонкі арыгінальнымі, нідзё раней не апублікаванымі, фотаздымкамі і рэпрадукцыямі.

Рэдкалегія альманаха, як і заўсёды, забяспечыць у першую чаргу зялёную вуліцу тым творам, якія ўзбагацяць нашу Ленінію, усяляюць Вялікі Кастрычнік і герояў, што адстаялі яго заваёвы ў бітвах грамадзянскай і Айчынай вайны.

Цэнтральнае месца ў «Дні паэзіі 1971» зоймуць таксама вершы і паэмы пра наша сённяшняе камуністычнае будаўніцтва ў горадзе і вёсцы, пра тыя вялікія гістарычныя пераўтварэнні, якія яно нясе з сабой.

Знойдуць пачэснае месца на старонках альманаха вершы пра каханне, дружбу, прыроду.

Не апошняе месца адводзіцца ў альманаху і тым, хто робіць першы ўзлёт у паэзіі. Для паэтычных арлянт наш альманах — першакласная ўзлётная пляцоўка.

Вострыя эпіграмы, пародыі, шаржы, трапныя гумарыстычныя і сатырычныя вершы рэдкалегія альманаха вітае шчыра-шчыра і адкрывае ім таксама зялёную вуліцу.

Паэты-юбіляры, якія ў 1971 г. будучы адзначаць узаконеную круглую дату, павінны неадкладна пачаць рыхтаваць высакласныя падборкі сваіх новых вершаў для «Дня паэзіі 1971». Няхай будучы доўгі падборкі і кароткія юбілейныя артыкулы. Так, думаемся нам, будзе лепш і для паэзіі і для юбіляраў.

Адна маленькая засцярога—вершы, якімі паэты будучы напаўняць ёмісты партфель рэдакцыі альманаха, павінны быць, безумоўна, на ўзроўні. Не раім даваць нам тое, што было ўжо адвезена на ваялах іншых рэдакцый: члены рэдкалегія альманаха старыя верабі і ведаюць, што такое мякіна.

Альманах павінен выйсці ў свет у першым квартале наступнага года. Часу да здачы ў набор застаецца не надта багата. Таварышы аўтары, спяшайцеся са здачай матэрыялаў.

Аляксей ЗАРЫЦКІ,
галоўны рэдактар альманаха
«Дзень паэзіі 1971».

ЛЕНИН У ЛОНДАНЕ

Сціхае гул падземных цягнікоў.
 Дамы і вуліцы — усё ў тумане.
 Марудным поступам, як плынь вякоў,
 Праходзяць год за годам у выгнанні.
 У лёгкім паліто-дэмісезон,
 (Настаўлены каўнерык з крэп-вельвету)
 З падземкі ў сырасць Сіці выбег ён
 І на хаду паглыбіўся ў газету.
 Ад ліхтароў няяркае святло,
 Ашчадная асветленасць вітрыны.
 Ды з дому вестак доўга не было,
 А тут хоць друк чужы, ды ўсё ж — навіны.
 Наўкол віруе рух, плыве натоўп
 Спаважна, плаўна, хоць і дождж палощча,
 Імперыя і там яшчэ, як стоўп і на гэтай люднай Трафальгарскай плошчы.
 На выгляд, мабыць, так, але не больш,
 Бо ўжо знутры — як толькі грунт трывае! — Штуршкамі б'юць народны гнеў і боль,
 І Ленін гэта добра адчувае.
 Ён праз вякі глядзіць, і з непагоды
 Празорліваму позірку відны Вакол яго з'яднаныя народы — Яго Расіі верныя сыны.
 Яднанне гэтае яшчэ тады Прадбачыў ён у схованых вытоках,
 Як люд працоўны ход сваёй хады
 Прымерваць будзе па ягоных кроках.
 І паднявольны свет услед за ім Узняў, як факелы, сцягі свабоды.
 І веру я: над Лонданам маім Туман развеецца — і назаўсёды!

З англійскай пераклаў Язэп СЕМЯЖОН.

Стоўп — высокая гранітная калона з бронзавай статуяй лорда Нэльсана, адмірала і флотагольца, на Трафальгарскай плошчы ў Сіці — цэнтры Лондана.

Канстанты І. ГАЛЧЫНСКІ

ПЕРАД МАЎЗАЛЕЕМ ЛЕНИНА

Урачысты той дзень бачу зноў я і зноў,
 Для мяне будзе ён векапомным.
 Вецер люта часаў кроны ліп і дубоў,
 І ляжаў снег на плошчы Чырвонай.
 Помню:
 Сонца на небе цямнела тады,
 Дзень зімовы згасаў за прадмесцем,
 Калі, стомлены доўгай вандроўкай, сюды
 К Маўзалею дайшоў я нарэшце.
 Колькі ж трэба яшчэ труб і жаласных нот!
 Тут ляжыць...—мне шчымліва да болю,
 Той, хто цэнтр зямлі перасунуў на ўсход
 Сілаю пралетарскай волі.
 Прысягаю:
 не буду ніколі слабым,
 Буду сеяць наўкола праменні!
 Вось ён, наш новы век,— а ўсяго два склады:
 ЛЕНИН.

Пераклаў з польскай мовы К. ПАСТАРЖЫЦКІ.

А Б ТЫМ, што тут, на поўдзень ад Баранавіч, ля самай абочыны Брэсцкай шашы ў першыя навадліччыя дні вайны прагрымеў небывалы на жорсткасці бой куні саветскай артылерыстаў процітанкістаў і пехацінцаў з фашысцкай танкавай калонай, я чуў ад жыхароў вёсак Марышава і Завінье. Але непамятных удзельнікаў бою доўга не ўдавалася знайсці.

З самых розных крыніц можна было склаціць толькі вельмі агульны малюнак падзеі, за якімі стаяла многа людзей, выдатных подзвігаў, здзейсненых байцамі, камандзірамі, палітработнікамі. Хто яны, як склаўся іх лёс?

Некалькі гадоў назад у Ленінградзе я сустрэўся з цікавым чалавекам. Аглядаючы вясільны мемарыял на Пискароўскіх могілках, чытаючы выбітыя ў камені строфы, мы разгаварыліся. Гэта быў сівы, каржанаваты мужчына.

— Глядзіш і акывае мінулае... Нібы ўсё было толькі ўчора,—ціха сказаў мой знаёмы, які аказаўся маёрам запаса Фёдарам Калінавічам Каралёвым.

— ...Нё, сам я не абараняў Ленінграда. Першы дзень вайны даваўся сустраць у Беларусі, ля граніцы... Было вельмі цяжка—такая сіла навалілася на нас. Але не пахнінуліся. Колькі было тады подзвігаў... Ведаеце, як бліся кадравікі пад Беластокам, пад Гродна, Слонімам, Ваўкавыскам, Баранавічамі? І што крыўдна, мала пішуць пра першыя дні вайны... Памятаю, у Ваўкавыску 22 і 23 чэрвеня на смерць стаялі дзве зенітна-артылерыйскія батарэі. Збілі два дзесяткі фашысцкіх пікіроўшчыкаў, пакуль не расстралілі ўсе снарады... Пад Слонімам з засады на апошнім паліве вырвалася рота нашых танкаў і за чвэрць гадзіны патрушчыла і здрасавала гітлераўскую механізаваную калону... Калі Гарадзея проста з эшалона, з чыгуначных платформаў артылерысты адбілі танкавую атаку, напалі і набілі нямала фашыстаў. А бой на Брэсцкай шашы на поўдзень ад Баранавіч?.. Подзвіг. Гэта ж усё старонкі ў геральчным летапісе Вялікай Айчыннай.

Не, сам Каралёў не ведаў назваў палкоў, якія геральна змагаліся ля магістралі. Пасля жорсткіх баёў многія часці—дзе ў поўным складзе, дзе асобнымі групамі—прабіваліся на ўсход. З адной з такіх груп ішоў і старэйшы лейтэнант Фёдар Каралёў.

Ад Слоніма павярнулі на паўднёвы ўсход, адкуль чулася нананада. Прабіраючыся лясамі і прасёлкамі, к канцу дня 24 чэрвеня выйшлі да Брэсцкай шашы, але бой ужо перамясціўся на захад.

На ўскраіне вёскі Завінье змучаныя воіны ўбачылі грозную панараму нядаўняга бою. На узараным бомбамі полі дагаралі дзесяткі гітлераўскіх танкаў. Асабліва многа іх было ўздоўж самой магістралі ля пакрытай лесам вышыні. Вакол ляжалі на зямлі забітыя немцы і нашы. Абломкі разбітых на пазіцыях 45-міліметровых процітанкавых гармат ля вышыні і 76-міліметровых палкавых гармат у хмызняку каля вёскі без слоў гаварылі аб тым, што тут адбылося.

Вядома байцы Ф. Каралёва, якія спыняліся да лініі фронту, не маглі высветліць да канца, што ж адбылося ў той дзень каля вышыні, хто былі тыя воіны, што насмерць біліся з ворагам. Вечарам яны адышлі на ўсход і праз некаторы час пад Мінскам злучыліся са сваімі войскамі.

Доўга геральная была, такая падобная на легенду, не давала мне спакою. Спробы распытваваць яе, устанавіць імёны герояў, канчаліся няўдачай.

Аднойчы мы прыехалі з гісторыкам-кразнаўцамі, былым партызанам С. Ларыным у гэтыя месцы, каб яшчэ раз паспрабаваць знайсці якія-небудзь сляды артылерыстаў. Зноў гутарылі з многімі мясцовымі жыхарамі.

Раптам нам пашанцавала. Мы сустрэлі пажылога калгаснага пастуха А. Туроль, які, як аказалася, бачыў агнявыя пазіцыі пасля бою. У яго тады адбылася ад статка некалькі кароў, напалоханых кананадай. Як толькі крыху сціхла, ён пайшоў шукаць іх. Каля могілак наткнуўся на сляды пабоішча: дагаралі танкі, разбітыя гарматы.

— Ніколі не забуду,—успамінае А. Туроль,—што ўбачыў у той чорны дзень... Ля адной, як рашата прабітай асколкамі гарматы стоўпілася многа немцаў. Яны фатаграфавалі забітых артылерыстаў, забіралі дакументы. Асабліва адзін іх адзін малады лейтэнант. Як відаць, ён быў апошні ля гарматы. Так і застыў назаўсёды са снарадам у руках, прыхільніўшы да гарматнага сапінка... Да гэтага часу бачу перад сабой гэтага чарнявага хлапца.

Расказаўшы, што ведаў, А. Туроль пацімавіўся:
 — А вы самі вынайдзеце не з Укра-

іны, не з Чаркаскай вобласці? Не? А то гадоў дваццаць назад, можа і ўсе пяццаццаць, прыязджаў сюды афіцэр Брылья Рыгор. Сам ён быў з гэтых артылерыстаў. Неўдольна драмім, ім давялося ўдзельнічаць у арыганізацыі гарадзкіх. Не ведаеце Рыгора?

Начаўся пошук, паллцелі пісьмы на Украіну. І вось яны, доўгачаканыя пісьмы з далёкага украінскага сяла Дакнаўка ад аднаго з удзельнікаў няроўнага паядышу. Вось першае:

«...Так, я быў камандзірам агнявога ўзвода 2-й батарэі 129 асобнага дывізіёна процітанкавых гармат. Разам з маімі дарогімі сябрамі—камандзірамі батарэі лейтэнантамі: 1-й—Драгамірскім, 2-й—Сяргеем Панфілавічам Уцешавым, 3-й—Уцешавым; камандзірамі ўзводаў — малодшымі лейтэнан-

ВЕЧНА У ПАМ'ЯЦІ

Ігар КАРШАКЕВІЧ

...І ГРЫМНУЎ БОЙ

Ігар Каршакевіч—удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Журналіст. Пошукамі невядомых герояў вайны пачаў займацца з 1956 года. У 1967 годзе ўзнагароджаны старшынёй Цэнтральнага штаба Усесаюзнага паходу камсамольцаў і моладзі па месцах рэвалюцыйнай баявой і працоўнай славы савецкага народа Маршалам Савецкага Саюза І. С. Коным памятным медалем за актыўны ўдзел у гэтым усесаюзным паходзе.

Сёння мы друкуем яго новы артыкул «Грымнуў бой...» пра невядомых герояў Вялікай Айчыннай...

там: Кірычэнкам, Фёдарам Хаменкам, Іванам Прыпутненкам, Варчэнкам, Вішнеўскім, Яфімскім; байцамі Кулігам, Энапавым, Сільчанкам і многімі іншымі мы прынялі першы бой 24 чэрвеня 1941 года каля вышыні ля Брэсцкай шашы... З намі былі камандзір дывізіёна капітан П. П. Асташчанка, нампаілі старшы палітрак Крочкоў, начальнік штаба Сіпіцын... Уся наша камсамольская батарэя пад камандаваннем Сяргея Уцешава спаліла і падбіла 14 фашысцкіх танкаў, і амаль уся загінула смерцю храбрых... Мы выканалі загад Радзімы: «стаяць насмерць!» Затрымалі ворага, далі час усім палкам дывізіі разгарнуцца ў баявыя парадкі...

І станаўлюся на калені перад светлай памяццю загінуўшых герояў 129 дывізіёна 55 стралковай дывізіі. Вечная слава ім! З вагавай, былы артылерыст-процітанкіст Брылья Рыгор Шліпавіч».

З іншых пісьмаў стала вядома, што жывымі з усёго дывізіёна засталіся толькі тры: капітан П. П. Асташчанка, які з узвода кіравання быў на КП ў баку ад агнявых пазіцый, Р. П. Брылья і баец яго агнявога ўзвода вадзіцель трактара-цягача «Камсамалец» Сільчанка.

Сапраўды, гэтыя двое ўдалелі толькі цудам. Было гэта так. Пасля першай атакі на полі засталася яшчэ варажых танкаў. Вораг адышоў, але выклікаў авіяцыю. Ад разрываў бомб змяшаліся зямля і неба. Уся першая батарэя, якая была на адкрытым месцы, загінула разам з гарматамі і трактарамі. Наступныя атакі адбівалі ўжо толькі дзве батарэі—усяго восем гармат з прыслугай. Стальныя пачвары з крыжамі на вежах няспынна стралялі з гармат і кулямётаў, на пазіцыях рваліся міны. Адзін за адным падалі забітыя байцы артразлікаў. Ім на змену станавіліся трактарысты, сувязісты, байцы з узвода кіравання. Батарэі мужна змагаліся, спыняючы новыя і новыя атакі. Фашысцкую пыхоту звязалі боем пехацінца аднаго з батальёнаў 111 стралковага палка, але і іх сілы падыходзілі к канцу...

Выбухі мін літаральна накрылі першую гармату батарэі Уцешава, а два танкі ўжо зусім побач. Лейтэнант кінуўся да гарматы. Хвіліна—і зноў бухнулі глухія ўдары «саракаяткі». Першы танк загарэўся, але другі з фланга і кулямёта паспеў расстрэляць камбата перш чым сам загарэўся ад прамога панадання снарада, выпушчанага суседняй гарматай.

Праз лішню абарону стралковых падраздзяленняў, разбітых танкамі, праваліся гітлераўскія аўтаматчыкі. Але ўварцаца на пазіцыю дывізіёна, які вёў агонь на танках, не дазволілі пачкавыя мінамётчыкі. Яны паставілі дакладныя мінамётныя заграджальныя агонь і фашысты залеглі... Ля гарма-

ты засталіся двое—камандзір узвода Брылья і наводчык Куліга. Пакуль малодшы лейтэнант даставаў снарады, наводчык быў забіты панавал. Камандзір стаў да гарматы. Пад рукою толькі два снарады. Пабліжы на боепрыпасы—ганя будучы ўжо тут. Наводзіў дакладна і спадойна, чакуючы, пакуль немец не падставіць свой «бок».

Адня за адной змаўкаюць маленькія гарматы. Каля іх няма нікога жывога. Танкі прасуюць трэцюю батарэю, вось-вось павярнуць да другой. А тут у казённіку апошні снарад. Камандзір марудзіць.

— Страляйце, малодшы лейтэнант,—раптам чуе побач з сабой Р. П. Брылья.—Біце іх, я снарады падам...

Гэта з укранца прыноўз тракта-

рыст Сільчанка, які далажыў, што пакуль цэлы і ён і яго трактар... Страціўшы яшчэ некалькі машын, немцы ўсё ж уварваліся на пазіцыі другой батарэі, душачы і расстрэльваючы ўсё жывое. У канцы бою біла толькі адна гармата Р. П. Брылья і Сільчанкі. Скончыліся снарады, танк раздушыў і гэту гармату, але артылерысты паспелі адпаўці ў кусты. Прабраўшы ў размяшчэнне трэцяй батарэі, якая ўжо маўчала, Жывых там не было. З адной гарматы яшчэ можна было страляць: танк раздушыў і ўціснуў у зямлю толькі яе сапінкі. Хвіліна—і гармата бранібойным ударыла па танках. Два ці тры з іх павярнулі назад, каб змяць апошняю савецкую гармату. Пакуль Брылья вёў агонь з пашкоджанай гарматы, Сільчанка збіраў снарады, недзе нават падабраў рушні кулямёт і сумку з зараджанымі дыскамі. Калі немцы былі ўжо зусім блізка, яны адпаўцілі ад гарматы і прабраўшы да свайго добра замасціраванага трактара, устанавілі на ім кулямёт.

Гітлераўцы рушылі да пераправы праз раку Шчыру. Канечне, два змучаныя воіны мелі права ў тых абставінах пакінуць поле бою і лясамі прабірацца да сваіх, але ім было шкада свайго браніраванага цягача. Параіліся і пайшлі на працу...

Глуха заракатаў рухавік. І цягач, як танк, на поўным ходзе праз поле, расстрэльваючы фашысцкіх аўтаматчыкаў з кулямёта, памчаўся да моста праз раку.

На ўсходнім беразе Шчыры артылерысты 141-га гаубічна-артылерыйскага палка проста вачам не паверылі, убачыўшы на трактары двух воінаў процітанкістаў, якія зрабілі большае, чым было ў чалавечых сілах.

У тыя далёкія дні пра мужнасць і адвагу герояў 129-га дывізіёна пёсала франтавая газета Заходняга фронту «Красноармейская правда». У той жа карэспандэнцы гаварылася і пра дзёрзкі прарыў трактара-цягача праз баявыя парадкі гітлераўцаў.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР ад 22 ліпеня 1941 года малодшы лейтэнант Р. П. Брылья, адзін з герояў бітвы ля безымяннай вышыні каля вёскі Завінье, за адвагу і мужнасць быў узнагароджаны ордэнам баявога Чырвонага Сцяга...

Так знаёмствам з яшчэ адным мужным воінам, артылерыстам легендарнага процітанкавага дывізіёна, закончыўся гэты доўгі, але захапляючы пошук...

Будзеце ехаць у Брэст, прышніцеся ля могілак каля вёскі Завінье, ушануюце памяць герояў-артылерыстаў, якія спяць вечным сном на ўдачнай ім беларускай зямлі, якую яны абаранялі, не пыхадуючы жыцця.

Вёска Завінье — Мінск.

БРЭСТ. Абласны драматычны тэатр імя Ленінскага камсамолу Беларускай Савецкай Рэспублікі. Спектакль «Чалавек і глобус» па п'есе В. Лаўрэнцьева. Пастаўшчыца Ю. Арыянскага. Мастак А. Марозаў. На здымку — сцэна са спектакля. Цвятлюк — артыст П. Кірычэнка, Бармін — Б. Уксысаў, Чарданцаў — Я. Грушнін.

МАГІЛЕЎ. Абласны драматычны тэатр. Спектакль «Марыя» па п'есе А. Салыскага. Рэжысёр Б. Валадарскі, мастацкае афармленне М. Волахава. На здымку — сцэна са спектакля. У ролі Марыі Алізіновай артыстка І. Хадзіноўская, Даброціна — М. Радзіёнаў.

МІНСК. Тэатр юнага гледача. «Бялісе ветразь адзінокі» па п'есе В. Катаева. Рэжысёр Т. Белічэнка, мастак Ю. Тур, музыка С. Картэса, словы песень А. Вольскага. На здымку — у ролі Гаўрыка арт. Ул. Кошаль, сшычка — В. Баркоўскі.

ЯКІ ЁН, ЛЕТАПІС СУЧАСНАСЦІ?

СЕКЦЫЯ ПРОЗЫ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ АБМЯРКОЎВАЕ БЕЛАРУСКІ НАРЫС

Нарыс. Яго магчымасці і месца ў мастацкай літаратуры. Тэндэнцыі развіцця. Яго сённяшні стан. Пра гэта ішла гаворка на пасяджэнні секцыі прозы Саюза пісьменнікаў БССР.

Агляд сучаснага стану Беларускай дакументальнай прозы зрабіла кандыдат філалагічных навук Антаніна Лысенка. За апошнія гады нарыс як жанр атрымаў прызнанне сярод іншых жанраў літаратуры, гаворыць прамоўца, сведчаннем чаго — ажыўленне публіцыстычных старонак «Полымя», «Маладосці», «Беларусі», «Немана». Праўда, заўважае яна, многія таоры яшчэ не вызначаюцца арыгінальнасцю, самастойнасцю пошукаў і даследаванняў матэрыялу, усё ж нельга не заўважаць і не ўлічваць свежых парасткаў, радасных зрухаў.

Аднак спачатку, працягвае А. Лысенка, хочацца сказаць некалькі слоў аб прыродзе і сутнасці жанру. Яна нагадае выказванне Ул. Стаўскага аб тым, што нарыс — гэта адзінства мастацкага вобраза і публіцыстыкі, што гэта цяжкі жанр, які патрабуе прывязкі да канкрэтнага факта, дасканалага ведання матэрыялу, увогуле высокай інтэлектуальнай культуры.

Далей прамоўца зазначае, што нарыс — жанр новы для Беларускай літаратуры, што яшчэ ў дакстрынічны час былі напісаны «Падарожныя нататкі» Цёткі, нарысы Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Асабліва ўздыму дасягнуў нарыс у 20—30-я гады. Пра актыўны ўдзел пісьменнікаў у жыцці рэспублікі сведчаць нарысы Ц. Гартнага, М. Зарэцкага, М. Чарота, К. Чорнага, З. Бядулі, В. Стаўскага, Я. Скрыгана і многіх іншых. І кожны з іх распрацоўваў тэмы паводле М. Зарэцкі, напрыклад, будаваў свае творы на супрацьпастаўленнях, кан-

трастах, нарысы В. Стаўскага вызначаліся лірычнасцю, Я. Скрыган умеў выявіць у знешніх праявах жыцця ўнутраны змест сацыяльнай з'явы, дакладна перадаць яе.

— Менавіта на тых гады, — гаворыць А. Лысенка, — прыпадае актыўны пошук формы і месца нарыса ў літаратуры. Толькі нарыс можа адлюстроўваць эпоху, сцвярджалі адны. Іншыя, наадварот, адмаўлялі яго мастацкія вартасці. Тут дзрэчы ўспомніць і вечары нарысістаў, на якіх абмяркоўваліся творы як маладых, так і сталых майстроў літаратуры. Ды і той факт, што ў БелАППе налічвалася 34 чалавекі, якія займаліся нарысам, гаворыць аб вялікім творчым уздыме і актыўнасці пісьменнікаў у гэтым жанры.

Аб далейшым развіцці лепшых традыцый жанру сведчаць нарысы «Вачыма друга» і «Размова па шчырасці» Янкі Брыля, цыкл нарысаў Івана Шамаякіна, «Светлы шлях» Ігната Дуброўскага і іншыя. Гэтыя творы вылучаліся надзвычайнасцю, праблематычнасцю, умелым і тактоўным выкарыстаннем фактычнага матэрыялу ў мастацкай форме.

Надзвычайна хлеб нарысіста — факт. Паспех або ўдача пісьменніка можа напаткаць толькі тады, калі ён узнімае чалавечую і вельмі важную праблему. Вялікае значэнне для нарысіста мае і «ўласная» тэма, вышана яна ў сэрцы, выгестава яна ў душы. Гэтае сцвярджанне А. Лысенка падмацоўвае прыкладамі з творчасці В. Палтаран, Ул. Караткевіча, Я. Сіпакова.

Надзвычай важна, зазначае далей прамоўца, каб аўтар адчуваў асабістую адказнасць за тое, пра што піша. Цікавыя рэчы стварыў І. Новікаў, многа папраца-

ваўшы над дакументамі. Але ўжо нават у такіх яго творах, як «Руіны страляюць ва ўпор» і «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску» адчувалася схільнасць аўтара да «празмернай» выдумкі. Асабліва ж гэта псуе яго апавесць «Тварам да небяспекі». Няўважлівы, зазначае А. Лысенка, быў і Т. Хадкевіч, калі ў кнізе «Мая Беларусь» помілікі мінуўшычны называе то шведскімі, то французскімі; на самай жа справе гаворка ідзе пра славянскія курганы IX—X стагоддзяў. Шчырым клопам аб захаванні помнікаў культуры прасякнуты і нарысы Ул. Караткевіча. Аднак прамоўца робіць папрок у адрас пісьменніка за тое, што часам ён толькі называе з'яву, а не імкнецца высветліць яе сутнасць, знайсці прычынную сувязь.

Спыняючыся на распрацоўцы тэмы рабочага класа, А. Лысенка гаворыць, што гэта — адна з важнейшых, але, на жаль, самых занядабных праблем. У гэтым кірунку наша літаратура робіць пакулы што вельмі нясмелыя крокі. Прамоўца называе кнігу В. Мысліца «Мае заводчыкі», якую лічыць цікавай заяўкай маладога аўтара. Хочацца толькі, гаворыць яна, каб пісьменнік пазбягаў штампаваных, шукаў глыбінных, сур'ёзных канфліктаў. Спыняецца прамоўца таксама на нарысах «Салігорская песня» А. Кудраўца і «Людзі на вадзе» А. Белавусава. Першы, на яе думку, цікавы тым, што ў ім вытворчы канфлікт перанесены ў галіну маралі, другі прываблівае жывасцю апавядання, трапнымі дэталімі побыту калектыву рачнога судна, але празмерна расцягнуты, рыхлы па кампазіцыі.

А. Лысенка гаварыла таксама пра нарысы А. Бялевіча, Р. Сабаленкі, С. Кухарава, П. Місько і іншых.

У гаворцы пра сучасны стан Беларускага нарыса прынялі ўдзел Янка Брыль, Аляксей Кулакоўскі, Ігнат Дуброўскі, Іван Мележ, Янка Скрыган, Сцяпан Кухарэў. Яны выказалі шэраг цікавых думак і прапанов.

Я. Брыль, у прыватнасці, гаворыў аб тым, што пісьменніку-нарысісту трэба ісці не ад задумы да жыцця, а наадварот, што толькі тады, калі аўтар нешта добра ведае, любіць і піша пра гэта, атрымаецца сапраўдны твор.

— Што датычыцца вызначэння жанру нарыса, — Заўважае ён, — дык пытанне гэтае сапраўды спрэчнае. Што такое творы Экзюперы, «Падарожжа з Пецярбурга ў Маскву» Радзішчава, «Падарожжа ў Арзрум» Пушкіна, «Былое і думы» Герцэна? Шта такое «Дзіваці» Веры Палтаран? Гэта — нарысы, але гэта і проза — сапраўднае мастацтва, пазначанае высокім пісьменніцкім майстэрствам.

Я. Брыль выказаў таксама думку аб выданні анталогіі Беларускага нарыса.

Пра тое, што нарыс — школа пісьменніцкага майстэрства, гаворыў А. Кулакоўскі. У мяне, напрыклад, заўважае ён, нарысы пра Салігорск сталі асновай мастацкіх твораў.

— Нарыс — гэта даследаванне, — гаворыць І. Дуброўскі. — Гэта можна сказаць і пра іншыя жанры, але ж у дачыненні да нарыса гэтае вызначэнне — першачарговае.

Вінікі гаворкі падсумаваў І. Мележ. Адзначыўшы, што размова атрымалася цікавай і карыснай, ён гаворыць:

— Я вельмі прыхільна стаўлюся да гэткага жанру. Нарыс — гэта такая рэч, якая мае многа абліччаў, умоўных асаблівасцей: нарыс-партрэт, нарыс-роздум, нарыс-замалёўка, лірычны нарыс, філасофскі і г. д. Словам, гэта багаты на фарбы і адценні жанр пры вонкавай сваёй прастаце. І ўсім нам трэба ахвотней, з большай творчай аддачай працаваць у ім.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

Споўнілася 75 гадоў вядомаму савецкаму паэту, таленавітаму перакладчыку Беларускай паэзіі на рускую мову Усеваладу Раждзественскаму. Сакратарыят Саюза пісьменнікаў Беларусі накіраваў юбіляру прывітальную тэлеграму, у якой, у прыватнасці, гаворыцца: «Дарогі Усевалад Аляксандравіч! Горача вініце Вас, аднаго са старэйшых савецкіх паэтаў, цудоўнага нававека, даўняга сьбры Беларускай літаратуры, з 75-годдзем. Яшчэ раз выказваем Вам сардэчную падзяку за таленавіты пераклад нашай паэзіі. На-сяброўску абдымаем, жадаем здароўя, бадзёрасці, новых вершай!»

Рэдакцыя штогодніка «Літаратура і мастацтва» таксама вініце Усевалада Аляксандравіча і прапануе сваім чытачам два вершы юбіляра ў перакладзе на Беларускаю мову.

Усевалад РАЖДЗЕСТВЕНСКИ

Мой прасты верш — я гэта знаю,
Без рыфмаваных слоў-прыкрас,
Ды што ў яго душа жывая,
Гатовы я трымаць адказ.

Люблю я рускую прыроду,
І не таму, што разам з ёй
Бліжэй ішоў я з кожным годам
Да сталай ісціны сваёй.

Яна мяне вучыла ўменню
З цяжарам справіцца любым,
І шум бяроз, нібы натхненне,
Быў спадарожнікам маім.

АГЕНЬЧЫК

Раптоўна ты святло сваё разліў,
Агеньчык трапяткі, зырклівы,
палкі,
Цябе я рухам рэзкім запаліў
Аб карабок маленькаю запалкай.

Навек пагаснеш ты ў руцэ маёй,
Ды не сумуй і не шкадуй заўчасна,
За тры секунды бытнасці сваёй
Ты парадніўся са святлом
нязгасным.

Няхай згарэў, сатлеў ты дачарна,
Тваё цяпло я ў пальцах адчуваю,
Ты быў, ты жыў, ты ўсё аддаў
сваёму.

Што даць магла душа твая жывая,
Хіба ж не заслужыў я ў вас хвалы
За тое, што гарэлі вы так палка,
Агеньчык, хоць імгненны і малы,
І збуджаная да жыцця запалка?

Пераклаў Г. КЛЯЧКО.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

Міколу РАКІТНАМУ — 50 гадоў

Празаіку Міколу Ракітнаму споўнілася 50 гадоў. З гэтай нагодаю праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі накіравала віншаванне юбіляру, у якім гаворыцца:

«Дарогі Мікалай Ісакавіч!

Вітаем Вас, свайго таварыша па перу, і шлем Вам шчырыя віншаванні ў дзень Вашага шасцідзесяцігоддзя.

Сваю творчую дзейнасць Вы пачалі як журналіст, як супрацоўнік газеты. У гэтых камандзіроўках выпрацоўваліся такія якасці, як аператыўнасць, назірлівасць, пільная цікавасць да праяў сучаснага жыцця. І гэтыя якасці спатрабіліся потым Вам як пісьменніку-празаіку, прадвызначылі Ваш галоўны жанр — жанр кароткага апавядання на сучасную тэму. У прыватнасці, заслуговае пахвалы Ваша назіраная вернасць вясковай тэме, тэме калгаснага будаўніцтва. Вашы апавяданні — гэта своеасаблівы летавік спраў і перажыванняў працаўнікоў нашай новай вёскі.

Жадаем Вам новых творчых поспехаў, добрага здароўя і ўсяго найлепшага ў асабістым жыцці».

Рэдакцыя штогодніка «Літаратура і мастацтва» дэдукаецца да гэтага віншавання.

У Беларусі, як, між іншым, і ўсюды, ёсць мясціны і тапаграфічныя назвы, што назаведзі ўважлівы і гісторыю роднай літаратуры і сталі ў пэўным сэнсе яе геаграфічнымі арыентаірамі. Цікавіць, напрыклад, з усімі вачкамі вакол гэтага мястэчка на Случчыне і той Беларускай дзяўчцы Пархені Катлубовіч, што бліскі з пэўным-усякі нам скажа, што гэта — Кузьма Чорны, гэта яго паэтычны свет, яго герой.

І вось, Пятроўка — ачытайце вёска на нашым Палессі, не адзначаная нават невялікім кружочкам на школьных геаграфічных картах. Але і яна — шчыры свет. Яе ўраджайніца палі, новыя будыні школы і дамоў калгаснікаў, — гэта тая выгодная назіраная, той пункт гледжання, з якога пісьменнік-летавісец — Мікола Ракітны — сваім воканам і дапытлівым унутраным позіркам — пачуццём сэрца — назірае за новым жыццём і запатрабуе яго ў сваіх творах. Жывуць тут землякі пісьменніка — харошыя, прастыя людзі. Мікола Ракітны ведае пра жыццё сваіх пятроўцаў усё, да драбін, і пра іх, пра нашых сучаснікаў, расказ-

вае ў кароткіх навелках і апавяданнях сваіх кніжак. А кніжак за пяцьдзесят гадоў жыцця пісьменніка выйшла з друку не так ужо і мала — гэта і «Над адным дахам», і «Была вясна», і «Ранняя вясна», і кніга апавяданняў «Сярод людзей сваіх», і, нарэшце, як пэўны баланс за пэўнае — вялікі зборнік «Вясковых навел».

Не без падстаў тапаграфія «вёска» жыцця тых іх іншых мясцін нашай краіны — сваімі землякамі, якія, пакінуўшы родны кут і перасяліўшыся ў больш шырокі свет літаратуры, праславілі свой родны край і людзей сваіх, аддалі належную даніну ў сваіх творах іх гаспадарчаму — таленту і творчаму ўмельству, іх працавітым рукам, высакароднасці іх пачуццяў і душэўнай шчырасці.

І усім не з-за жадання сказаць Міколу Ракітнаму толькі прыемнае з нагоды яго юбілея, а проста, карыстаючыся зручным вынадам, мы скажам на-ічыркнасці: многа, Мікола Ісакавіч, зрабіў ты на імя Беларускай набыліткі, пямала ўмалютных, з вярным зернем спалоў ужо стаіць на табы. Пашу і спору табе на гэтай ціне і ў далейшыя доўгія гады.

Я.І. СЕМЯЖОН.

ЯЕ ПАРТРЭТ вясці ля самага ўваходу ў залу купалаўскага тэатра. Неяк міжволі я пачаў сябе лавіць на тым, што праходзячы не магу не заглянуць у яе вочы. І мне здаецца, што ў іх заўсёды — надзея.

Я гэтыя вочы бачыў, калі ў іх палаў страшны, нястрымны гней. Бачыў, калі яны выпраменьвалі нішчоту, біліся ў глухім безвыходным адчаі, усміхаліся. І праз усхваляванасць, уласцівую яе героям у хвіліны сцэнічнага жыцця, прасвечваецца глыбокая, нейкая невыказаная надзея...

— Увага! Увага! Трэці званок! Трэці званок!..

У тэатры пачалася штодзённая работа. Адна за адной адчыняюцца дзверы грымёрка.

— От табе маеш! «Каралеўскі бычок» прыходзіцца выкідаць, — разгублена прамармытаў малады хлопец у чорным, элегантным сурдудзе, кідаючы толькі пачату ю цыгарэту ў сметніцу будні.

А мяне быццам прывітаў электрычны ток. Мне здаецца, што на ўсю моц грыміць урачыстая музыка. Б'юць барабаны. Звонка няюць фанфары. Пачаўся мала каму бачны парад. Для мяне — парад акцёраў. А для іх — штодзёны і звыклы выхад на сцэну, на свой баявы плацдарм.

Ідуць тыя, хто сёння павінен стаць і прахныць жыццё Юліі Тугінай, Флора Прыбыткова, Вадзіма Дульчына. Таропка бягуць з сурвэткамі афіцыянткі, разносчыні вестак, паглядальнікі, лакеі.

А вось і яна...

З наклееным носам. У грыве, які пакуль што, пры звычайным святле, здаецца, і не стасуецца да яе твару. Не, гэта яшчэ не Міхееўна, не ключніца маладой багатай удавы Юліі Тугінай. Ролю Міхееўны выконвае сёння Стэфанія Міхайлаўна Станюта.

— А цікава, Стэфанія Міхайлаўна, якія ж ролі сталі для вас самымі дарагімі? З якімі б вобразамі вы ніколі не хацелі б разлучацца? (Не, аб гэтым я спытаўся не цяпер — раней).

— Ну, канечне, з «бабусяй»... і яшчэ... Дыяна! Ну так, Дыяна з камедыі Лопэ дэ Вэга «Дурная для другіх і разумная для сябе». Чаму з гэтай гераніяй не хацелася б ніколі расставіцца? Можа таму, што яна гнуткая, стройная, гарзлівая — ад не так і вее маладосцю. А можа таму, што менавіта тады, іграючы яе, я атрымала званне заслужанай артысткі БССР... Ды і пагоўг надзвычай смешная і дасцінная камедыя. Яе нам давалася іграць у суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны. Час быў такі, што мы яшчэ і яшчэ раз пераканаліся, як патрэбна людзям мастацтва, тэатр...

У зале пагасла святло. Загучаў музычны ўступ да спектакля.

— Папопе! Папопе! — чуюцца крыкі на сцэне. — Багатая нявеста аб'явілася!

І я адразу ж убачыў, як «паехала ўніз» яе спіна, як звалі бездапаможныя рукі, як вочы яе арабіліся амаль невідучымі. Разумеючы, што зараз адбываецца, я ўвесь «уціскаюся» ў сцяну і даміраю.

Яшчэ і яшчэ раз перачытваючы п'есу А. Астроўскага «Апошняя ахвяра», я штораз дзіўлюся, як многа знойдзена актывісай. Роля Міхееўны на першы погляд «прахадная». Здаецца, каб увогуле выкінуць гэты персанаж з п'есы, нічога асаблівага не здарылася б. Здаецца! Ды такую, якая яна ў Станюты, і не выкінеш, не забудзеш...

У старэнкай ключніцы толькі адзін клопат: бустракаць і выпраўляць гасцей Юліі Тугінай. Але прыгледзіцца, як святлее яе твар, як уся яна маладзее, калі з'яўляецца ў пакой яе гаспадыня, або — як гнятлівае прадчуванне надобрага напавіне ўсю яе істоту, калі шыкоўна заходзіць у дом Фрол Прыбыткоў. А як вядзе яна свой паядынак з гэтым «папанску апранутым жабраком» Дзержачовым і як перамагае яна. Кожны жэст, кожнае слова і паўза — усё натуральнае і памастацку ўзважаемае актывісай і даецца ў неверагодна зайздросным суладдзі. Звярніце ўвагу, як глыбока прадумаў і моцна звязаны адносіны Міхееўны да кожнага з гасцей, як яна зусім не стараніцца «смяшчыць публіку», выклікае ў людзей прычыры смех, як стрымана іграе яна драматычныя і валацкія сваёй малосенкай, «другараднай» ролі з нейкімі там двума ці трыма выходамі на сцэну.

І вось тут пачынаецца разумець, што акрамя быста майстэрскага выканання ролі Міхееўны, актывіса напавіне гэтую ролю глыбокай думкай. На ходу спектакля ўсё больш і больш перакананаешся, што зусім не дурная гэтая бабулька, якой яна, бывае, ішчы раз прыкідаецца. Яна ўсё бачыць. Усё па-свойму ацэньвае і прадчувае, што можа адбыцца ў гэтым доме. І калі наступае фінал (маладая, прыгожая Юлія Тугіна ідзе над венец з Флорам Прыбытковым) амаль да долу саргунутая спіна Міхееўны, яе сухія спрацаваныя рукі моўчкі і ў той жа час на ўвесь свет нема крычаць, бунтуюць, абвінавчваюць.

Міхееўна — прадстаўнік народа. І яна судзіць гэтыя страшныя снет, дзе можна купіць і прадаць і вават самае дзівоснае — розум, душу, сумленне.

Закончылася сцэна Міхееўны з Глафірай. Яна выходзіць за кулісы яшчэ нікога не заўважаючы, яшчэ ва ўладзе вобраза, шпарка праходжваецца, робіць некалькі лёгкіх узмаху рукамі і перада мною зноў — Станюта.

— А што вы думаеце пра маладзё купалаўскага тэатра?

— Вы бачылі, як цудоўна Діда Давідовіч іграе Юлію Тугіну? Я радуся, шчыра за яе радуся. Радуюся нават не столькі таму, што яна добра іграе — таленавітая актывіса зноў атрымала добрую ролю.

Мне было 18 гадоў, а я іграла Псіхею з п'есы Д. Жулаўскага «Эрас і Псіхея». Бывалі моманты, што ад напружання ў мяне кроў носам ішла, а іграць усё-такі было прыемна, бо ўнутраны свет маёй гераніі быў неабсяжны і хацелася, ой,

НАШЫ МАЙСТРЫ МАСТАЦТВА

ТРИ РАЗМОВЫ

са

Стэфаніяй Станютай

як хацелася стаць хоць крышачку вартай той ролі...

А калі я гляджу, як некаторым нашым маладым даводзіцца вышываць або нават прыдумляць гэты ўнутраны свет літаратурных герояў, мне становіцца крыху крыўдна...

Усяго некалькі разоў сустрэўшыся са Станютай, я не мог не пахваліцца ўсім сваім знаёмым, што ведаю гэтую жанчыну, што яна пры кожнай сустрэчы ўсё больш і больш паланяе мяне сваёй абаяльнасцю, унутранай прыгажосцю, чулівасцю. Ёсць у ёй нешта, што бывае ўласціва толькі сапраўды таленавітым натурам. Пра такіх кажуць: мастак боскай міласці...

— Дзівак! Не ты першы захапіўся ёю. Яна прыгожая...

Гады са тры таму назад студэнт універсітэта раскаваў мяне, што Стэфанія Міхайлаўна сябрала з яго аднакурніцай. І вось гэтая дзіўчына адзідукала на цаліну. Цягнік адыходзіў позна — а трэцій гадзіне ночы. Я ўяўляю, як здзівіліся сябры студэнткі, калі на пероне з букетам кветак убачылі... Станюту.

Тады я не паверыў... У часопісе «Октябрь» надрукаваны раман У. Кочава «Чаго ж ты хочаш?», і Стэфанія Міхайлаўна просіць усіх знаёмых, каб хоць хто-небудзь даў і ёй пачытаць гэтыя тры нумары часопіса.

— Усе абмяркоўваюць, спрачаюцца, і я хачу мець сваю думку на конт рамана.

Нядаўна выйшла з друку новая кніжка Яніі Скрыгана «Кругі».

— Яшчэ не паспела прачытаць, але абавязкова прачытаю. Ну што вы, я вельмі люблю гэтага аўтара!

Яе амаль немагчыма застаць дома. У Стэфаніі Міхайлаўны тысячы спраў, сотні сяброў, якіх яна павіна неадкладна праведзець, дзесяткі дзельных і прыватных сустрэч...

— Званіце мне раніцай. І звяніце не пазней 8—9 гадзін, а то мы з вамі так і не сустрэнемся.

Дарэчы, з ёю вельмі прыемна гаварыць па тэлефоне. Што б у яе ні было, якія б клопаты яе ні адольвалі, усё роўна гучыць бадзёры, малады голас.

— Ал-ё-ё? — (трошкі зухавата). — Хто, хто? А-а-а! Стары знаёмы! Добры дзень! — (Яна доўга цягне сваё «а-а-а» і мне чамусьці заўсёды хочацца, каб яно цягнулася яшчэ даўжэй, бо гэтыя «а-а-а» адразу ж сцірае і пераніраваць, і хваляванне, якімі поўніўся перш чым набраць нумар).

— Скажыце, калі ласка, праца з якімі артыстамі была для вас сапраўдным задавальненнем? Хто з вашых партнёраў найбольш дарагі вам?

— Глебаў і Платонаў. — Яна з хвілінку маўчыць, а затым дадае: — Артыст таксама жыў чалавек. Кожны новы дзень яму прыносіць новыя клопаты, новыя няўдачы, новыя радасці. А не звачаючы ні на што, прыходзіцца штовечар выходзіць на сцэну і быць такім, якім не заўжды хочацца быць. Вы можа заўважылі, як на працу прыходзяць вашы супрацоўнікі. Здаецца, што чалавек гэтак жа вельмі паўтаўся, спакройна пайшоў на сваё месца, а прыгледзіцца і вы заўважыце, што ён зусім не такі, які быў учора. Дык вось, Платонаў і Глебаў умелі заўважаць гэтыя змены і іграць так, каб партнёрам на сцэне не перашкаджала яго радасць, яго блда...

Нядаўна я наведаў бацькоўскі дом. Скінуўшы паліто, падсеў да п'ялай, утульнай грубкі, і даўня, бясконца дарагі ўспаміны маленства зноў апанавалі мяне. І тут, у маленісім прыёмніку рагучаў яе голас: «Добры вечар, мой маленькі

сябра! Перш, чым класіся спаць, паслухай казку пра тое, як...» Яна гаварыла, гаварыла мне і я ўсё больш і больш радаваўся, што яна таксама верыць у гэты дзівосны, казачны, нямоўны свет.

— Як вы ставіцеся да свайго глядача?

— Не задаваўце дзівацкіх пытанняў! Станюта, канечне... Я яго вельмі люблю, з падірлівацю чакаю кожнай новай сустрэчы з ім...

Мы сядзім у грывёрцы. Праз дынамік дапосяна галасы са сцэны. Ідзе другі акт камедыі А. Астроўскага «Апошняя ахвяра».

...Спектакль «Я, бабуся, Іліко і Іларыён», у якім С. Станюта іграе вядучую ролю, я глядзеў разам дзесяць. І вось аднойчы я выраніў звадзіць на гэты спектакль сваіх аднакурніцаў — Разміка, Барыса і Рузана, якія прыехалі вучыцца да нас з сонечнай Грузіі. Дык яны пачалі мне даводзіць, што Станюта — грузінка. Я сміяўся, спрабаваў з імі спрачацца, але потым зразумець, што незвычайнае сэрца гэтай цудоўнай жанчыны і артысткі здольна ўмясціць вялікі і заўжды прывабны свет грузінскай, рускай, беларускай жанчыны. Жанчыны з вялікай літары.

— Каб цябе ў дзіравай трупе пахавалі! Каб твае дзеці не паспявалі адзі аднаго на могілкі вазіць! — ушчувае свайго няўрымслівага Зур'яку бабуся Вольга, а ў зале не звачаючы на такую грозную кляцьбу — рогат.

А потым яна зноў будзе праклінаць. Амаль тымі самымі словамі, толькі ўпаўшы ніцма... Цяпер ужо не смешна. Слова староў бабуся сталі словамі ўсеагульнага, народнага праклёну ваўне, фашызму.

Вобраз бабуся Вольгі, створаны Стэфаніяй Станютай, асваіны і гумарам, і драматызмам, і нават трагедыянасцю. Ён напоўнены магутным філасофскім гучаннем, і несуменна, што ён уваішоў у гісторыю беларускага нацыянальнага тэатра, стаў бліскучай старонкай творчай біяграфіі актывісы...

— Праца з якімі рэжысёрамі запомнілася вам?

— Кіраўнікі Беларускай тэатральнай студыі ў Маскве Валынцін Смышляеў і Барыс Афонін на ўсё жыццё застануцца ў маёй памяці, як бадай, адзіны і сапраўды мае настаўнікі. Ну, зраўмела, Рахленка, Літвінаў...

У апошнія гады запомнілася праца з Барысам Эрыным, з чалавекам, які стараўся, каб акцёр не толькі мог нешта на сцэне рабіць, але і разумеў, што і чаму ён робіць...

...О, яна сама, Станюта, заўжды ведае дзеля чаго яе геранія гаворыць гэтыя словы і чаму яна не можа стрымаць слёз. Хто з нас не помніць маўчыху Ганны Чарнушкі са спектакля тэатра імя Я. Купалы на рамане І. Мележа «Людзі на балоце»? Прагнуць «варчоўскага» багацця, яна прадае сваю падчарыцу Яўхіму, здаецца, зусім не задумваючыся над тым, любіць яго Ганна ці не любіць. За блішчастыя хромавыя боты прадае жылога чалавека. А за ўсім гэтым «бытавым» характарам актывіса раскрывае нешта большае — паказвае, як прагнуць людзі сапраўднага чалавечага шчасця, як падакучыла ім баіцца, дрыжаць за свой заўтрашні дзень. Яшчэ раз напамінае, што людзі павіны жыць добра.

У творчай біяграфіі С. Станюты ёсць вобразы дзвюх мажыністак — Зэлькінай, сакратаркі Гарлахвацкага з п'есы К. Крапівы «Хто смеліца апошнім», і Піцы Кіцы, сакратаркі дэпутата Фярэкіса з п'есы Дз. Псафаса «Патрабуецца лун». Кожны з персанажоў выклікае ў зале смех. Але заўважце, як не падобны смех з Піцы Кіцы, якой няма чым гаварыцца акрамя «нястрачанай дзівонкасці», і адзіная бяда якой тое, што яна за ўсё сваё жыццё не навучылася ігнаць, на смех «прыгажуні Зэлькінай». Актывіса дабіраецца да вытокаў жыццёвай сутнасці камедыяных персанажоў...

Больш за паўсотню самых розных вобразаў стварыла яна на сцэне. «Розных» — тут былі і «анёлы», і «грэцішцы», і непахісныя змагары за шчасце, і звычайныя людзі. А роля, аб якой яна марыць, усё яшчэ не сыграла. Гэта — фру Альвіна з «Прывідаў» Г. Ібсена. І я ні крышачкі, ну, ні крышачкі не сумняваюся, што гэтую ролю яна сыграе. Во мара такой актывісы, як Стэфанія Станюта, павіна збыцца...

Я бачу, як гараць яе вочы, як уся яна сценіпа нейкім яшчэ дзівонкім святлом. Так, напавіна, бывае з кожным, хто нясе праз жыццё ў мастацтве малады запал шукальніка праўды — з гэтым яна ішла на сцэну многа гадоў назад і з гэтым пачынае кожны рабочы дзень у тэатры.

Мікола ДЗЯШКЕВІЧ.

Да 100-годдзя з дня нараджэння
Аляксандра Бенуа

ЗДАЕЦА, цяжка знайсці ў гісторыі айчыннага мастацтва яшчэ адну такую арыгінальную і шматгранную на творчых інтарэсах асобу, якой быў Аляксандр Мікалаевіч Бенуа. Мастак, крытык, папулярызатар мастацтва, яго гісторык...

А між тым не так даўно імя Бенуа прыгадвалася пераважна з метаю прадакляраваць пералік яго памылак. Праўда, гэтыя дэкларацыі былі мала аргументаваныя, дакладней — вульгарна-сацыялагічныя.

Што граха таіць, Аляксандр Мікалаевіч свайго часу забываўся на дарогах мастацтва пачатку XX стагоддзя. Але ці ж магчыма творчы чалавек заставацца абсалютна бездворным у пошуку ісціны ў такі складаны час, як дзесятыя—двадцатыя гады нашага стагоддзя. Зразумела, Бенуа, які быў і тэарэтыкам і практыкам мастацтва адначасова, актыўным баяцом тагачасных мастацтвазнаўчых баталій, часам памыляўся ў тых ці іншых прыватных ацэнках і меркаваннях. Здаралася нават, што яго свабодна ператваралі ў эпітэту праціўнікаў, а учарашнія праціўнікі становіліся аднадумцамі.

І адразу ж заўважым, што сам Бенуа досыць-такі сціпла ацэньваў свае заслугі і заслугі аднадумцаў з «Міра искусства» перад роднай культурай: «Бясконныя памылкі, бясконныя кружэнні, многае душа наша забыла, мы вобмацкам у святлоючы змрок. Але як быццам узыходзіць зара, і, можа быць, не такі далёкі час, калі мы зразумеем адзін аднаго, грамадства і мастака».

Гэта наліска рэчы, семдзесят гадоў назад. Вынік яго жыцця — прайскія ілюстрацыі, творы Пушкіна, свежыя і нежаканае слова ў гістарычным жыццёвым, шматлікіх малюнках. І яшчэ Бенуа — адзін са стваральнікаў бласкучай эпохі рускага тэатра. Яго імр належыць капітальны агляд гісторыі мастацтва і мноства артыкулаў.

Праўда, мастацкая і асабліва літаратурная спадчына Бенуа ў неабходнай меры вядома накуль што не вельмі многім.

Да канца свайго доўгага жыцця гэты чалавек, паводле яго ўласнага прызнання, «так і не вырашыў, хто ён такі». Ды і сёння адказаць на гэтае пытанне не лёгкі. Мала знойдзена галін у мастацтве, якія не былі б яго нечым абавязаны.

З пагардай ставячыся да ўсялякай пшчырасці, вузкай практычнасці, дыпламатычнасці, сам Бенуа быў вельмі ж зручнаю мішэнню для ўсёкага, хто быў надзелены нашчасасцю, вузкай практычнасцю або прынамсі дыпламатычнасцю. Як сапраўдны рыцар мастацтва, ён не лічыў рап. І не аб'яўляў ворагамі мастацтва тых, што збралі ў мастацтве не тую шляху, якія збраў ён сам. Разыходжанні паміж Стасівым і «Міром искусства» агульнавядомыя. Але мала хто ведае, як Бенуа гаварыў пра свайго антыпода: «Стасаў заслугаў было толькі павагі ўсім, хто цікавіцца абсалютна рускага мастацтва». І ў запале самай вострай напалеі Аляксандр Мікалаевіч умеў быць аб'ектыўным...

Неад'емны шрых творчага партрэта Бенуа — багаты «Пірушка», створаны ім разам з кампазітарам Ігарам Стравінскім. Гэта твор народны ў самым высокім сэнсе гэтага слова.

Нават таля невялікая частка спадчыны Бенуа-мастацтвазнаўцы, якія ўвайшла ў выданую ў 1968 годзе кнігу «Аляксандр Бенуа: размышления», з'яўляецца свосаблівай маленкай энцыклапедыяй мастацтва XX стагоддзя. І кожны складаны, суарэчлівы з'яў ў мастацтве гэтага стагоддзя знайшоў у гэтай энцыклапедыі зместуючую, разнакалібрую ацэнку... Узнец, пнпрыклад, Шагала, творы якога Бенуа трапіна характарызуе як «практыкаванні з абмежаванай колькасцю элементаў».

Перачытаючы напісанае Бенуа сёння, пераконваешся, што густ яго вельмі розны і па-трабавальны. Ён вельмі далёкі ад поглядаў на мастацтва як на даведнік, як на старонку падручніка. З усёй відавочнасцю наказвае Бенуа негрунтоўнасць вузка утылітарнага падыходу да праблем мастацкай творчасці. Кукраніскі, між іншым, адзначаюць, што «творы самага мастака... не менш чым артыкулы... сведчаць пра яго, як пра перакананага прыхільніка рэалістычнага мастацтва».

Перачытаючы Бенуа, востра адчуваеш, што ён на сутнасці наш сучаснік у барацьбе супраць фармалістычнага мастацтва.

Чалавек рознабаковых здольнасцей, мастацкі дзеяч, Аляксандр Бенуа ўсёмі кароннымі званнямі з разнічым рускай культуры першай палавіны нашага стагоддзя. Без уліку створанага і напісанага ім наша ўвядзенне аб гэтай культуры не можа быць дастаткова поўным.

К. ЗЕЛЯНОВ.

ХАРАКТЭР НА А Ярыса сёлетняй экспазіцыі беларускага мастацкага шкла — мноства работ маладых мастакоў шклозавода «Нёман». Увачавідкі пераконваешся, што на завод прыйшло добрае творчае панавенне. Маладыя майстры шкла спрабуюць пераасэнсавань здабыткі і дасягненні сваіх беларускіх, рускіх і захаднесурапейскіх папярэднікаў.

Шмат цікавых рэчаў паказала К. Вакс. Вытанчаны па сідуацыі і дакладны па каларыце яе набор чарак, бакалаў, кубкаў і графінаў «Барока». Бескаляровы крышталёвы ўдала спалучаны з няяркім светла-зялёным шклом. Уражвае смелая разнастайнасць форм набору. Высокія цыліндрычныя формы бакалаў і кубкаў проціпастаўляюцца шырокім і нізкім формам чарак для каньяку. Ножкі чарак, кукляў, графінаў дзеляцца мяккімі плаўнымі папярочнымі складкамі, якія падкрэсліваюць цяжучасць, падатлівасць шкляной масы пад час апрацоўкі. Тонка падобраны ў наборы гравіраваны арнамент. Добра, што ён не слеп паўтарае тыповыя барочныя матывы, а толькі выклікае асацыяцыі на тэмы барока.

У гэтай жа тэхніцы тонкай гравіроўкі алмазнай іголкай выканала К. Вакс дэкаратыўны набор «Вясна». А ў дэкаратыўным наборе «Арнамент» — распрацавала арнаментальныя матывы раснаўсюджанай салярнай арнаментыкі старажытных славян. Складаныя канструктыўна і разнастайныя па форме сасуды гэтага набору, зробленага з бясколернага крышталю. Уваходзяць у яго і адмысловыя чашы, быццам перавернутыя дагары, і куклі, якія нагадваюць формы падвоеных спараных кукляў XVIII ст., што вырабляліся некалі на мануфактурах ва Урэччы і Налібоках.

На адным з кубкаў у Варшаўскім народным музеі ёсць надпіс лацінкай, але з беларускімі словамі:

«Я брат младшы бардо
прош
Чыя ласка хоць патрон
А хто з галавой і добрым
брухам
Пераварні брата і выпей
духам».

Значым, што ў кожнай рабоце К. Вакс адчувальны пошук новых, арыгінальных вырашэнняў формы, докору, авалоданне новымі тэхнічнымі прыёмамі, якія спрыяюць выяўленню мастацкіх уласцівасцей шкла. Мастачка бачыць у шкле манументальна-дэкаратыўныя магчымасці. Аб гэтым сведчыць выкананы ёю набор дэкаратыўных ваз, свосаблівых па колеры, форме, дэкоры. Усім адценнямі ззяюць тут зялёны і цёмна-бардовы колеры, уласцівыя традыцыйнай беларускай танальнасці. Рыфлёнай паверхняй ваз узмацацыяця трапяткае зіхценне блікаў святла ў масе шкла.

К. Вакс спрабуе сілы ў рознай тэхніцы і прыёмах дэкарыроўкі. На мой

погляд, да ўдалых творчых знаходак трэба аднесці яе дэкаратыўныя наборы «Народны» і «Старажытна». Абодва з каларовага шкла. У апошнім характэрныя для масавага старажытнага беларускага шкла колеры: бутэлічна-зялёны і карычнева-жоўты. Формы бутлі і штофа ідуць ад чатырохбаковых высокіх і нізкіх штофаў і бутляў, якія бытавалі на Беларусі ў XII—XIV стст.

Другі малады мастак нёманскага шклозавода — В. Дзвінскія. Яе творы характэрныя ў асноўным

лагічныя тэндэнцыі мы назіралі ў творчасці С. Раўдвез і У. Мурахвава.

Сасуд «Карагод» — незвычайны па колеры: цёмна-жоўты крышталёвы паступова пераходзіць у цёмна-вішнёвы. На плечыках сасуда водзіць карагод пасцідра дзяўчат. Гэтыя творы — безумоўная ўдача аўтара.

Свосаблівыя па колеры і форме дэкаратыўныя прыборы «Гарадскі» і «Сялянскі» майстра шклозавода «Нёман» А. Федаркова. Яны ўваскрэшаюць забытыя дэка-

БЕЛАРУСКАЕ ШКЛО. 1970

Адзін з цікавых раздзелаў экспазіцыі рэспубліканскай мастацкай выстаўкі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна, — дэкаратыўна-прыкладное мастацтва.

Пра творчасць майстроў беларускага шкла вядзе гаворку М. Яніцкая — супрацоўніца Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

разнастайнымі варыяцыямі аднаго дэкаратыўнага элемента — налепаў у выглядзе круглых медальёнаў. Мастачка ўдала выяўляе іх дэкаратыўныя якасці ў розных кампазіцыях, надаючы кожнай рэчы свой выгляд, і разам з тым ва ўсіх творах захоўвае «асабісты почырк».

Цікавую кампазіцыю стварыла В. Дзвінскія ў дэкаратыўным наборе «Карункі». Верх усіх шасці ваз набору дэкараваны трыма радамі круглых налепаў, якія ствараюць уражанне пакружмаленых карункаў. На нізкай круглай чашы — два рады карункаў. Захаваны добрыя прапорцыі чашы. У гэтым жа стылівым ключы вырашан і падсвечнік з бясколернага шкла. Ён удала данаўняе ўсю кампазіцыю.

Гэтак сама выкананы дэкаратыўны набор «Вячэрні зван» з бясколернага крышталю. Ножкі высокіх цыліндрычных кукляў набору маюць па два рады налепаў. Кубкі для шампанскага з шырокімі нізкімі поймамі зменшаны на трох радах наліспаў і г. д. За кошт вар'іравання колькасці радоў налепаў мастачка ўдаецца дабіцца ўражання разнастайнасці форм і дэкураў. Бляск шкла ўзмацаюць плаўныя лініі налепаў.

На жаль, толькі два творы прадставіла вядучая мастачка гэтага запавода Л. Мягкова. Яе новыя работы адрозніваюцца па вобразным і стылівым ладзе ад таго, што рабіла мастачка раней. Арыгінальнае скульптурнае рашэнне ў яе дэкаратыўных сасудах «Іван ды Мар'я» і «Карагод». Аўтар, відаць, упершыню спрабуе сілы ў такога роду вырашэнні шкла. Да гэтага часу ана-

ратыўныя матывы вепецкага шкла. Формы прыбора «Сялянскі» ідуць ад народнай беларускай керамікі (гарлачоў, кубкаў, місак).

Нёманскі мастак Ул. Жакаў паказаў толькі дзве невялікія анімалістычныя скульптуры — бараноў. Характэрная прыкмета аднаго — буйныя закручаныя рогі. У другога мастак амаль не выдзяляе рогаў, затое гіпербалізуе яго кучаравую воўну ў выглядзе белых бласкучых ліній-налепаў. Трэба заўважыць, што дэкаратыўны прыём налепаў багаты мастацкімі магчымасцямі. Яго добра скарыстоўваюць мастакі Нёманскага шклозавода, падкрэсліваючы ўласцівасці шкла як матэрыялу — глыбіню колеру, яго адценні, зіхаченне святла ў тонкіх і тоўстых пластах шкла.

Барысаўскі шклозавод імя Дзяржынскага прадстаўляюць толькі два мастакі — А. Абрамава і Ул. Пракоф'еў.

Галоўны мастак Барысаўскага завода А. Абрамава ўжо ў каторы раз выступае дэкаратыўныя вазы. Працуе яна са шклом аднаго і таго ж колеру. Можна быць таму крыху звужаны творчы дыяпазон аўтара. І ўсё ж творы А. Абрамавай вабяць імкненнем да манументальных рашэнняў. Менавіта гэтыя рысы характарызуюць яе вазу «Палеініскіх мясцінах» і вазу Ул. Пракоф'ева «Польмя».

Прыемная з'ява ў нашым дэкаратыўна-прыкладным мастацтве — з'яўленне каларовых эмаляў Ю. Любімава. Мастак паказвае іх ужо ў другі раз. Каларовыя эмаля — тое ж самае шкло, толькі загалушанае. Для стара-

жытнай Беларусі гэты від рамяства быў вельмі характэрны. Менавіта ў тэхніцы каларовых перагародкавых эмаляў выкананы вобразы святых на слаўным крыжы Ефрасіні, зробленым у 1161 годзе полацкім майстрам Лазарам Богшам. На сярэбраным фоне ствараліся шматлікія арнаментальныя кампазіцыі іншых майстроў старажытнага Полацка. Сёння каларовыя эмаля і роспісы ўжываюцца не толькі ў работах манументальнага плана, але і ў ювелірных вырабах. Упершыню творы Ю. Любімава можна было ўбачыць на выстаўцы беларускага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ў 1968 годзе, дзе ён дэманстраваў маканку па лагуці — «Беларускі матыў», «Паўліны». Цяпер мастак паказвае дэкаратыўныя пано «Світанне», «Зубр», трыпціх «Белавежская пушча», пано «Стары Мінск» і «Новы Мінск» выкананы ў сааўтарстве з А. Шнігунем.

Параўноўваючы новыя творы Ю. Любімава з выстаўленымі раней, бачым, што мастак не спыняе пошукаў новых сродкаў выяўлення тэмы. Раней Ю. Любімаў імкнуўся вырашыць тэму за кошт гранічнага лаканізму і падкрэсленай выразнасці контурных ліній. Цяпер жа — у творах «Зубр» і «Белавежская пушча» — процілегла: Імкненне надаць апавядальны характар кампазіцыі і падрабязна пераказаць убачанае. Павялічана колькасць дробных аб'ёмаў (ітושкі, жывёлы, кветкі і г. д.).

Асабліва ўдаўся мастаку трыпціх «Белавежская пушча». У правай частцы — сава з распасцёртымі крыламі. У левай — цецярук. Цэнтральная частка — фігура жанчыны ў беларускай вопратцы. Асноўная каларыстычная гама эмаляў — чырпанава-тэ адценні.

На выстаўцы ўвесь час не давала спакою пытанне: чаму Упраўленне мастацкай прамысловасці Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР дагэтуль не арганізавала на адным са сваіх прадпрыемстваў вытворчасць сучасных мастацкіх убранияў з металу, дэкарыраванага каларовымі эмалямі? Абавязковым асартыментам такіх вырабаў павінны быць разнастайныя металічныя наясны, бранзалеты, запущаці, тэматычныя пано і да т. п. Мастацкія вырабы з эмаля знойдуць шырокі попит у пакушніка, асабліва калі яны будуць выкананы на «выстававым» узроўні.

Завяршыць гэтыя нататкі пра беларускае шкло на сёлетняй рэспубліканскай мастацкай выстаўцы хочацца сцвярдзіць: творчая культура майстроў беларускага шкла няспынна расце, і нямаля робяць для гэтага маладыя мастакі, якія, шукаючы новае, уважліва ставяцца да творчых здабыткаў папярэднікаў — далёкіх і блізкіх.

М. ЯНИЦКАЯ.

ДАРАГІЯ ТАВАРЫШЫ!

НЕ ЗАБУДЗЬЦЕ ПАВІНШАВАЦЬ СВАІХ РОДНЫХ, СЯБРОЎ І ЗНАЕМЫХ З ДНЕМ МІЖНАРОДНАЙ САЛІДАРНАСЦІ ПРАЦОЎНЫХ—1-е МАЯ.

Ва ўсіх прадпрыемствах сувязі ёсць вялікі выбар паштоак.

Не адкладвайце адпраўку віншаванняў па апошнім перадсвяточным дні, таму што прадпрыемствы сувязі з-за вялікай перагружкі гарантаваць свосчасовую іх дастаўку ў такіх выпадках не могуць.

Віншавальныя тэлеграмы, пісьмы і паштоўкі пасылаіце загадзя.

Міністэрства сувязі БССР.

У сувязі са стварэннем у горадзе Мінску Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі Міністэрства культуры БССР аб'яўляе конкурс на замашчэнне вакантных пасадаў у хоры, балеце, аркестры, а таксама салістаў усіх катэгорый і амплуа.

Конкурс будзе праводзіцца ў Мінску з 18 па 23 мая.

Дакументы ў адпаведнасці з Палажэннем аб конкурсах трэба накіраваць ва Упраўленне па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР да 8 мая 1970 года па адрасе: г. Мінск, Дом Урада, Міністэрства культуры БССР.

РАШНІІ мароз і вецер сушаць павестра, чеба, вуліцу, вокны. Сонца блішчэстай дуской рассянаецца на пакоі, адбіваецца тут у пожныя шурэне, у мностве інструментаў, якія ўладна запоўнілі хату гармоннага майстра. Сонечны прамень сляпіцаю лезе ў вочы Пятра Рыгоравіча, але ён не хваецца ад яго, толькі жмурыцца, што пот, ды набліскае сагрэтымі пачылінамі ваўзі.

— Аж мароз па скуры, як успомніш...

Увесь скаланаецца: нялёгка вяртацца ў перажывае.

— А потым, Пётр Рыгоравіч?

— Дзевятнацатага мая правялі мы разведку боем. Дваццатага, ледзь зашарэла, пачалі аргіадрыхтоўку. У сем гадзін занялі чыгуначную станцыю пад Кішынёвам. Затым — вышыню 1031. Не паспелі замацавацца, як немец пачаў нас адтуль выбіваць. Кінуў самалёт, артылерыю. Расшкматаў нашу батарэю. Засталіся ў жывых Шарганаў, Ермалаеў і я. Усю вайну разам прайшлі. Бывала, сядзеш паміж баямі ў аячкі пры гармаце і здаецца, быццам недзе гармонь іграе. Па голасе чую, што мая гармонь. А з якой стараны? Можна немец украў у Неглюбіцы?.. А гэта ж яна з душы на волю працілася...

Пётр Рыгоравіч змаўкае, прыжмурае вочы і глядзіць у акно, быццам шукае там штосьці далёкае і незабыўнае.

— Трэба сустрэцца, — ціха разважае ён. — З Алёшам Шарганавым, Сярожам Ермалаевым. Гармонь на калені паставіць. Сваю. І... эх, урэзаць бы... Тыя дзянёчкі ў душы расшавяліць, успомніць...

З гэтай думкай пра гарачыя дзянёчкі на Яса-Кішынёўскім плацдарме, пра баявых сяброў Пётр Рыгоравіч закінчвае аддзелку яшчэ адной гармоні: шліфуе перламутравыя ўзоры на грыфе. І пачынае зіхнець слова, якім, як і імем, пазначаны ўсе гармоні Пятра Рыгоравіча. — «Перамога».

— Гэтую ў Барнаул вышлю. Па заказе.

— Вашы гармоні і там ведаюць?

— А дзе іх не ведаюць, — смеецца задаволены гаспадар. — Заказы прыходзяць з Далёкага Усходу, з Сяхаліна, Урала. Шмат гармоняў па Сібіры разошліся. А больш за ўсё, канечне, па сваёй вобласці, па Беларусі, суседняй Браншчыне.

— І ўсё «Перамогі»?

— Мая марка. А сэнс такі. Па галасістасці ёй няма роўных. За вайну кожны краі прайшоў, усякія гармоні пабачыў. А роўных — не сустраў. Ну, і... у знак нашае перамогі яшчэ назву даў. Тут як бы два сэнсы...

Дзіўны лёс. Кідаў ён чалавека па многіх дарогах. Па многіх краінах. І не пад мірным небам ганяў, не пад іцёлым сонцам: пад агнём, свінцовым дажджом. Куды ні кіне — верная смерць. А ён, нябога, уцялеў. І нават не страціў у пекле гэтым любоў сваю. Мабыць, такая жыццёстойкасць у мастацтве не выпадае, калі мастацтва прыходзіць да чалавека з жыцця, з побыту народнага. Мне адразу прыгадваецца мастацтва і лёс старэйняй жанчыны Анастасіі Захараўны Ракутавай. Пазнаёмліся мы ў Неглюбіцы, хоць сама яна з недалёкіх адсюль Гадзілавіч.

— Ткуць і ў нас, — сказала мне мімаходзь. — Прыязджайце. Пабачыце і цікавае.

І я заехаў. Вяртаючыся з Неглюбікі.

Што ж, ткуць у Гадзілавічах таксама як на выстаўку. Але ўсхвалявала мяне там зусім іншае. Усхваляваў лёс Анастасіі Захараўны. Гэткае жыццё! А як спакройна расказвала:

— Ткала я, ткала, наткала поўныя куклы з копурам. А тут вайна. Душа ў мяне да вайны не прынасьцебная. Змоладу ткала кветкі, травічку, расянікі сонечныя... Ну, выправіла сынка ў партызаны. Адна засталася. Яблынька ў полі... Немцы дазналіся, што сын у партызанах — пачалі ця-

гаць мяне па камендатурах, управах. Завезлі ў Рагачоў. Там збілі на горкае яблыка. Білі дзесяць дзён. Каб я ім сынка выдала. Ірады... І цяпер спіна чорная. На ўсё жыццё... Потым у Бабруйск павезлі. Там плёткамі лашчылі. Адтуль — у Нямеччыну. Хату маю спалілі. Потым ужо людзі казалі, што куклы мае ачыцілі, перш чым паліць. Усё натканае ў машыну грузілі... Значыць, працавала я ў Нямеччыне. Аднойчы мой баўэр прывёз поспілку. Паслаў на канапу, а я — зірк: сэрца зайшлося — мая поспілка! Яй-богу, мая. Бо хіба я сваёй работы не пазнала б? Ды і відзе нашым арнаментам, па нашаму не ткалі... Шатачкамі...

Дамой Анастасія Захараўна вярнулася разам з савецкімі войскамі — напярэдадзень перамогі. Ад хаты за-

А я — баяннага, скрыпачнага, арганнага... Баян сам зрабіў. Механіка, праўда, цяжкая...

Пра гармоні Пётр Рыгоравіч можа раскаваць бясконца. Як падбірае дрэва («...люблю вольху. І голас мяккі, і апрацеш, дык што пацка»), як даводзіць наклёп («...больш — пад граматыку. Народ наш граматыку любіць»), якія гармоні бачыў у час ваенных паходаў пад Кішынёвам і Прагай, у Венгрыі і Аўстрыі, Польшчы і Германіі... Расказвае пра сваё ўмельства не як пра звычайнае рамяство, каторае корміць і поіць (хоць корміць і поіць, безумоўна, таксама), а як пра мастацтва — з любоўю.

— Не магу перажываць, калі інструмент гучыць да сэрца музыкі. Вазьміце нашы маладзечанскія гармоні,—

В. КАРАМАЗАЎ

сталася ўчарнелая печ ды попел вакол яе. Суседзі да сябе клікалі. А яна села на сваю халодную абгарэную печ і праседзела да раніцы. Пахавала ў думках сынка, які загінуў у партызанскім лесе, аплакала хату, разрабаваныя ручнікі і поспілку. Неўзабаве прыйшла пара сеяць. Ускапала Анастасія Захараўна абгарэнай рыдлёўкай лапкі зямлі ля печы і першую градку засеяла льном. Каб было з чаго выткаць першы ручнік...

Вось так. Нікія бізуны не выбілі з душы прыгажосць. Адна, як тая яблынька ў полі, засталася на папалішчы і ўжо думала пра кветкі на ручніках. Быццам кветкі гэтыя павінны былі і душу адзінокую сагрэць, і загаць крываваыя раны, і накарміць, і напаіць...

Так і мастацтва Пятра Рыгоравіча ніякае ліхалецце не вынішчыла з душы.

— Можна б за вайну і вычхалася мая любоў, калі б з маленства ў кроў яе не пусціў. А ў крыві яна ішчэ ад бацькі.

Праўда, бацька Пятра Рыгоравіча памёр рана — майстэрству гармоннаму давялося вучыцца ўжо ад іншых майстроў. Скажам, ад свайго аднавяскоўца Акіндзіна Мельнікава.

— Прыбегу да яго, бывала, — прыгадвае Прыходзька, — а ён інструмент у мяшок, кажух на плечы, ды за парог. Не хацеў сакрэты выдаваць. А дзе мне яшчэ вучыцца?..

Бедна жыла сям'я. Але неяк выкачаліся ў гаспадарцы тры авечкі. Шмат спадзяванняў на іх было. Ды Пётр разбурыў матчыны планы: пачаў авечак прасіць для сябе. Не дала спачатку маці. Пусціўся ён у слёзы. І адлягло матчына сэрца. Прывёў Пётр суседа на двор, парэзаў з ім разам авечак, склаў мяса ў мех, узваліў мех на плечы і — у Гомель на рынак. Прадаў мяса і паехаў на тры грошы ў Тулу да гармонных майстроў. З месіць вучыўся ля іх, купіў затым наклёп, планкі галасавыя...

— Вось калі разгарнуўся. Мельнікаў рабіў гармоні венскага строю.

абурасца ён. — Фабрычныя, з добрага матэрыялу, а душа да іх не ляжыць. Хачу зрабіць гармонь з іхняга матэрыялу, калі толькі дастаць удацца, і для нагляднасці ім падарыць. Няхай паглядзяць, як інструмент пець павінен. На якой мове. Ім гэхналогію паламаць бы ўсю трэба...

Не, гэты майстар зусім не падобны на Акіндзіна Мельнікава, свайго былога суседа, катора ўцякаў з хаты, калі хлапчук прыходзіў павучыцца рабіць гармоні. Для Пятра Рыгоравіча гармоннае мастацтва ніколі не жыло як сродак адно матэрыяльнага набытку, хоць сям'я — сем сыноў — патрабавала нямаля і хлеба, і кніжак, і адзежы. У душу кожнай зробленай гармоні Пётр Рыгоравіч укладаў кавалачак свае душы і яму заўсёды хацелася, каб музыкі не клялі майстра, каб яго ўласная душа ніколі не паміралі ў гармоні, жыла там, спявала, весяліла людзей. Ён нідзе не чытаў, што мастацтва і мастак павінны быць шчодрымі, не навучыў яго гэтаму і Акіндзін Мельнікаў, але шчодрасць жыла ў ім ад прыроды, сама па сабе. Гэтую шчодрасць яго я зразумеў па сапраўднаму крыху пазней, калі адкрыў для сябе яшчэ адзін пошук Пятра Рыгоравіча.

Спачатку ў маіх руках аказаўся фотаздымак. На ім бацька з сынамі Мішам, Пецям, Грышам, Іванам, Віктарам, Васілём, Валерыем. Восем мужчын, з якіх малодшаму Валерыю сем гадоў, старэйшы з сыноў Міша толькі скончыў сярэдняю школу. Перавага малодшага — месца яго на бацькавых каленях, старэйшага — адзіны з братоў у чаравіках. Бацька з сынамі акружылі мадэль трыццаціпавярховага будынка, увенчанага шпілем і чырванай зоркай.

— Вось яшчэ хвароба, — усміхаецца Пётр Рыгоравіч. І ўжо з сумам: — Калі б я ў свой час набыў адукацыю...

Яго адукацыя сапраўды не па часе: чатыры класы. Можна прачытаць, напісаць пісьмо — і ўсё. Што ж, не

кожны скончыць універсітэты, калі з дзесяці гадоў вымушаны працаваць, даглядаць меншых братоў і сясцёр.

Але прырода не абдзіліла чалавека жыццёвай мудрасцю.

Перада мною стаяць мадэлі каркасаў дамоў у некалькі дзесяткаў паверхаў, вежы, вельмі падобнай на Астанкінскую тэлевізійную, кароўнікі і міжпланетнай станцыі.

Кароўнік і міжпланетная станцыя...

Усе збудаванні, аказваецца, з аднаго матэрыялу: драўляных брусоў, каторыя можна замяніць брусамі сталёвымі, жалезабетоннымі, пластмасавымі... Брусы маюцца вельмі арыгінальнымі вузламі, пры якіх не трэба ні цвікоў, ні зваркі, ні шыпоў. Проста і лёгка кладуцца, кладуцца, кладуцца — адзін на адзін. Пётр Рыгоравіч прапануе гэтак нарошчваць паверхі самых грандыёзных збудаванняў і збіраць самыя малыя Кароўнікі, напрыклад, метадам Прыходзькі можна сабраць за некалькі гадзін...

— Такі замак і больш даўгавечны, як зварачны шоў. Вось пачытайце, што піша навуковы супрацоўнік...

Са сваім вынаходніцтвам Пётр Рыгоравіч ужо знаёміў некаторых вучоных Масквы і Мінска, пісаў у спецыялізаваныя інстытуты. Многія падтрымліваюць прапанову, высокая ацэньваюць народнагаспадарчае значэнне і мэтазгоднасць укаранення ў будаўнічую практыку нечакана арыгінальнага прынцыпу вязкі каркасаў. Многія — гэта, безумоўна, не ўсё, аднак для пачатку не так і мала. Новая думка прабіваецца да жыцця не адразу. Тым больш, калі не аўтар — вязковы майстар з чатырохкласнай адукацыяй...

Не, ён зусім не падобны на старога гармоннага майстра Акіндзіна Мельнікава, свайго былога суседа. У сваім шчодрым палёце Пётр Рыгоравіч куды бліжэйшы да Анастасіі Захараўны. Не, не раўня ім стары Акіндзін.

□ □ □

Шэрае неба... Шэрая снеговая неруш абапал дарогі.

І снег — дробны, калючы. На моцным стрэчным ветры ён сячэ твары, як іголкамі.

Дзень правёўшы ў пасёлку Перавяслае, мы вяртаемся ў Неглюбку слухаць песні. З Донарам яшчэ з раніцы загадана абыходзіцца асяцрожна і волі сваёй мы каню не дыкнем, адно шэпчам, ды і то не столькі яму, як сабе на сучашніне: «Ціш-ш-ш...» Ён сам адчувае дарогу, бо дарога вядзе дамоў. Сам, без панукання, імчыць так, што не хочацца бачыць гэтай язды і мы лязым ніцма, тварамі ў сена. Два разы Донар выкідаў нас з вазка. Усіх траіх. І ў гэтай начной замесці мы вельмі проста страцілі б дарогу і Донара, калі б Пеця хоць на імгненне выпусціў з рук лейцы. Ды ён не выпусціў іх нават тады, калі, выкінуўшы нас з вазка, Донар доўга валачыў свайго ездавога па снезе. Дзе ж ты спыніш адразу: конь стаенны, дырэктарскі.

А вось і Неглюбка.

Хата Васіля Дзямчыхіна ззяе вокнамі.

Скалелыя, мы абы як прывязваем Донара да весніц і бяжым у хату. Рыгор адразу, ля парога, скідае з сябе шапку, паралонавую бяду-куртачку, чаравікі і просіцца ў гаспадыні Прасі Іванаўны на печ. Атрымаўшы дазвол, ён не забывае прыхапіць з сабой на гарачы чарон бланіот з алоўкам, бо ўжо адчувае: будучы песні. Яны абавязкова будуць таму, што ў Просечкі — так у вёсцы завуць гаспадыню — ўжо сабраліся лепшыя неглюбскія пяюхі, прыйшлі мужчыны — хто пець, а хто паслухаць, — рассяліся кругам, як на бядсе.

— Есць прыгожая песня... Як яе?..

— Пачні дзедаў. «Дэванькі-сябровачкі»... Ведаеш?..

— Гэтую можна.

— Раней, дык усякія пелі. А цяпер паслухаеш маладых: то я мілэначка, то мілэначак мяне...

— Яшчэ люблю бабкіну. «Пад

«БУДЗЕМ ПОМНІЦЬ ДОЎГА»

Вялікая светлая выставачная зала Беларускага філіяла навукова-даследчага інстытута тэхнічнай эстэтыкі... Вочы разбягаюцца ад мнства не падобных адна на другую работ. Гэта выстаўка-конкурс твораў самадзейных мастакоў і ўмельцаў Мінскай вобласці і сталіцы Беларусі. Паказваецца больш 700 экспанатаў: ткацтва, кераміка, разьба па дрэве, жывапіс, графіка, скульптура, інкрустацыя, вырабы з шкла, чаканка па метале, сувеніры з косці, пластмасы і ільну... Прыёмна ўраджаюць разнастайнасць жанраў і творчыя пошукі ўдзельнікаў выстаўкі. Сваё натхненне, багатую творчую фантазію многія мастакі-аматэры і ўмельцы

прывяцілі вобразу У. І. Леніна, гісторыка-рэвалюцыйнай тэме, баявому подзвігу савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, новай яве нашых дзён. Пра Леніна і яго справы раскаваюць разнастайныя кампазіцыі — «Дэкрэт аб міры» В. Ульянава, «Дэкрэт аб зямлі» С. Гудкоўскага, трыпцік студыйцаў Барысаўскага гарадскога Дома культуры, якімі кіруе С. Мірзаан, «Вайна 1812 г.», «Вайна 1941—1945 гг.» і «Будаўніцтва камунізма», інкруставаныя партрэты Уладзіміра Ільіча работы В. Фокіна і М. Жолудэва. Варта ўвагі шматгадовая работа над вобразам правадыра самадзейнага скульптара К. Гелашвілі.

Вялікі раздзел выстаўкі — ткацтва. Багацце фантазіі, прыгажосць фарбаў, дзівосная кампазіцыя ўзораў. Здаецца, што сюды, у гэтую залу сабраны ўсё кветкі нашых лугоў і палёў. Уяўляю, якім быў непаўторна прыгожым калгасны Палац культуры сучасных архітэктурных форм, каб у інтэр'еры яго выкарыстаць матывы народных умельцаў. На юбілейнай выстаўцы паказалі свае работы і самадзейныя жывапісцы і графікі. У кампазіцыях М. Шчалканова адлюстраваны ратны подзвіг савецкіх людзей у час Вялікай Айчыннай вайны. С. Войцешак з Салігорска экспануе

красот мая магіла...»

— Цэліў-цэліў — не пацэліў, а пацэліў — не папаў.

Жаргуюць, гарочуць, але праз хвіліну зноў па-сур'езнаму:

— Шкада, бабкі, мост не паспела дамыць. Аж снапела, гэтак бегла сюды. Без панчоха...

— Басы не прыбеглі добрыя.

— Каб Івана Прыходзьку... Во гэта басаўнік!

— Паехаў па кармы каровам.

— Я за яго пабасую Ты пачынай, Русланава, — адгукаецца з грубы Дабіла Мельнікаў. І я прыгавраю раішнюю размову з ім, калі ён, саўчасны коннох, выводзіў нам з канюшні Донара, ставіў у аглобл, накідаваў яму на голаў хамут, расказваў, як абыходзіцца з Донарам, што вялікасць яго любіць, а што не любіць. Тады ж, наўздагон нам, паспеў крыкнуць, каб да вечара вярталіся слухаць пяюх, што ў ягонай хаце жыць сама Русланава — не абы хто.

Цяпер і «Русланава» — Марыя Герасімаўна Мельнікава — сядзіць паміж жанчын у крузе. Круглатварая, прыгожая сваёй прастаюй і жаночасцю, яна разам з Дзямчыхінай Прасяй заводзіць першую песню:

Цераз гору, цераз круту
Арол ваду носіць.
Маладзенькі навабранчык
Начальнічка просіць:
— Начальніча, палкоўніча,
Адпусці дадому.
Раслакалася чарнява
Дзючына за мною...
— Няхай плача, колькі можа,
Шчэ трошкі патужка,
Няхай наш навабранчык,
Тры гады адслужа...
Служыў службу ваенную,
Ды стаў паміраць.
Перад смерцю навабранчык
Стаў дзеўку бажань...

Песня сумная. Аб далёкім мінулым жанчыны, яе цяжкім лёсе, яе марах, гаданнях, слязах. І аб не менш бязрадасным лёсе салдацікам.

Але сумнае — толькі для пачатку. Для ўспаміну і роздуму. А там, далей, у песні ёсць месца і жарту, усмешцы.

— Можна заспяваем карагодную? — падказвае Прасеяка.

— Карагодную, дык карагодную. Хто завядзе?

— Прося і завядзе.

Ой, сад, ты мой сад, вінаграду...
Ходзіць малойчык па садочку.
у гуселі грае,
Ходзіць дзеўка па святліцы,
ды спявае...

Песні змяняюць адна адну. Жніўныя —

Закацілася жаркае сонейка
За лес, за лясочка...

Пасадныя —

Мінаецца мая роскаш, як бачу,
Не раз па татачку і паплачу...

Любоўныя —

З-пад камушка, з-пад белага
Цягла рэчка быстрая.
Рэчка быстрая, вада чыстая.
У той раце дзева мылася,
Яна мылася-умылася,
Маладога казачка дажыдалася...

Песні, з якімі Неглюбка спакон веку жыла, бедавала, радавалася, спраўляла каляды і масленку, збірлася на працу і гульбішчы. Пад песні чалавек тут нараджаўся. Пад песні і паміраў — пад галашэнні, у якіх вёска мае таксама сваіх майстрых. Не жыла ніколі Неглюбка без песні. І манеры спяваць тут розныя. Часамі песня падобная на павольную размову паміж жанкамі, часамі — што бурная веснавая рэчка ірвецца, часамі — звонкі рассыпаны вадапад. У любым выпадку песні ідуць мала сказаць — ад сэрца; праз усю істоту спевака яны ідуць ад нейкіх старадаўніх асноў жыцця, старадаўніх ды не аджыўшых, не аджыўшых у нябыт; ад тых асноў, на якіх адвеку мацаваўся здаровы чалавечы дух, разуменне людской сілы, справядлівасці, прыгажосці, дабра...

Ад жыватворчых зямных асноў.

Ад зямлі, на якой раскінулася сама Неглюбка.

партрэт удзельніка Кастрычніцкай рэвалюцыі П. Голуба. Інжынер В. Сушынская стварыла некалькі цікавых мініячур. Запамінаюцца пейзажы роднага краю «Світанне над Нёманам» П. Іванова, «Восень» Ф. Дудо і інш. Удзельніца ў выстаўцы наш госць, пасланец гераічнага в'етнамскага народа, студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Ванг Чунг Цяу.

Адзін з наведвальнікаў выстаўкі ў кнізе водгукаў напісаў: «Будзем помніць доўга!» І сапраўды, выстаўка-конкурс ларта таго, каб яе паглядзела як мага больш людзей.

Я. ДАНСКАЯ.

Аб'яднаны хор Беларускага радыё, тэлебачання і Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі дае адкрытыя канцэрты не так часта. Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Віктар Роўда старанна рыхтуе кожнае такое выступленне. Цяжка аддаць перавагу якому-небудзь нумару з новай яго праграмы: кожны ў выкананні хору гучыць як закончаны музычна-паэтычны вобраз, адшліфаваны ўмелай рукой майстра. Амаль уся праграма выканавецца хорам без суправаджэння. Бездакорная чысціня інтанацыі, тонкасць нюансіроўкі дазваляюць газарыць аб калектыве як аб хоры высокага класа.

Канцэрт адкрыўся творам К. Кабышава (на народным тэкст) «Арол шэракрылы», У. І. Леніну прысвечаны і два хоры М. Коваля на вершы Л. Ашаніна — «Вялікі Ленін гаворыць» і «Бессмяротнае ленынскае слова». Іх выкананне вызначаюць цэльныя пачуцця, хатнёная мужнасць. Два хоры Р. Шчадрына на словы А. Твардоўскага «Перад вайной» і «Прайшла вай-

на» узяваюць героіка-патрыятычную тэму. Стрыманасць і сіла пачуцця вызначаюць выкананне гэтых цікавых твораў.

Упершыню ў адкрытым канцэрце прагучала пазмаркванам «Хатынскія званы» Ю. Семянкі на вершы А. Бачылы. Трэба было «пачуць» цішыню ў зале, каб зразумець глыбіню вобразаў харавай паэмы. Гарачая, страсная музыка, у якой трагедыя Беларускай вёскі Хатынь, вядомай зраз усяму свету, паказана скупымі, як мужчынскія слёзы, музычна-паэтычнымі сродкамі. Гэта паэма аб смерці і аб бессмяротнасці, паэма аб вялікай памяці народнай... Адгучалі апошнія ўдары «хатынскіх званоў»: бом, бом, бом... Зала ўзрадалася апладысментамі.

Яркім было выкананне хорам твора А. Фляркоўскага «Аве Марыя». Магутныя па сіле выразнасці вершы М. Танка западаюць глыбока ў душу. Музыка таленавіта раскрывае вобразы лад гэтых вершаў, узбагачае яго новымі эмацыянальнымі фарбамі. Сардэчны боль аб загубленым юнацтве, гнеўны пратэст

супраць ліпучага царкоўнага павучэння, надзея і шкадаванне — якія розныя пачуцці нясуць у сабе музыка і словы! Перадаць іх, перадаць дынаміку развіцця, кульмінацыйныя ўзлёты, псіхалагічныя кантрасы, закладзеныя ў музыцы «Аве Марыя», — задача вялікая, складаная, творча цікавая. І хор разам з арганістам — дыпламантам Міжнароднага конкурсу Алегам Янчанкам, групай ударных інструментаў Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР, фартэпіяна (канцэртмайстар Аляксей Ліўшыц), чытальнікаў — дыктарам Беларускага радыё Леанідам Дзеркачом з гонарам выканалі гэтую задачу.

Канцэрт захапіў слухачоў... Мужная руская народная песня «Вязень» у апрацоўцы А. Свешнікава, прыжыўная — «Голас зямлі» А. Астроўскага і Л. Ашаніна (саліст — лаўрэат Усесяюзнага конкурсу імя М. Глінкі Валерый Кучынскі), пляшчотная пейзажная замалёўка «На полі вясной» — хор М. Чуркіна, чудаўныя хоры Г. Свірыдава «Табун» на вершы С. Ясеніна, «Як песня нарадзілася» на сло-

вы С. Арлова, карункі танеўскага «Венард» і хор Ц. Кюі «Васількі на палях»... І ў кантрасе да гэтых чудаўных ажурных узораў даве грузінскія песні — «Возера Рыца» А. Тактакішвілі і «Далурь» А. Мачаварыяна...

Пляшчотны «Лебедзь» Сен-Санса ў суправаджэнні квартэта арфа (лад кіраўніцтвам Святланы Афанасьевай), складаная, насычаная харава партытура «Мшы» Брукнера (у суправаджэнні аргана) і, нарэшце, васьмігалосны матэ «Спявайце смялей» Баха (у суправаджэнні струннай групы аркестра Беларускага радыё і тэлебачання) завяршылі праграму. А потым пачынаецца выкананне звыш праграмы: «Песня Сольвейг» Грыга, у якой хор становіцца акампаніруючым «аркестрам», а салістка Любоў Каспарская, лаўрэат Міжрэспубліканскага конкурсу, цёплым, прыгожым, напоўненым голасам «бярэ ў палон» слухачоў. Славуэта «Рэха» Арлана Ласо, з яго найтанчэйшымі нюансамі, руская народная песня «Венікі» да дзёркасці імклівага, віртуознага і гарэзнага...

Уладу ўздзеяння вялікага мастацтва адчулі на сабе ўсе, хто ў гэты вечар быў у зале.

Алена РАКАВА.

АД СКАРЛАЦІ ДА МОЦАРТА

Канцэрты мінскага камернага аркестра, якім кіруе дырыжор Ю. Цырук справядліва прыцягваюць увагу меламаман. І асабліва прыемна гэта таму, што рэпертуар аркестра часта складаецца з твораў, якія раней не выконваліся на эстрадзе. Так было і гэты раз. Аматыры камернай музыкі ўпершыню пазнаёміліся з 5-й сімфоніяй Аляксандра Скарлаці.

Напісаная ў 1715 г., на пачатку фарміравання інструментальнага жанру, яна аб'ядноўвае ў сабе элементы опернай уверцюры, «канцэрта гросса» і царкоўнай санаты. Для кожнай з 5 частак гэтай

невялікай сімфоніі (яна працягваецца 10 мінут) Ю. Цырук знайшоў выразныя фарбы. Ён падкрэсліў драматызм першай, у якой удалося дабіцца мяккага і сакавітага форта; лёгкі смутак кантрастнага другой, дзе добра саліраваў дуэт флейт; дынамічнасць трэцяй — разгорнутай фугі, выдатна сыгранай, якая пакінула самае вялікае ўражанне; лірычнасць спявання дзвюх флейт у чацвёртай; энергію і танцавальнасць фіналу. Музыканты аркестра праявілі добрае пачуццё стылю, парадавалі зладжанай іграй.

Выкананне «Маленькай начной серенады» Мо-

царта патрабавала вырашэння больш цяжкіх задач як тэхнічных, так і мастацкіх. Да ўсяго «Серенада» — жамчужына камернай музыкі XVIII ст. — з'яўляецца папулярным творам. Хоць дырыжор і аркестру тут многае ўдалося, недапрацоўкі засталіся (пасля гастролі на Украіне і ў Малдавіі, дзе музыканты паспяхова далі 21 канцэрт, новая праграма развучвалася ўсяго шэсць дзён).

Выдатна была сыграная першая частка. Вяслоў, жыццярэчаснасць, непаўторнае хараство, лёгкасць і прыгажосць моцартаўскіх тэм захапілі слухачоў. Другая частка — раманс — менш удалася з-за пэўнай дынамічнай аднастайнасці і інтанацыйных пагрэшнасцяў скрыпак. Бездакорныя былі вялічэлі і кантрабас, якія акампаніравалі чыста і акуратна. Аркестр добра

выканаў менюэт і асабліва віртуозны фінал. Праўда, хацелася, каб кожны музыкант саліруючай групы іграў з максімальнай аддачай.

Яркае ўражанне вечара — выступленне лаўрэата чатырох міжнародных конкурсаў Наталлі Гутман. Гэту выдатную вялічэлістку мініска аматыры музыкі з вялікай асалодай слухалі трэці раз.

Мы ўжо адзначалі, што Камерны аркестр пад кіраўніцтвам Ю. Цырука робіць поспехі. Але не шкодзіць нагадаць: «Каму многа дадзена, з таго многа патрабуецца». Зараз аркестр прайшоў стадыю развіцця, якая называецца «дэбют», і ўшчыльную наблізіўся да «сталасці». А гэта вымагае ад калектыву паглыблення ў свет віртуознага музыцыравання.

Станіслаў МАДОРСКИ.

СЁННЯ СТУДЭНТ, А ЗАЎТРА?..

роднымі сценамі і заключнымі хорам. Канечне, спатрэбіліся асаблівыя намаганні пастановачнага калектыву, каб прымусіць гучаць належным чынам малалікі хор або наадаць неабходны размах сцэнічнаму дзеянню, якое патрабуе вялікай колькасці выканаўцаў.

Думаецца, што са сваёй задачай маладзёжны оперны тэатр справіўся. Захваленасць, шчырасць выканання, добрыя галасы, належная прафесіянальная культура — усё гэта назваема выклікае спачувальны водгук глядзельнай залы, забяспечвае спектаклю цёплы прыём у слухачоў.

З добрым драматычным запалам, па-операму праводзіць партыю В. Райз (Наталля). Яе голас гучыць прыгожа, моцна. Маладая спявачка свабодна трымаецца на сцэне, умее ладзіць з партнёрам, чаго нельга сказаць пра многіх іншых выканаўцаў. Недастаткова арганічна жыве ў вобразе А. Падгайскі (Лістрат). Трэба ўлічыць, між іншым, што выканаўца толькі яшчэ пачынае свой шлях у мастацтва — ён студэнт і курса. Але і больш вопытны І. Клімец (Лёнька), уладальнік прыгожага, насычанага па гучанні тэнара, таксама

яшчэ ў многім скаваны сцэнічна.

Паспяхова авалодваюць вальнай і сцэнічнай культурай маладыя басы — Н. Майсеенка (Сторажаў) і Я. Пятроў (Фрол Баеў). У маналогі «Ідуць з поўначы людзі» Майсеенка выкрывае вялікую злосць асуджанага, загнанага як воўк, але яшчэ небяспечнага і каварнага ворага. Асэнсаванае спяванне прадэманстраваў першакурснік Я. Пятроў, хоць на долю гэтага выканаўцы дастаўся менш цікавы ў музычных і драматургічных адносінах матэрыял.

Падкупляе шчырасцю, мяккасцю манера выканання студэнткі А. Благман (Аксіння). Яна проста і натуральна праводзіць другую партыю оперы, у многім заснаваную на спяванні.

Старанна падрыхтавалі свае партыі і выканаўцы эпізодычных роляў.

Максімум вынаходлівасці праявіў рэжысёр, каб ва ўмовах маленькай сцэны, вельмі абмежаванымі акцёрскімі рэсурсамі забяспечыць дынамізм дзеяння, пераадолець статычнасць тых або іншых сцэнічных сітуа-

цый. Не ўсё на гэтым шляху ўдалося. Аб нявопытнасці сцэнічных паводзін маладых акцёраў ужо гаварылася. Маглі быць больш цікавыя, больш разнастайныя мізансцэны, асабліва ў шостае карціне (мітусня, выкліканая ўцёкамі палоннага, выглядае наіўна і ўжо вельмі «па-операму»).

Сур'езны прэтэнзіі можна прад'явіць хору студыі. Хор, які складаецца ў асноўным са студэнтаў-ваквілістаў, г. зн. людзей, з выдатнымі галасамі, не валодае культурай ансамблевага спявання. Кожны са спевакоў адчувае сябе салістам, галасы не зліваюцца ў адзіны тэмбр. А вось аркестр студыі прадэманстраваў яўны рост: гучанне стала больш кампактным, дынаміка — гнуткай, інтанацыя — параўнаўча ўстойлівай. Добра і тое, што за дырыжорскім пультам пачынае з'яўляцца выхаванец кансерваторыі па класу оперна-сімфанічнага дырыжывання Л. Лях.

Аматыры опернага мастацтва з удзячнасцю ўспамінаюць мінулыя работы калектыву, асабліва, «Утаймаванне непакоры» В. Шабаліна. Засталася ў памяці прэм'ера «Паўла Карчагіна» П. Падкавырава. Дастойным падарункам юбілейнаму годзе стала і опера Т. Хрэніна «У буру».

Арыядна ЛАДЫГІНА.

ТРОХДЗЕННЫ ШТОРМ

Ён быў стары, і ён даўно ўжо не мог злавіць ніводнай рыбіны. Таму, што не рыбачыў. А забяўляўся. Калі ён рыбачыў, ён вывуджаў рыбу. Калі забяўляўся—бутэльку. Можна было заўважыць, што ён даўно не галіўся і не спаў. Хлопчык глядзеў на яго з захапленнем.

Усё ў старога было маладым, акрамя вачэй. Вочы былі колеры марскіх водарасцей, якія занадта доўга знаходзіліся на сонцы. Але яны свяціліся весяло і адвагай. Далонь, зрэзаная глыбокімі, нібы шрамы, складкамі, моцна трымала шклянку. Адно шрамы былі старыя, як трэшчыны ў бязводнай пустыні. Іншыя, на костках пальцаў, свежыя, быццам ён толькі што з'ездзіў кулаком па моцным абзетраным твары. На шчаце ў яго таксама была свежая драпіна: відаць, яго крануўся кулак блізкага альбо крэсла далёкага. Босыя яго ступні ўпіваліся ў палубу гэтак жа ўчэпіста, як моцныя пальцы—у шклянку, быццам нехта збіраўся яе адабраць. Згледзеўшы нас, стары хрыпела засмяяўся. Ён выключыў матор і падышоў да нашага борта.

— Каб я лопнуў,—сказаў ён.—Дык гэта ж авантурысты! Што вы тут робіце? Заводзіце штармавыя швартовы? Сынкі мамчыны, ногі баіцеся памачыць?

Усё такі ж, падумаў я. Столькі гадоў мінула, а ён гаворыць так, быццам бачыў цябе ўчора. А можа так яно і ёсць? Можна, ён і сапраўды глядзеў на нас праз патаемныя амбразуры свайго замка?

— Швартуйся ды хадзі да нас,—сказаў Гіб.—На соўваецца штурм.

— Ніяк нельга,—адказаў Эрнест.—У мяне спатканне на Біміні. Наведаюся, калі надвор'е ацікне. Выправімся парыбачыць. Адсюль і ходу—усяго адна бутэлька.

Час ён вымяраў па-свойму—колькасцю выпітага.

— Буду там заўтра апоўдні.

— Заўтра апоўдні ты сыграеш у новую скрынку, — сказаў я.

Ён паглядзеў у неба, чмыкнуў. Вечер узмацняўся, з кожнай хвілінкай становілася ўсё цяжэй. Ён штосьці сказаў па-іспанску, хлопчык уключыў матор, Эрнест адштурхнуўся ад борта нашай яхты і памахаў рукой.

— Убачымся на Біміні, мамчыны сынкі. Да сустрэчы,—сказаў ён і накіраваў сваё карыта прама ў Атлантыку.

Ну што ты з ім зробіш? Вечна на ражон лезе. Той-сты кашалёк, відаць, ні кроплі не паўплываў на яго. Выглядае ён такім жа жабраком, як і ў гады беднасці, нават горш. Ды і карыта гэта ніяк не назавеш яхтай. Падобна, што багачце яму нічым не пагражае.

— Звар'яцеў, напэўна,—сказаў наш капітан.

— Ты як у вадзі глядзіш,—адгукнуўся я.

Мора паблізу прыбярэжных астравоў Фларыды — сапраўдныя могілкі караблёў. Раней жыхары Кі-Уэста прамышлялі на тым, што грабілі судны, якія пацярпелі крушэнне. Вечер нёс караблі на вострыя, як зубы пілы, рыфы, а ўдары хвалі завяршалі справу. Пагавораюць, што гутэйшыя жыхары тушылі маякі, калі іх «бізнес» заняпаў. Рэшткі тысяч караблёў пакаваны на тутэйшых водмелях. Частаныя шквалы, водмелі і рыфы робяць гэтыя мясціны самымі небяспечнымі ў свеце.

А на гэты раз разгуляўся не які-небудзь там штурмік, а сапраўдная бора. Рыбакі-кончы ўцякалі дадому на ўсіх парусах. Нават птушкі, сабраўшыся ў чароды, ляцелі ўглыб вострава, быццам перад ураганам.

Востраў Біміні, калі верыць нашаму капітану, — малюсенькі кавалачак зямлі ў Карыбскім моры, і выйсці на яго ў штармавое надвор'е тоё ж самае, што знайсці іголку ў стоце сена.

— Ваш прыяцель,—сказаў ён,—праз дні два прыкульгае назад, у Кі-Уэст, альбо ўвогуле нікуды не прыплыве.

Ты не ведаеш Хэмінгуэя, падумаў я.

Калі бот Эрнеста праходзіў міма берагавой аховы, пачулася выццё сірэны, падобнае на сігнал паветранай трывогі. У бок мора ішоў толькі бот Хэмінгуэя, значыць сірэна пр-значалася яму. Цяпер ён вернецца, вырасшы я. Але ён і не думаў вяртацца. Проста стаяў ля штурвала і махаў адной рукой. Вялікі палец другой рукі ён прыставіў да носа. Гэты красамойны жэст прызначаўся берагавой ахове. Апошняе, што мы ўбачылі, гэта бездапаможны боцік, які ішоў не-сустрэч буры. Раптам ён разварыўся ў змрок, як гэта бывае ў галівудскіх фільмах.

Штурм разгуляўся не на жарты. Нават уласнай шклянкі не было відаць. Мы злавалі таксі і ледзь паспелі дэбрацца да «Ла Конча». Пальмы схіляліся пад ветрам ледзь не да зямлі, калі мы імчаліся па вуліцах. Ды і аўтамабіль пагойдваўся так, быццам васьмь перавернецца. Дождж лупіў па вокнах, як з брандспойта. Хоць час урагану яшчэ не надышоў, мне здавалася, што гэта ўраган.

— Божа, выратуй плывуць у такую ноч,—сказаў Гіб.

— Амінь,—сказаў я.

Вечер выў тры дні і тры ночы. Мы адседжаліся ў бары ды паглядвалі ў вокны на Дзюваль-стрыт. Толькі эрдэц на вуліцы паяўляліся матросы-які, закутаныя ў непрамакаемыя плашчы і ў зойд-вестках.

Працяг. Пачатак у №№ 27 і 28.

Яны адаарочваліся ад дэджы і ветру. Магу пабажыцца, хлопцы былі ад душы рады, што знаходзяцца ў порце, а не ў моры.

На чацвёрты дзень з самой раніцы мы выправіліся на Біміні. Вечер і дождж аціклі, але ўсё яшчэ ішла буйная хваля. Мы навялі дэведзі ў гавані нахонт Хэмінгуэя. Ён не вяртаўся. Мы ўстрыможыліся. Я пазаваў у берагавую ахову. Калі я назваў імя Эрнеста, у трубцы выбухнуў рогат.

— Ды ён ведае тутэйшыя воды лепш за нас, — адказаў чыйсьці голас.

Наглядчык гавані таксама не падзяляў нашых турбот.

— Ён загіне ў моры толькі тады, калі яго пазесяць на рэі.

Мы дабраліся да Біміні на зыходзе дня. Што гэта было за відовішча! Востраў нагадваў казачную тыяру, акаймваную дыментамі. Мясцовыя жыхары сцяраджалі, што пасля свайго першага плавання Хрыстафор Калумб высаджыў меназіта тут. І, газораць, назваў востраў Сан-Сальвадор. Ці праўда гэта, не ведаю, але газоры пайсці на заклад, што Крыс, убачыўшы зямлю, узрадэўся не больш, чым мы. Біміні—самы малюсенькі з групы Багамскіх астравоў,

Джэд Кайлі

ХЭМІНГУЭЙ

УСПАМІНЫ СТАРОГА ТАВАРЫША

якія належаць Англіі. Калі не лічыць гасцінічкі, дык усё выглядае так, як і ў часы Калумба. Насельніцтва яго—сотні дзве туземцаў, лад жыцця якіх і знешнасць ні кроплі не змяніліся з пятнаццатага стагоддзя. Адзіная розніца ў тым, што цяпер яны слухаюць па радыё рэпартажы аб спаборніцтвах па боксе і бейсболе. Гэта трапічны востраў, якія звычайна паказваюць у кіно: спрэс каюсавыя пальмы і белы пляж. У атласе свету ён памечаны кропкай, і сказана аб ім усёго толькі некалькі слоў: «Біміні—невялікі востраў Багамскага архіпелагу ў Вест-Індыі, дзе, згодна з паданнем, Понсе дэ Леан знайшоў Ключ малодасці».

Я ўзяў у капітана бінокль і зірнуў на востраў. Я разгледзеў гавань, вузкі доўгі прычал, але бота Хэмінгуэя не было відаць. На прычале стаяла каля паўсотні кроплі не змяніліся з пятнаццатага стагоддзя. Адзіная розніца ў тым, што цяпер яны слухаюць па радыё рэпартажы аб спаборніцтвах па боксе і бейсболе. Гэта трапічны востраў, якія звычайна паказваюць у кіно: спрэс каюсавыя пальмы і белы пляж. У атласе свету ён памечаны кропкай, і сказана аб ім усёго толькі некалькі слоў: «Біміні—невялікі востраў Багамскага архіпелагу ў Вест-Індыі, дзе, згодна з паданнем, Понсе дэ Леан знайшоў Ключ малодасці».

Але ён і не прыплываў і нікуды не адплываў. Пра гэта мы дэведзілі ад туземцаў, якія дапамаглі нам прышвартавацца. Перш-наперш яны спыталіся, ці не бачылі мы сеньёра Хэмінгуэя. Калі мы ім сказалі, што ён адплыў сюды чатыры дні назад, яны ўсе заўсміхаліся. Я не мог зразумець, што смешнага ў тым, але ім усё гэта здавалася пацешным.

— Нікая бора не страшная Папе,—сказаў адзін з іх.—Ён прыплыве. Вось убачыце.

Нам хацелася ім верыць, але мы па-ранейшаму сумняваліся. Заўважыўшы ў другім канцы прычала невялікі туземны бар, мы накіраваліся да яго. Плаванне было даволі стамляючым і мы ледзь трымаліся на нагах. Некалькі хлопцаў, падтрымліваючы нас пад рукі, праводзілі да бара, хоць іх аб гэтым і не прасілі. Папа здорава іх вышкіліў, падумаў я. Дабраўшыся да бара, мы ўселіся ў плечыныя крэслы і пасля порцыі цудоўнага віскі, якое падаюць на англійскіх астравах, наш настрой палепшыўся.

Але мы па-ранейшаму хваляваліся. Гіб хацеў было звязцца з Кі-Уэстам і паведаміць, што Эрнест прапаў без вестак. На Біміні быў радыётэлефон, і мы маглі гэта зрабіць. Але калі б звязаліся з Кі-Уэстам, а Хэмінгуэя аказаўся б жывы, гэта яго вельмі засмуціла б. Ён цярэць не мог, калі пра яго газарылі. Дзіўна, але факт. Спытайце любога рэпарціра, які ведае яго. Ён уласныя кнігі не стане з вамі абмярковаць, а не тоё што гаварыць пра сябе. У гэтым яму трэба аддаць належнае. Успомніце, як ён раз'юшыўся, калі я разрэкламаваў яго ў «Булвардз».

Так што мы пакацілі ў гасцініцу і п'ялі спаць.

Раніцою мы пачулі добрыя весткі. Юнак, які прынес нам казу, з'яў ад родасці. Папін бот набліжаецца да гавані,—аб'явіў ён. Праз гадзіну ён дацягнуўца да прычала, і ўсе жыхары вострава выйдуць яго сустраць. Можна падумаць, што гэта Хрыстафор Калумб, які вяртаецца з плавання, абурныўся я.

І ўсё ж мы з Гібам былі разам з усімі, калі «Піпар» прышлэпала да прычала. Відаць было, што боту далася здорава. Штурм быў не жартачкі. Затое сам Эрнест выглядаў малайцом. Мы знаходзіліся не на прычале,—там не было месца. Мы чакалі яго каля бара, таму што ведалі, куды ён перш за ўсё накіруецца. Вы б толькі бачылі (і чулі), што рабілася! На прычале выстраіўся аркестр з трох музыкантаў. Напэўна, Ліндберга, які ехаў па Пятай авеню, сустракалі не лепш. Толькі мелодыя, якую выконваў аркестр, была іншай. Гэта быў гімн «Божа, беражы караля!» Яны і віталі яго, як караля. Смехам, усмешкамі, воклічамі. Яны, як і мы, былі рады яго паўленню.

Наш разлік аказаўся правільным. Эрнест накіраваўся прама да бара, усміхаючыся і расштурхоўваючы напавольных людзей, быццам герой-заваўнік. Ён і сам быў напавольна і абветраны настолькі, што яго можна было палічыць за туземца. Ён ішоў босы па драўляным памосце, з якога тырчэлі цвікі і стрэмкі, з такім выглядам, быццам гэта быў мяккі дызан. Тыя яшчэ ногі! Падэшвы ў яго, відаць, дубленыя. Аднак зблізка было ўсё ж відна, што ён стомлены. Пэўна, яшчэ не прывык да сушы і хістаўся з боку на бок. Але ў яго было шмат сяброў, якія яго падтрымлівалі, і ён, нібы дзіця, радаваўся ім. Хлопчыка-кубінца, яго памочніка, не было відаць. Напэўна, спаў. І не дзіўна. Пасля столькіх дзён і начэй гайданкі. Але Эрнеста, здаецца, ні кроплі не загадала.

ПАСЛЯ БУРЫ

Было ясна, што штурм не зменшыў смагі Эрнеста. Зайшоўшы ў бар, ён, не мігнуўшы вокам, перакуліў дзве шклянкі нераздаўленага віскі і толькі пасля гэтага паздароўкаўся. Я заўважыў, што поціск яго рукі быў ранейшы: мазалі ўрасталі ў нашы далоні. Быццам у яго кулаку былі заціснуты кавалачкі колатага мармуру.

— Ну, як Атлантыка?—спытаў я.

— Сіла,—сказаў ён.

— Плаванне было ўдалае?—пацікавіўся Флойд Гібанс.

— Не,—сказаў ён.

— Чаму?—спытаў я.

— Скончылася выпіўка.

— Гэта, вядома, жакліва,—сказаў Гібанс.

— А як з ядой?—спытаў я.

— Еў сырую лятучую рыбу,—адказаў Эрнест.

І больш мы з яго не змаглі нічога выцягнуць. Толькі кароткія фразы, накітал тых, што ён выкарыстоўвае ў сваіх дыялогах. Можна падумаць, ён вярнуўся з лёгкай лодачнай прагулі ў Цэнтральным парку. Захапіўшы бутэльку з сабой у гасцініцу, мы назіралі, як ён распраўляецца са здаравенным кавалкам мяса. Такого хопіла б на чадзярых.

— Як усё-такі нам вывудзіць з цябе расказ пра штурм?—сказаў Гібанс.—Чакаць, пакуль ты яго напішаш, а пасля купіць кніжку?

— А што тут расказаць?—сказаў Эрнест.—Проста стаў на пльвучы якар* і чакаў, калі ацікне вечер.

— Вось яно што!—сказаў я.

— Як у час цяжкага бою,—працягваў ён.—Хаваеш падбародак і чакаеш.

— А як нахонт бою на Дзюваль-стрыт?—спытаў я.

— Якога бою?

Большасць людзей любіць расказаць пра свае кабацкія стычкі. Я, напрыклад, часта расказваю адны і тыя ж гісторыі адным і тым жа людзям. Гэта мяне падбадэрае. Але Эрнест не такі. Многія, выпіўшы, развясваюць языкі. А ён, наадварот, становіцца ўсё больш маўклівым. «Накачваць» яго, каб прымуціць гаварыць, справа дарэчная. Усё канчаецца тым, што вы самі расказваеце яму, як спляжылі калісьці таго ці іншага нахабніка.

* Конус са шчыльнай павязкай, з невялікім грузам унізе, які дае магчымасць судну дрэйфаваць, утрымліваючы нос супраць хвалі і ветру.

Георгій Выхаў

КРАСАВІК — АД СЛОВА КРАСАВАЦЬ ПІСЬМО З САФІ

Не ведаю калі гэта маё пісьмо будзе надрукавана. Але ў нас зараз красавік, першы сапраўдны вясняны месяц. Я гавару пра Сафію, бо Сафія горад горны, і вясняны месяц—халодзіць крышку пазней. Пачынаюць зеля-

нець дрэвы, зацвітаюць першыя кветкі. Праўда, самы кветкавы месяц у нас май. Красавік у Сафіі, як малое дзіця, врычыць на ўсе лады, спяе, усюды птушынае наступленне, птушыны гай, песьні. Вясной, здаецца, і людзей больш цягне на песьні і музыку, бо такі ўжо свосеабліны настрой у гэты час, бо на такі лад настройвацца душэўныя струны ў гэтыя дні.

Горніца і мая душа ў такіх дні да песьні і музыкі, і ўспамінаюцца мне беларуская песьня, песьні і мелодыі ляснога і азёрнага краю, якія

я горача палюбіў і якія, здаецца б, слухаў бяскоцца. Успамінаецца мне Дзюваль-стрыт беларускай музычнай культуры ў Балгарыі, 1965 год. Я бачыў трымафальнае шэсце гэтай Дзювалі па нашай рэспубліцы, бачыў як добра ўспрымаюць нашы людзі канцэрты беларускіх мастацкіх калектываў. І тады ўжо я радаваўся, што музыкальная культура братага народа праходзіць шлях да сэрцаў балгар. Цяпер жа і ўспамінаю канцэрты публічных і інструментальных калектываў, якія даваліся навуцы індэўна ў Мінску, і вельмі смуткаваў і шкадаваў, што яшчэ ніводна з іх не завітаў да нас, што наш народ не можа аданіць іх па вартасці.

Пачынаючы з 1965 года Балгарскае радыё ўсё часцей і часцей перадае канцэрты беларускіх народных і эстрадных песьняў, твораў сучасных кампазітараў Беларусі. Але не так уж часта, каб мы маглі сказаць, што вельмі гэта ці іншая песьня стала ў нас асабліва папулярнай, нібы сваёй роднай.

А можа, мне толькі так здаецца, можа я адарваўся ад жыцця, залізеў/закапаўся ў сваіх кнігах? Выйшаў на бульвар — шумны і павясноваму свежы. Хацелася спыніць жыхароў сталіцы, не гэта робяць вопытныя журналісты,

калі хочучы ведаць думку грамадзян па тым ці іншым пытанні. Хацелася пытаньне, што яны ведаюць пра музычную культуру Беларусі, як яна ім падабаецца. Але людзі ішлі наспешліва, быў зычлівы, поўны клопатаў будзень. І я вярнуўся — ці варта гэтак рабіць, ці не будзе гэта занадта банальна?

Калі я ўжо намернаўся колькі слоў напісаць аб нашых сувязях у сферы музыкі, то трэба перш за ўсё нагадаць Балгарскае радыё. Гэта самы шыры і мэтанакіраваны распаўсюджвальнік беларускай музыкі. І там праўце добры сабра беларускіх кампазітараў і выканаўцаў народных і эстрадных песьняў Георгій Выхаў. Трыццаць гадоў сябраў ён з музыкам, загідае аддзелам народнай творчасці на радыё. За самаадданую працу ён узнагароджан Залатым медалем прэцыі і ордэнам Кірыла і Мяфодзія. Не дзіўна будзе сказаць, што гэта таксама вельмі сарачыны і прывабны чалавек.

І от мы ўжо сядзім з ім, гаворым пра Беларусь. У складзе балгарскай дэлегацыі ён наведваў у юбілейны дзень Беларусі дні нашу рэспубліку, і натуральна, што гаворка зайшла спачатку пра гэта. Уражаны і пазэды ў Ба- іджыма самай хваляючым. Ён шыра прызна-

Мы ўсе яшчэ сядзелі ў сталавай, калі туды зайшоў доўг наведвальнікаў. Зараз пачнецца прадстаўленне, вырашыў я. Як ужо яго толькі ні ўлагоджваюць! Але Эрнест папярэдзіў, каб мы не ўздумалі смяцца. Гасці прыйшлі на справе. Адзін з іх быў, відаць, нейкай важнай персонай. На ім быў цыліндр і фрак. Праблема, які начальнік гальштук, — белы альбо чорны, — была вырашана ім, як я заўважыў, з даволі вялікім тактам. Ён не напачыў увагуле ніякага гальштукі. Больш таго, ён не апрануў і сарочкі. А босыя ногі былі вартага выпадку чорнага колеру.

На другім туземцы былі апрануты толькі чырвоныя шорты. А які торс! Макс Бэр і Джо Луіс, узятыя разам! Рост — шэсць футуў і два дзюйма, доўгія, моцныя рукі — да каленяў. Ад такіх рук не схаваешся. Пад скурай змеямі зваліся тугія, моцныя мускулы. Паходкай ён нагадваў тыгра. Было яму гадоў дваццаць два.

Калі яны падышлі да стала, адзін з іх прыгожым жэстам зняў цыліндр і, ударыўшы сябе ў грудзі, сціснуў яго гармонікам.

— Вітаю вас, джэнтльмены, — вымавіў ён з цудоўным аксфордскім пранонсам. — Дазвольце прадставіць вам містэра Дызрэлі, які вырашыў кінучы свой вылік.

Мы з Гібам пераглынуліся. Мы не маглі зразумець, што за глыбокі сэнс хаваецца ў гэтых словах. Змахвала, быццам, на дуэль. Але Эрнест, відаць, ведаў, у чым справа. Ён пакланіўся ў сваю чаргу.

— О'кэй, — сказаў ён. — Рыхтуйце пальчаткі і рынг. Праз два глыткі я выйдзі.

«Гары з цыліндрам» з царскім выглядом апрануў свой галаўны ўбор, і абое пакінулі пакой гэтак жа спакойна, як і зайшлі. Мы павярнуліся да Эрнеста, чакаючы тлумачэння. Мне падалося, ён адчуваў сябе ніякавата.

— У мяне дамоўленасць, — сказаў ён. — Я плачу дзесьці фунтаў любому туземцу, які пратрымаецца са мной два раўнды. Дызі хоча паспрабаваць. Мо яму ўсміхнецца шчасце. Вось і ўсё.

— І ўсё? — сказаў Гібам. — Ці не збіраешся ты баксіраваць з гэтым бугаем зараз?

— А чаму б і не? — сказаў Эрнест.
— Ты ж не ў форме, — сказаў Гібам.
— Адкладзі на заўтра, — параіў я.
— Не магу. Мяне чакалі цэлы тыдзень. Я ім сказаў, калі адпраўляўся ў Кі-Уэст, што буду з ім біцца, як вярнуся. Я вярнуўся і не хачу пасвацца.

— А калі выйдзеш на рынг, дык не спасуеш? — сказаў я.
— Не кажы глупства, — сказаў ён.

Вось вар'ят. Яму ўжо трыццаць пяць, чатыры дні штармаваў, нічога, акрамя сырой рыбы, не еў, не спаў, хлябтаў толькі салёную ваду, а цяпер збіраецца выходзіць на рынг з чалавекам, які мацнейшы і маладзейшы за яго, ды яшчэ адразу пасля абеду. Я мог бы паставіць на яго, калі б ён быў у форме, а то ж ён нават не ачуняў ад гайданкі.

— Ты не вытрымаеш двух раўндаў, — сказаў я.
— Паспрачаемса?
— Не, — адказаў я.

Што з таго? Дарэмна. Ні пра яго кнігі, ні пра бокс з ім не пагаворыш.

Пасля таго, як мы «праседзелі» яшчэ крыху віскі, Эрнест узяў са стала званочак і падаў мне.

— Будзеш рэфэры, хранаметрыстам і суддзёй; — сказаў ён. — Работы ў цябе будзе няшмат. Толькі лічы не вельмі хутка. Я заўсёды даю ім магчымасць крыху ачуняць. І не разнімай нас, калі ўвойдзем у клін. Табе можа перапаціць. Калі ён пачне кусацца, не дыскваліфікуй яго. Я таксама яго ўкашу. Сачы за часам уважліва і, калі пройдзе тры хвіліны, пазвані. Калі пасля двух раўндаў ён будзе усё яшчэ на нагах, ён выйграў.

Да чаго ж саманадзейны, падумаў я. Яму і ў галаву не прыйшло, што ён можа пацярпець паражэнне. Як у літаратуры, такі ў боксе. Калі, маўляў, прайграе ў першым раўндзе, дык у другім пераможа накаўтам. Спадзяюся, хоць баксіруе ён лепш, чым піша. Эрнест падаў мне дзесьціфунтовую паперку.

— Гэта мне?
— Узнагарода таму, хто прайграе, — сказаў ён. — Ададзі яму пасля бою.

Як вам гэта падабаецца? Ну і самаўпэненасць!

Ледзь толькі мы выйшлі з гасцініцы, як з берагу данёсся радасны крык, які, напэўна, можна было пачуць і на Майямі. Туземцы крычалі на англійскі манер: «Гіп, гіп, ура!» На сваім вяку я бачыў нямаля бабёў, але такіх гледачоў яшчэ не сустракаў. Пэўна, усё насельніцтва вострава высыпала сюды. Людзі, якія топіліся на беразе, сталі кругам. Першыя рады, так сказаць, партэр, — хлопцы, што сашчапіліся рукамі, — стрымлівалі наіскі тых, што стаялі заду. Такую карціну можна было назіраць у старой Англіі, калі бокс толькі-толькі паявіўся. Вось, напэўна, чаму квадратныя пляцоўкі, на якіх цяпер праводзяцца спаборніцтвы па боксе, па-ранейшаму называюць рынгам, гэта значыць, кругам.

Рынг, відаць, быў належнага памеру. Замест канатаў былі шчэпленыя рукі туземцаў. Тым лепш. Дызі цяжэй будзе кінучы Эрнеста на канат.

Праштурхоўваючыся праз узбуджаны натоўп, мы

заўважылі, што фаварытам быў Папа. Да яго адносіліся так, быццам ён быў баксёрам з мясцовага клуба, прытым баксёрам, які падае надзеі. Мы таксама заўважылі, што яму было гэта па душы. Як заўсёды, ён хацеў быць чэмпіёнам, і захапленне натоўпу прыносіла яму задавальненне. Ён нагадваў Дэмпіс, які ідзе на рынг, толькі ў Эрнеста быў большы жывот ды гусцейшая чупрына.

Калі мы дабраліся да рынга, хлопцы, якія выконвалі ролю слупоў, паднялі рукі, і мы прайшлі пад імі, быццам дзеці, якія гуляюць «у вароты». Але калі я ўбачыў сапраўдныя белыя пальчаткі, дык зразумець, што тут не пахне дзіцячай гульні.

Нізкарослы Дызрэлі ў чырвоных трусах быў, прынамсі, на гадоў дзесьці маладзейшы і на столькі ж фунтаў цяжэйшы, чым Эрнест. Рукі ў яго былі даўжэйшыя, а жывот меншы. Але пераконваць Эрнеста было позна... Я падняў з рынга пару какосавых арэжаў і адкінуў іх убок. Інакш босыя баксіры маглі б зламаць на нагах пальцы. Зірнуўшы на ганак, я ўбачыў Гіба, які сядзеў у калачы. Заняўшы «месца ў ложы», ён смяяўся. Я пашкадаваў, што знаходжуся не побач з ім. Усцерагчыся ад гэтых цяжкавагавікоў будзе нялёгка.

Я, было, прысеў на пясок, але адразу ж ускочыў на ногі: ён быў гарачы, як напаленая грубка. Я здзівіўся, як яны могуць хадзіць па пяску босымі, а не тою што біцца. Але Эрнест, здавалася, зусім не заўважваў гарачыні. Падэшаў ў яго крэмевыя, не інакш. Магу пабачыцца, што ён мог бы, як індыйскі факір, прайсціся босым па гарачым вугаллі.

Калі праціўнікі падрыхтаваліся, я запрасіў іх, як і належыць, у цэнтр рынга для інструктажа. Але абодва засталіся ў сваіх «кутках».

— У нас свае правілы, — сказаў Хэмінгуэй. — Ты толькі пазвані і ўсё.

Я аб'явіў пачатак матча на званне чэмпіёна Біміні. Слова мае былі сустрэты гулам адабрэння. Затым зірнуў на гадзіннік і пазваніў.

Пры першым гукі званка гігант у чырвоных трусах рынуўся ўперад, быццам насарог. Ён адразу перайшоў у наступленне. У кожным яго кулаку, здавалася, было па гіры. Адзін удар такой лапай, падумаў я, і стары з мора зноў пацярпець караблекрушэнне. Але ударыў не было. Бледнатвары ўхлінуў ад іх, грацызна адскокваў то ў адзін бок, то ў другі, нахшталт тарэра-герояў яго кніжак. І ў той момант, калі, здавалася, насарог успора яму жывот, ён плушкай кідаўся прэч. Я здзіўляўся, як гэта чалавек такога росту, ды яшчэ з металічнай каленнай чашкай, можа так хутка насіцца па рыхлым пяску. Проста трымацца збоку — і то было нялёгка. У чаравіках было поўна пяску, дыхаў я цяжэй, чым яны. Відаць, раўнд ужо скончыўся, падумаў я, але зірнуў на гадзіннік пабаяўся: яшчэ агрэюць.

А між тым Хэмінгуэй не нанёс яшчэ ніводнага ўдара. Прыкідваецца слабым першым дзея хвіліны, вырашыў я. Зараз, пэўна, прыойдзе ў наступленне. Але ён не зробіў гэтага. Праціўнік зноў кінуўся ў атаку. На гэты раз ён прыціснуў Эрнеста да жывых канатаў і нанёс яму такі хук правай, што ў нашага чэмпіёна адарвалася б галава, калі б той трапіў туды, куды цэліў. Але ўдар не трапіў у цэль. Эрнест адхінуўся, і кулак праціўніка падкасіў двух туземцаў. Ну і папа! Я, як рэфэры, не ведаў, што мне рабіць. Затое гледачы ведалі. Замест тых, што ўпалі, сталі новыя і ўзяліся за рукі. Круг зноў замкнуўся. Відаць, такое здаралася не ўпершыню.

Гэтая замінка дала мне магчымасць зірнуць на гадзіннік. Божа літасцівай! Першы раўнд цягнуўся цэлы чатыры хвіліны! Я пазваніў і раўнд скончыўся. Але байцы не разышліся па кутках: іх не было. Яны проста паваліліся на пясок і прыкрылі вочы ад сонца. Яно вось-вось адолее мяне накаўтам, падумаў я. Натоўп вар'яцеў. Як высветлілася пасля, упершыню туземцу ўдалося вытрымаць першы раўнд.

Адзін з афіцыйнаў знаходзіўся поруч з Эрнестам. Ён вельмі нагадваў сапраўднага секунданта. Быццам на прафесійным матчы, ён падаў Эрнесту бутэльку, каб прапаласкаць горла. Мне яна была патрэбна не менш. Я глытнуў і ледзь не захлынуўся. Гэта было чыстае шатландскае віскі! Не дзіўна, што ён не выплёўваў. Я таксама не стаў.

Зірнуўшы ў куток праціўніка, я так і абамлеў. Чырвоныя трусы, ужо ўскочыўшы на ногі, вялі бой «з ценем». Нагледжачы на лішнюю хвіліну раўнда, ён ні кроплі не ўспяцеў. Нават дыханне было роўнае. Перадышка скончылася, але я вырашыў, дзеля справядлівасці, даць Эрнесту (ды і сабе таксама) лішнюю хвіліну адпачынку. Папа ляжаў на спіне. Відаць было, як падымаецца і апускаецца, быццам акіянская хваля, яго жывот. Я думаў, ён спіць. Але я не паспеў апамятацца, як ён ужо быў на нагах. Вось гэта інстынкт! Здзіўляюся, навошта ён заняўся пісьменніцкім рамямствам? Мог бы стаць чэмпіёнам свету, а пасля адкрыць уласны бар. Па прыкладу іншых чэмпіёнаў.

Ледзь толькі я пазваніў, як неба пакрылася ценем, і подых гарачага ветра штурхануў мяне. Я вырашыў, што гэта раптоўны шквал; якія доволі часта налятаюць на Карыбскае мора. Але гэта была цёмная хмара ў чырвоных трусах, якая рынулася на здабычу. Вы гаворыце, ураган-Джэксані. Гэты ж туземец быў Ураганам-Эднай, Кэралам і Коні, разам узятым!

Ён пранёсся міма мяне, быццам вятрак, які стаў на лыжы. Калі ён праімчаўся прама да мэты, трымаючы курс на зойд-зойд-вест, чуцен быў толькі свіст яго кулакоў. Цяжка дэядзецца нашаму мораплаўцу з Кі-Уэста! Я ўжо рыхтаваўся да таго, каб аб'явіць імя пераможцы і новага чэмпіёна.

Але «стары з мора» толькі пахіснуўся, быццам пальма, якая прызвычалася да ўраганаў. Яго шырокія ступні моцна ўперліся ў пясок; уцалістыя пальцы, быццам карані, ураслі ў глебу. Вы калі-небудзь бачылі, як урастаюць у зямлю ў час моцнай буры пальмавыя дрэвы? Яны, здаецца, быццам чакаюць перадышкі. Толькі выгінаюцца, але не згінаюцца. Я бачыў у Фларыдзе, як у час асенніх ураганаў якасавыя арэхі ляцелі ў паветры гэтак жа густа, як бейсбольныя мячы ў час адкрыцця сезона. Але мне яшчэ не даводзілася бачыць, каб чалавек выкручваўся ад удараў так часта на працягу такога кароткага часу. А ўдары гэтыя сыпаліся на Папу адначасова з усіх бакоў. Аднак ён выкарыстоўваў усё тая ж прыёмы пальмаў і тарэдораў. Шкада толькі, што ў яго няма чырвонага плашча, каб схавацца за ім, падумаў я.

Тут ён аказаўся ў самай лютай частцы ўрагана. З громаў, маланкай і ўсім астатнім. Цёмная хмара раз'ятралася не на жарты. Праціўнік Эрнеста ўжо смакаваў перамогу і махнуў рукою на ўсялякую асцярожнасць. Магутная правая раз-пораз прарэзала паветра. Кулак яе нагадваў велізарную гіру, якой рабочыя ў Штатах пляжаць спарэхнелыя будынкi. Ну, зараз канец, падумаў я.

І, нарэшце, канец надшыў. Але не такі, як я думаў. Удар белай маланкі, нанесены злева, трапіў прама ў сярэдзіну цёмнай хмары. Незразумела, з якога боку ён узнік, але было відавочна, што ён аказаўся сакрушальным.

Вы калі-небудзь бачылі, як падае бык, у сэрца якога трапіла шпага? Так упай і Дызі, — паволі, неахотна. Апусціўся на калені, быццам молячыся. Потым перавярнуўся і грывнуўся на зямлю.

Мне не трэба было лічыць. Але я ўсё-такі лічыў. Паволі, на чыкагскі манер. Але ён нават не паварушыўся. Бледнатвары перамог накаўтам на працягу першых дзесьці секунд другога раўнда. Я ўчарэпіўся ў яго лапу і, як належыць, падняў яе ўверх. Ён дыхаў так цяжка, што мяне ледзь не валіла з ног.

— Пераможцам і па-ранейшаму чэмпіёнам аб'яўляецца Папа! — усклікнуў я.
— Канчай балбатню і пойдзем у бар, — сказаў ён.

Я, калі б нават і захацеў, не мог бы пайсці куды-небудзь інакш. Мяне падхапіла хваля радасных белельшчыкаў. Людзі запоўнілі бар і высыпалі на прычал. Відаць, такі рытуал, вырашыў я. Але жыхары вострава зусім не нагадвалі белельшчыкаў. Хутэй яны нагадвалі дзяцей, якія толькі што выбеглі са школы.

І самым вялікім дзіцем быў Хэмінгуэй. Ён паказваў, як нанёс рашаючы ўдар, у той час як барман з чатырма памочнікамі прадавалі, ледзь пасляваючы напаяючы безалкагольнымі напіткамі шклянкі. Я заўважыў, што сам Папа піў, аднак, не ваду. Ён растлумачыў мне, што мог бы панаставаць усіх тым, частко жожны пажадае. Але туземцы аддаюць перавагу ліманаду. Я наліў сабе віскі і спытаў, што за святая сёння. На востраве ў гэты дзень ніхто не працаваў.

— Тут кожны дзень святая, — сказаў Эрнест. — Калі ты не лічыш працай рыбную лоўлю.

Пакуль мы стаялі ля стойкі, паявіўся пераможаны, сустраць бурнай авацыяй. Натоўп расступіўся, прапускаячы яго да стойкі. Ён усё яшчэ трымаўся на нагах не цвёрда, але загаў п'ява. Я падаў яму дзсятку. Ён ветліва падзякаваў.

— Ну і ну! — сказаў ён. — Што ж адбылося?
— Ты забываешся на асцярожнасць, — растлумачыў яму Эрнест.

Мы з Гібам не маглі стрымацца ад захаплення тым тонам, якім ён вымавіў сваё «Ну і ну!» і стаў цягнуць п'ява праз саломінку. Можна, ён не такі ўжо і здаравы, падумаў я. Ведаецца, як гэта бывае. Калі бачыш, што хлопец зляцеў з катушак долу, пасля гэтага ён ужо не здаецца вельмі моцным. І пачынаеш недалюбліваць таго, хто яго зваліў.

Эрнест, відаць, угадаў мае думкі.

— Як табе спадабалася? — спытаў ён.
— Бой быў вельмі ж ужо няроўным, — сказаў я. — І ў нейкай ступені жорсткім. Ці варта было так мянташыць бедалагу?

Зараз падымецца на дыбкі, падумаў я. Але Эрнест, відаць, не пакрыўдзіўся. Абняўшы мяне, ён прашаптаў на вуха:

— Стаўлю тысячу супраць ста, што от зараз табе не вытрымаць супраць яго і двух раўндаў.

Прыстойная сума, прыкінуў я. Тысяча манет за нейкія шэсць мінут работы. Я паглядзеў на пераможанага. Гэтыя хлопцы хутка ачуняваюць, а ўслых сказаў:

— Кінь гаварыць глупства!

— Час для сястры! — сказаў Эрнест і накіраваўся ў атэль. Гэта было дзесьці апоўдні, а мы ўбачыліся з ім толькі на наступны дзень: ён праспаў гадзін васьмаццаць запар. Гэта была яшчэ тая сястра.

Працяг у наступным нумары.

«Сястра (іспан.) — пасляабедзенны адпачынак.

еца, што назаўсёды палюбіў беларускую зямлю. Былі, зразумела, у яго сустрэчы і з беларускімі кампазітарамі. Ён нават выступаў у Мінску па Беларускае радыё з уражаннямі аб іх творчасці. Ведаючы яго характар, я ўявіў, як ён выступаў. Не ён не мог крывіць душою, калі нешта не падабалася яму ў творчых прыёмах кампазітараў Беларусі. І шчыра захапляўся іх таленавітай апрацоўкай народных песень, выкарыстаннем народнай музычнай творчасці ў сваіх творах. Цяпер, нават з усменнай, адчынаў ён тым эксперыментам беларускіх музыкаў, у якіх забывалася на жывое дыханне жыцця. Потым мы разглядалі падарункі, якія прывіў з сабою Бялжыцкі. — творы Семініці, Багатырова, Цікоцкага, Глебава, Вагнера. З гэтых твораў па прыездзе ў Сафію ён склаў перадачу на цэлы вечар. Яна некалькі разоў транслявалася па ўсёй рэспубліцы.

Больш за ўсё выказаў Бялжыцкі захаплення работай Беларускай акадэмічнай харавой капэлы пад кіраваннем Рыгора Раманавіча Шырмы. Ён проста зачараваны той высокамастац-

кай інтэрпрэтацыяй песень, якую дае гэты таленавіты калектыў. Вельмі спадабаўся яму і астрадны аркестр Беларускага радыё і глебаваць і салістка гэтага калектыву Тамара Раёўская. Творчасць капэлы і гэтага аркестра была шырока асветлена ў перадачках, якія таксама прыгучалі на Беларускае радыё.

— Скажы, калі ліска, — звярнуўся Бялжыцкі да мяне. — Што зрабіць, каб як-небудзь залучыць гэтыя два калектывы на гастролі ў Балгарыю?

І тут нічым не мог яму дапамагчы. Я пачаўся ў яго далей: ці толькі радыё Сафіі прапанавала беларускую народную песню, творчасць беларускіх кампазітараў? І Бялжыцкі сказаў, што не толькі. Ледзь прыехаў ён з падземкі ў Беларусі, як да яго пачалі заходзіць кіраўнікі многіх калектываў, прасілі ноты. І калі-ж мог забеспячыць, ён даваў усім. Многім з беларускіх песень і цяпер захапляліся ў рэпертуары хораў і астрадных спевакоў. Але, вядома, усёго гэтага мала. Мусіць, прыійшоў ужо час, каб музычныя сувязі паміж двума братні-

мі народамі былі значна больш нашыраны і ўмацаваны. Гэта аднавіла інтарэсам абодвух народаў. Гаварыць сёння аб дружбе двух народаў, якая не паніжраджаецца ўзаемаабачаченнем музычных культур, неслга. І я быў цалкам аголен з Бялжыцкім.

Мне б вельмі хацелася ў гэтым першым пісьме паведаміць больш фактаў з музычнага жыцця Балгарыі, менавіта фактаў балгарска-беларускіх музычных сустрэў. Я мог бы расказаць, а зараз даводзіцца адно толькі мармыць аб пастаянных узаемазвязях калектываў і асобных выканаўцаў, кампазітараў, каб у нас і ў вас былі пануажынная песні і мелодыі нашых народаў, каб навука ўзабагалася ўзаемнымі даследаваннямі народнага мелосу, каб былі прасочаны беларускія матывы ў творчасці нашых кампазітараў і г. д. і г. т. п.

І я веру, што ўсё гэта хутка будзе абавязкова.

Я зноў іду па вясновым бульваре Сафіі. І мне ўспамінаюцца словы аднаго беларускага кампазітара, сказаныя мне ў тугары — у вас, у Мінску: «Ах, як добра было б, каб і беларуская, і балгарская музыка мелі такіх сваіх папулярных амагараў і амагараў, як гэта ёсць у нашых мастацкіх літаратурах!»

Пра дружбу нашых літаратур і літаратураў я напіў ў наступным пісьме. 24 мая ў нас святкуецца — вось ужо сто гадоў — дзень Кірыла і Мяфодзія, святых славянскай пісьменнасці. З гэтага свята, са сваіх фактаў я і пачыну. А пакуль што — да набачыні, мае беларускія сябры! Яшчэ раз дзівую за добрую ласку — ірадастаўленне штотыднёвым «Літаратура і мастацтва» магчымасці расказаць аб сярбрустве нашых культур, нашых народаў. Аб росквіце і красаванні гэтых культур, узабагацэнніх ідэямі сацыялізма.

МОЖА б я пра гэты выпадак і забыўся, каб не сусед Васіль. Прывітаньне, бы «дзе» ад лопуха, і хоць ты пытак яму дай. Раскажы ды даскажы. Надакучы ўжо, як горкая рэдзьяка. А расказаеш — трасецца ад смеху. Праўда, смех яго вязгучы. Трасецца толькі даволі выразае ў высокай постаці пуза. І мне тады самому робіцца смешна, бо здаецца, што там, у пузе, інакшай, добры тузін малайшоў выбіваюць гапака. Таго і глядзі, каб не высмешаліся на падлогу.

Такім ненатуральным смехам давіцца Васіль кожны раз. Я нават не ведаю, што яго так цягне за кішкі, бо нічога смешнага ў маёй гісторыі няма. Нават ні пропелькі, як кажуць, на зелле.

Неяк чанаў я цягніка на вакзале ў Гомелі. Часу да ад'езду было хоць у тры кішэні засоўвай, і таму я то ся-

дзеў, то шчытаўся без даў прычыны куды трэба і не трэба. Прывітаньне зноў і раптам бачу, пад лавай, дзе я нядаўна сядзеў, ляжыць самаздавольны такі на выгляд, даволі надзьмуты бумажнік. Цяпер я такіх у магазіне нешта не бачу. У той бумажнік свабодна залазілі без перакладкі грошы, пашпарт і розныя іншыя дакументы. Гляджу на той бумажнік і думаю: што рабіць. Забраць паціху сабе ці падняць і спытаць, хто згубіў? А калі гаспадар не знойдзецца, здаць дзяжурнаму міліцыі. А ў сярэдку нешта вельмі старое, ад дзеда ці прапрадзеда перададзенае, уедліва напісанае: «Блудам будзеш, калі выпусціш гэтага таўсцяка. Найначай там тысяча рублёў ляжыць».

Бы злодзей, да болю ў грудзях затойваючы дыханне, я перакачаваў на лаву, пад якой цяжкім ляжаў бумажнік. Вось і нагой яго ўжо абмацаў, пацсунуў бліжэй. Цяпер толькі знайсці зручную хвіліну, каб падняць яго.

А ў душы маёй сапраўдная грамадзянская вайна пачалася. Другое сумленне напала на першае, ды так яго дубасіць, што аж целу гораха. Нават сэрца затрымцела ад той таўкаты.

— Ты на які шлях чалавека падбіваеш, дробнаўласніцкая твая морда? — крычыць адно. — А калі б з ім так сталася, то добра б яму было? А, можа, чалавек, які згубіў, валася на сабе зарыз ірве, слязамі абліваецца, а ты радуешся, зубы скаліш?

Сорамна мне стала. Без усялякага там азірвання пагнуўся і і падняў знаходку — аддам, думаю, у міліцыю.

Але ісці да дзяжурнага міліцыі не прышлося, бо той бумажнік быў мой. У ім ляжалі мае грошы, мой пашпарт, маё камандзіровачнае пасведчанне. Як я згубіў яго і калі — не ведаю. Я разглядаў яго і дзівіўся, што ён такі тоўсты і павяжы.

— Вці, колькі разоў я табе гаварыла, што дзецям нельга лезці ў размову дарослых, пакуль яны не спыняцца.

— Я спрабавала, мамачка, але яны ніколі не спыняцца.

— Паглядзі на гадзіннік, Гары, табе ўжо дайно час класіцца ў ложку. Што скажа тата, калі прыйдзе дамоў?

— Ён скажа: «Што сёння на вачэру?»

ДЗЕЦІ І МЫ

Дзіку спойнілася ісці гадой. Ён атрымаў шмат падарункаў і імяніны пірог з шасцю свечкамі. Зірнуўшы на пірог, ён сказаў: — Каб жа было наадварот: шасць пірогаў і адна свечка.

Маці хацела адлучыцца ад маленькага Чарлі, але ён схавалася пад ложак. Маці

была занадта тойстая, каб дастаць яго адтуль. Бацька быў худзейшым, і калі ён прыйшоў дамоў, дык адразу ж палез за сынамі. Калі Чарлі ўбачыў бацьку, ён запытаўся спалохана: — Што, яна і цябе хацела адлучыць, тата?

Два хлопчыкі-браты атрымалі пісьмо ад сваёй цёткі з запрашэннем аднаму з іх

яна смаката. Яе агітавае цяпло растушы яго гнятлівай настрой.

Тут жа памыліў: — Як жа будзе з працай? Ад горада Каптыўкі сорах пёрст. А кідаць працу Доця не хоча.

Амаль на месцы супакоіўся: — Куплю «Волгу». Выспаўшы почнараці спасыражліва падкіну Доцю да свінафермы. А пацяжку пасля дзённай пераўтомы вёртка падскочыў зноў. А там і сама вывучыцца — весці машыну, будзе ездзіць адна.

Сумненні больш не адшуквалася. І Мыкод струнка нагабляваў у бок свінафермы.

НОВАЯ СЯМ'Я

Іван ШАЛЬМАНАЎ

Неяк аніхто ў вёсцы добра не ведаў, калі Адэрка засгалася ўдавою. Дзябёлая, як крыга, насілася яна, што скаля, амаль не круглыя суткі. Калі і спала, калі і ляжала. І на калгаснае спраўлялася, і сваё трымала ў нарадку. Памяталі людзі, што быў у яе лядашчы Архіп з рэдкімі касмылінікмі барады. Толькі ніхто не адказаў бы дакладна, ці ён з'ехаў куды, ці зусім памёр. Урэшце, гэта, бадай, ці памятала і сама Адэрка. Праўда, колькі год у вёсцы трамкала, што яна залішне на шлунку эканоміла. Ды ці так гэта, ці не...

Адэрка і не шманала. Гаўяды повен двор, сіла намерная. Зносу не прадбачылася.

Але калі атрымлівала пенсію, брыгадзір кінуў:

Былі два сябрукі — з адной работы і разам плацілі ў прафкоме ўзнос, А як ты закаціўся не ў тых вароты, Дык дужэйшы слабейшаму выраўняў нос!

Ды што там той нос! Бывала і горай, З-за цябе і галовы ляцелі з плеч, І ўцякалі гандурасцы з Сальвадора, Сальвадорцы з Гандураса пёрлі прэч.

А колькі ў твай гонар, каб веліч падкрэсліць, Атрутнай сівахі балельшчыкі п'юць! А колькі табе і ў эфіры, і ў прэсе, І на тэлеэкранах прастору даюць!

Давай жа дамовімся без цырымоній: Каб меней было ў нас духоўных калек — Ты не надзімайся за кошт філармоній, Тэатраў, музеяў і бібліятэк!

Кніга і мяч варагавыць не павінны — Адзін на другога глядзець гадаўем, — Каб люд не дзяліўся на дзве палавіны: Вось гэтым — мастацтва, а тым — стадыён.

Хай будзе адзінае дружнае шэсце — Супольная слава культурных заслуг. А іначай, пасер мне, — ты попліше ўрэшце І выйдзе з цябе твай азартны дух!

пагасіваюць на кайкулах у яе. Ніводзін з братоў не хацеў да цёткі, але маці выршыла, што нехта адзін з іх павінен ёсць. Выршылі цягнуць жэрабя. Хутка адзін з хлопчыкаў мусіў збірацца ў дарогу.

— Але як жа вы вырашылі, калі з вас ёсць? — запыталася цётка.

— Мы цягнулі жэрабя.

— Ах, вы цягнулі жэрабя, табе пананцавала і ты выйграў?

— Не, я прабыраў.

Пераклад з англійскай.

БЕЗ СЛЮ.

З часопіса «Дас Масалін» (ГДР).

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і асветы Саюза пісьматэары БССР, Мінск.

Выходзіць на піянішак.

Друкарня выданняў ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856. АТ 22659

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на месніна галоўнага рэдактара — 33-25-25, адназнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выдленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэры — 32-15-87.

Рукісны не вяртаюцца.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАПЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.